

Sanna Sanaksenaho

TYÖTTÖMILLE YKSINHUOLTAJILLE SUUNNATUN TUIKKU-PROJEKTIN HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ ETSI- MÄSSÄ

**Arviointiselvitys Oulun Diakonissalaitoksen Säätiössä
toteutetun Tuikku-projektin palvelumallin toimivuudesta**

Tutkimusraportti 2009

OULUN DIAKONISSALAITOS

www.odl.fi

Sanna Sanaksenaho

**TYÖTTÖMILLE YKSINHUOLTAJILLE SUUNNATUN TUIKKU-
PROJEKTIN HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ ETSIMÄSSÄ**

**Arviointiselvitys Oulun Diakonissalaitoksen Säätiössä toteutetun Tuikku-
projektin palvelumallin toimivuudesta**

Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida Oulun Diakonissalaitoksen Säätiössä toteutetun Tuikku-projektin palvelumallin toimivuutta. Kyseessä on ulkopuolinen arviointi, jonka teettäminen yhä useammin liittyy olennaisena osana Euroopan sosiaalirahaston rahoittamiin hankkeisiin. Tutkimus on tehty projektin toiminnan alkuvaiheessa maaliskuun-marraskuun 2009 välisenä aikana.

Tuikku-projekti on Oulun Diakonissalaitoksen Säätiössä ajalla 1.6.2008-31.3.2011 toimiva Euroopan sosiaalirahaston ja Oulun kaupungin rahoittama projekti, jonka kohderyhmänä ovat Oulun seudun työttömät ja työttömyysuhan alaiset yksinhuoltajat. Projektin tavoitteena on parantaa yksinhuoltajien valmiuksia selviytyä muuttuvista työelämän tilanteista sekä edistää heidän valmiuksiaan käyttää voimavaroja oman elämänsä aktiiviseen hallintaan. Toiminnan ydinajatuksena on tarjota kohderyhmälleen yksilö- ja vertaisryhmätukea kahden eripituisen Tuikun taipaleen – taipaleiden 1 ja 2 – mukaisesti. Tuikun taipaleelle 1 sijoittuvat ne työttömät yksinhuoltajat, jotka tarvitsevat ennen työllistämisen tukea kokonaiselämäntilanteen tasapainottamista, ja taipaleelle 2 osallistuvat työttömät yksinhuoltajat, joiden arki on pääosin muilta kuin työllistymisen osalta kunnossa. Tuikun taival 1 kestää noin puoli vuotta ja se pitää sisällään ryhmätapaamisen (asiakkaita yhdessä ryhmässä 6-8 henkilöä) kerran viikossa sekä henkilökohtaiset tapaamiset niin ikään noin kerran viikossa. Tuikun taival 2 muodostuu puolestaan 10-15 yksilötapaamiskäynnistä yhdestä kahteen kertaan viikossa.

Tuikun kahden taipaleen lisäksi projektissa on tutkimusajankohtana pyörinyt kahden viikon välein kaksi tuntia kestävä avoin Tuikku-tupa, kaikille projektin asiakkaille kokemusten ja ajatusten vaihtoon tarkoitettu kohtaamispaikka, sekä Tuikku-chat, joka on toiminut vertaistuen kanavana projektissa mukana oleville. Tuikun toiminta on asiakkailleen maksutonta; osallistuminen projektiin ei vaikuta työttömyysturvaan ja asiakkaille maksetaan matkakulut ja ryhmätapaamispäivien lounaat projektin taholta.

Tutkimuksen tavoitteena on arvioida 1) miten yksinhuoltajien arjen hallinta, työnhakuvalmiudet ja työmarkkinatilanne Tuikku-projektin aikana muuttuvat, 2) minkälaisia ovat Tuikku-projektin toimintamallin vahvuudet ja minkälaisia mahdolliset heikkoudet sekä 3) miten Tuikku-projektin palvelumallia voisi jatkossa kehittää. Tutkimusaineistot koostuvat projektin asiakkaille tehdystä teemahaastattelusta sekä taustatieto-, alku- ja seurantakyselyistä, jotka projektin aikana kerätään projektityöntekijöiden toimesta jokaiselta projektiin osallistuvalla yksinhuoltajalla. Tutkimuksen arviointiasetelmassa lähdetään liikkeelle realistisen arviointitutkimuksen asettamista peruskysymyksistä: mikä toimii, kenen kohdalla ja missä olosuhteissa.

Tuikku-projektin tutkimusajankohtaan eli kesäkuun 2009 loppuun mennessä aloittaneista asiakkaista lähes kaikki olivat naisia ja kaikki iältään 30-vuotiaita tai sitä vanhempia. Asiakkaiden yleistä terveydentilan tasoa voi luonnehtia fyysisen ja sosiaalisen toimintakyvyn osalta kohtalaiseksi tai melko hyväksi psyykkisen hyvinvoinnin ollessa jossain määrin niitä huonompi. Puutteellinen koulutus ei näyttäisi olevan projektin yksinhuoltajien merkittävin tai ainoa työttömyyden syy, sillä lähes kaikki asiakkaat ovat käyneet vähintään peruskoulun ja minimissään kouluasteen ammattitutkinto löytyy myös selkeästi suurimmalta osalta projektin yksinhuoltajista. Tyypillisimmin projektin asiakkaiden työhistoriat muodostuvat pätkätöistä.

Tuikku-projektissa mukana olleiden yksinhuoltajien kokemukset sekä työ- että yhteiskunnallisesta elämästä syrjäytymisestä ovat olleet melko korkealla tasolla heidän aloittaessaan projektin, mutta projektin aikana etenkin kokemukset työelämästä syrjäytymisestä

ovat jossain määrin vähentyneet. Muutos selittynee ainakin osittain sillä, että melko moni projektin asiakas on päässyt projektin aikana tai pian sen päättymisen jälkeen työelämään tai koulutukseen.

Työmarkkinatilanteiden muutosten ohella projektin asiakkaiden arjen hallinnassa – tai elämänhallinnassa laajemminkin – on projektin aikana tapahtunut pieniä edistysaskelia parempaan suuntaan ja heidän työllistymissuunnitelmansa sekä työnhakuvalmiutensa ovat projektin myötä kohentuneet. Yksinhuoltajien tilanteissa tapahtuneiden muutosten taustalla voidaan arvioida olevan projektin työntekijöiden ammatilliseen kuntoutukseen liittyvän ammattitaidon, työntekijöiden ystävällisen, kaikkien ihmisten tasa-arvoiseen kohteluun perustuvan asenteen ja työotteen sekä yksinhuoltajien elämäntilanteet kokonaisvaltaisesti huomioon ottavan palvelun. Lisäksi asiakkaiden motivoituneisuus projektiin osallistumista kohtaan sekä Tuikun ryhmätapaamisissa mukana olleiden yksinhuoltajien kohdalla vertaistuen saaminen/antaminen projektissa ovat todennäköisesti vaikuttaneet projektin työllistymis-, työllistymisvalmius- ja arkielämän muutoksia koskeviin tuloksiin myönteisesti.

Tuikku-projektin perusajatus – ajatus kahdesta erilaisesta Tuikun taipaleesta – ovat osoittautuneet projektissa toimivaksi ratkaisuksi ja projekti kokonaisuudessaan erittäin tarpeelliseksi kohderyhmää palvelevaksi toimintamuodoksi Oulun alueella. Projektin toimivia yksittäisiä käytänteitä tai sisältöjä ovat olleet ryhmätapaaleen osalta niin ryhmätapaamisten pituus, tiheys kuin asiasisällötkin, ja muiden kuin ryhmätapaamisten osalta yksilötapaamisten tiheys ja asiasisällöt sekä asiakkaiden ja projektihenkilöstön yhteiset yhteydenotot muihin palveluverkoston tahoihin, kuten työvoima- tai sosiaalitoimistoon.

Toimimattomiksi tai huonosti toimiviksi käytännöiksi ovat projektissa puolestaan osoittautuneet vertaistuen ajatukseen nojaavat Tuikku-tupa ja Tuikku-chat-toiminnot. Niinpä projektihenkilöstö onkin syksyn 2009 aikana päätyneet chatin osalta ratkaisuun, että sen ”mainostaminen” projektissa lopetetaan ja asiakkaita ohjataan muiden verkkoyhteisöjen, kuten Facebookin käyttöön. Niin ikään Tuikku-tuvan toimintaperiaatetta ollaan projektissa muuttamassa avoimesta tuvasta ohjattuun tekemiseen tai teemaan perustuvaksi kohtaamispaikaksi, joka järjestetään kerran kuussa kolmen tunnin mittaisena kaikille projektissa mukana oleville/olleille yksinhuoltajille. Tuvan toimintatavoiksi otetaan ensinnäkin toiminnalliset menetelmät, joilla tarkoitetaan muun muassa pienimuotoisia tehtäviä ja niihin liittyvää keskustelua aiheesta. Toisena tuvan toimintatapana tulevat olemaan esimerkiksi omaan hyvinvointiin ja selviytymiseen liittyvät alustukset ja niiden pohjalta käytävät ryhmäkeskustelut ja kolmantena toimintamuotona erityyppiset tutustumiskäynnit/vierailut sekä tupaan kutsuttavat vierailijat, jotka esimerkiksi tulevat kertomaan tupalaisille jostakin yksinhuoltajuuteen liittyvästä aiheesta.

Projektin muun kuin tupa- tai chat-käytäntöihin liittyvän toiminnan kehittämisehdotukseksi nousee haastatteluaineiston perusteella muun muassa se, että ryhmätapaamisissa tulee jatkossa varata työnhakuasioiden läpi käymiselle riittävästi aikaa tai työnhakuun ja omiin voimavaroihin liittyvien asioiden käsittely voisivat kulkea tapaamisissa enemmän limittäin. Lisäksi projektin tunnettavuutta ja saavutettavuutta kannattaisi pyrkiä parantamaan esimerkiksi lisäämällä toiminnan julkisuutta median kautta.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLISET JA MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Yksinhuoltajuudesta	6
2.2 Kuntoutuksesta	8
2.3 Arvioinnista	9
3 TUIKKU-PROJEKTIN TOIMINTA-AJATUS	11
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET -AINEISTO JA -MENETELMÄT	13
5 PROJEKTIN ASIAKKAIDEN TAUSTAT JA SYRJÄYTYMISKOKEMUKSET	15
5.1 Asiakkaiden taustatietoja	15
5.2 Asiakkaiden syrjäytymiskokemukset projektin alussa ja projektin jälkeen	19
6 PROJEKTIN VAIKUTTAUVUUDEN ARVIOINTI	21
6.1 Haastateltujen asiakkaiden taustat	21
6.2 Projektin toimintaan hakeutuminen	22
6.3 Asiakkaiden arkielämän hallinnan muuttuminen	23
6.4 Asiakkaiden työnhakuvalmiuksien ja työllisyystilanteiden muuttuminen	28
6.5 Vertaistuen merkitys	30
7 PROJEKTIN TOIMINNAN ARVIOINTI	32
7.1 Projektin toimivat käytännöt	32
7.2 Projektin toimimattomat käytännöt	35
7.3 Projektin tarpeellisuus	36
7.4 Kehittämisehdotuksia	38
8 LOPPUYHTEENVETO JA POHDINTA	40
LÄHTEET	46
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Oulun Diakonissalaitoksen Säätiön Kuntoutuksen ja diakonian erityispalveluiden yksikössä käynnistettiin kesällä 2008 Oulun seudun työttömille ja työttömyysuhanalaisille yksinhuoltajille suunnattu Tuikku-projekti, jonka tavoitteena on parantaa yksinhuoltajien valmiuksia selviytyä muuttuvista työelämän tilanteista sekä edistää heidän valmiuksiaan käyttää voimavaroja oman elämänsä aktiiviseen hallintaan. Ajatus projektin toteuttamiselle perustui viime vuosina tehdyissä yksinhuoltajien työllisyyttä, palkkatyövalintoja ja toimeentuloa käsittelevissä tutkimuksissa ja selvityksissä esiin nousseille tuloksille, joiden mukaan yksinhuoltajaäitien työllisyystilanne on puolisoäitejä heikompi, mutta heidän työmarkkinavalintansa eivät ole yksiselitteisiä: yksinhuoltajat usein haluavat työelämään, mutta kokevat työelämän ja lasten hoidon yhteensovittamisen vaikeaksi ja tarvitsevat niin psykososiaalista tukea kuin apua työllistymisensä edistämiseen (esim. Hakovirta 2006; Tuikku-esiselvitys-projektin loppuraportti). Rahoittajina Tuikku-projektissa ovat Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ja Oulun kaupunki. Projekti päättyi maaliskuun viimeisenä päivänä vuonna 2011.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on arvioida Tuikku-projektin palvelumallin toimivuutta. Kyseessä on ulkopuolinen arviointi, jonka teettämiseen projektissa oli varattu noin puolen vuoden tutkijan palkkaan riittävä määräraha. Ajatuksena tutkimuksen toteuttamisessa on ollut, että se tehdään projektin alkuvaiheessa, projektin toteutusvaiheen kanssa rinnakkain, jotta saatuja tuloksia voidaan projektin loppuaikana käyttää projektissa hyödyksi. Käytännössä arvioinnin suunnittelu ja toteutus on ajoittunut maaliskuun-marraskuun 2009 väliselle ajalle tutkijan ollessa projektissa aluksi kolme kuukautta harjoittelijana. Vaikka kyseessä on ulkopuolinen arviointi, on tutkimusta tehty varsin tiiviissä yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa Tuikku-projektin projektihenkilöstön kanssa, jotta tutkijalle muodostuisi riittävä tietämys Oulun Diakonissalaitoksen Säätiön toiminnasta sekä Tuikku-projektin käytännöistä, projektinhallintatavoista ja asiakaskunnasta.

Tutkimusraportissa lähdetään liikkeelle yksinhuoltajuuden määrittelystä ja yksinhuoltajien määrän ja työllisyyden tarkastelusta Suomessa. Tämän jälkeen käsitellään kuntoutuksen käsitettä, sen luokitteluja ja palvelujärjestelmää sekä luodaan katsaus tutkimuksessa käytettyihin arviointimenetelmiin. Tuikku-projektin toiminta-ajatusta tarkastellaan luvussa kolme ja tutkimuskysymykset, -aineisto ja tutkimuksessa käytetyt arviointimenetelmät esitellään luvussa neljä.

Raportin viidennessä, kuudennessa ja seitsemännessä luvussa keskitytään tutkimustuloksiin ja niiden arviointiin. Luvussa viisi käydään läpi projektin asiakkaiden taustoja sekä sosiaalisen syrjäytymisen kokemuksia ennen ja jälkeen projektin kyselylomakemuotoisen aineiston valossa. Kuudennessa luvussa arvioidaan Tuikku-projektin vaikuttavuutta aluksi asiakkaiden projektin toimintaan hakeutumisen kautta, minkä jälkeen vaikuttavuutta tarkastellaan asiakkaiden arkielämän hallinnan, työllisyystilanteiden ja työmarkkinavalmiuksien mahdollisten muutosten avulla. Luvun lopuksi luodaan katsaus siihen, millainen merkitys projektin tarjoamalla vertaistuellalla on ollut projektin asiakkaille. Raportin seitsemännessä luvussa tarkastellaan projektin toimintaa ensin projektin toimivien ja toimimattomien käytäntöjen kautta, ja sen jälkeen kohdistetaan arviointi projektin tarpeellisuuteen sekä siihen, miten toimintaa voisi jatkossa mahdollisesti kehittää. Tutkimuksen viimeisessä eli kahdeksannessa luvussa käydään tiivistetysti läpi tutkimuksen tausta ja keskeiset tulokset. Tulosten osalta yhteenvetoluvussa pohditaan aiempia lukuja selkeämmin tulosten merkitystä suhteessa tutkimuksessa käytettyyn arviointiotteeseen tai –menetelmään.

Lopuksi haluan muistaa niitä ihmisiä, joiden kanssa olen ollut tekemisissä tämän hankkeen yhteydessä. Ensinnäkin haluan kiittää Tuikku-projektin työntekijöitä kuluneista kuukausista, joiden aikana arviointia on tehty. Etenkin kiitän Tuikku-projektin projektipäällikköä Ulla Kaipasta, jonka kanssa olen tehnyt yhteistyötä eniten. Häntä kiitän erityisesti työharjoitteluajan ohjauksesta, arviointiin liittyvistä kommentteista sen eri vaiheissa sekä tärkeistä Tuikku-projektin toimintaa koskevista keskusteluistamme. Oulun Diakonissalaitoksen Säätiön Kuntoutuksen ja diakonian erityispalveluiden yksikönjohtajaa Eija Kurkea kiitän saamastani arvokkaasta tuesta ja ohjauksesta. Tutkimukseen paneutumiselle löytyi muun työn ohella aina aikaa ja kommentit olivat rakentavia. Joustavista työtiloihin ja etätöiden tekemiseen liittyvistä järjestelyistä ansaitsee kiitoksen myös Oulun Diakonissalaitoksen Säätiön palvelulinjan palvelupäällikkö Risto Kalliorinne. Ja viimeinen – mutta ei vähäisin – kiitos kuuluu tutkimuksen teemahaastatteluihin osallistuneille yksinhuoltajille; ilman heidän panostaan tämän arviointiselvityksen tekeminen ei olisi ollut mahdollista. Suuri kiitos heille kaikille haastatteluihin osallistumisesta.

2 TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLISET JA MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Yksinhuoltajuudesta

Yksinhuoltajuuden kategoriat ja määrittely

Yksinhuoltajuus on Suomessa perinteisesti liitetty leskeyteen ja aviottomaan äitiyteen. Yksinhuoltajuus on sosiaalinen kategoria, jonka kautta syntyy sosiaalisia oikeuksia. Yksinhuoltajuuskategoria ei kuitenkaan ole yhtenäinen, koska yksinhuoltajuuteen voidaan päätyä erilaisia reittejä. Yksinhuoltajaperheitä syntyy viidellä eri tavalla: avio- tai avopuolison kuollessa (yksinhuoltajuuskategoria tällöin leski), avio- tai avoeron seurauksena (yksinhuoltajuuskategoria eronnut) tai yksinäisen henkilön saadessa lapsen (yksinhuoltajuuskategoria naimaton). Kaikille näille kategorioille on yhteistä alaikäinen lapsi. (Hakovirta 2006, 23.)

Yksinhuoltajuus on kulttuuristen ja yhteiskunnallisten prosessien tuote ja sen määrittely vaihtelee eri yhteiskunnissa. Eri maissa on erilaiset määritelmät yksinhuoltajuudelle, ja samassakin maassa yksinhuoltaja voidaan määrittellä eri tavoin tarkastelutavasta riippuen. Yksinhuoltajuuden määrittelyperusteina voidaan käyttää asumista, lapsen ikää, siviilisäätystä ja oikeutta yksinhuoltajalle maksettavaan tukeen. Suomessa esimerkiksi perhetilaston mukaan yksinhuoltajaperheenä pidetään samassa asunnossa asuvaa yhden aikuisen perhettä, jossa huollettavien lasten ikä on alle 18 vuotta, kun taas kotitaloustiedusteluissa ja tulonjakotilastoissa yksinhuoltajakotitalouksiksi määritellään ne kotitaloudet, jonka jäsenenä on alle 18-vuotiaita lapsia ja joissa tosiasiallisesti on vain yksi aikuinen. Yleisesti ottaen suomalaisten tilastojen yksinhuoltajakäsitteistä voidaan sanoa, että aika on monessa mielessä ajanut niiden edelle, eivätkä nykyiset tilastointi- ja yksinhuoltajuusmääritelmät vastaa reaali maailman yksinhuoltajuutta. Esimerkiksi asuntokeskeinen perhetilasto tuntee yksinhuoltajan, mutta ei elatusvelvollisia, eikä yhteishuoltajuuden kautta yleistyneitä kahden kodin perheitä. Joka tapauksessa käsite yksinhuoltaja viittaa aina lähivanhempaan, siis vanhempaan jonka kanssa lapsi asuu, ei lapsen huoltomuotoon. Niinpä voisikin olla jossain

määrin selkeämpää puhua lapsen lähivanhemmasta kuin yksinhuoltajasta. (Hakovirta 2006, 27-28.)

Yksinhuoltajaperheiden suhteellinen osuus ja työllisyys Suomessa

Yksinhuoltajaperheiden suhteellinen osuus kaikista lapsiperheistä on viimeisten vuosikymmenten aikana useimmissa länsimaissa kasvanut. Syynä tähän on pidetty avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten määrän lisääntymistä. Myös avoliittojen yleistymisen on nähty lisäävän yksinhuoltajien määrää, koska avoliitot purkautuvat avioliittoja helpommin. (Ks. Hakovirta 2006, 28; 2008, 91.) Suomessa yksinhuoltajien, etenkin yksinhuoltajaäitien, määrä on kohonnut tasaisesti 1970-luvulta lähtien. Vuodesta 1970 vuoteen 2005 yksinhuoltajaäitien määrä on kasvanut noin 61 000:sta 103 000:een, ja vuonna 2005 äidin ja lapsen/lasten muodostamia perheitä oli 17,4 prosenttia lapsiperheistä. Yksinhuoltajaisia on Suomessa edelleen vähän; heitä on ollut noin kaksi prosenttia kaikista yksinhuoltajista. (Perheet 2006; ks. myös Hakovirta 2008, 91.)

Verrattaessa suomalaisten avio- tai avoliitossa asuvien puolisoäitien ja yksinhuoltajaäitien työllisyysasteita lapsen tai äidin iän mukaan, ei niissä käytännössä ollut ennen 1990-luvun vaihdetta eroja. 1990-luvulla tilanne kuitenkin muuttui, kun yksinhuoltajaäitien työllistyminen vaikeutui ja työttömyys yleistyi. Yksinhuoltajaäitien työllisyysaste aleni lamavuosina lähes 90 prosentista noin 60 prosenttiin. Etenkin alle kouluikäisten yksinhuoltajaäitien työllisyysaste lähti lamavuosina jyrkkään laskuun, ja samaan aikaan yksinhuoltajaäitien työttömyys lisääntyi; yksinhuoltajaäidit päätyivät työvoiman ulkopuolelle kahden huoltajan perheiden äitejä useammin. Vaikka vuonna 2005 työllisiä yksinhuoltajia oli Suomessa 71 prosenttia, oli työllisyysaste silti edelleen matala suhteessa sekä lamaa edeltäneeseen tilanteeseen että puolisoäitien työllisyyteen. (Haataja 2005; Hakovirta 2006; 2008, 92.) Oulun seutukunnassa työttömiä yksinhuoltajia (sekä naiset että miehet) oli vuoden 2004 lopussa noin kaksitoista prosenttia kaikista seudun yksinhuoltajista (ks. Tuikku-esiselvitys-projektin loppuraportti).

Yhtenä keskeisenä syynä yksinhuoltajaäitien heikkoon työllisyystilanteeseen on pidetty sosiaaliturvan tuottamia kannustinongelmia. Tämän näkemyksen mukaan toimeentuloturvajärjestelmä on taannut yksinhuoltajille työelämän ulkopuolella niin hyvän toimeentulon, ettei heidän ole kannattanut lähteä palkkatyöhön. On epäilty, että yksinhuoltajat tekevät tietoisia valintoja jättäytyessään yhteiskunnan tuen varaan: päästyään nauttimaan anteliaasta sosiaaliturvasta he välttelevät taloudellisesti heikosti tai jopa vähemmän palkitsevaa työntekoa. Lähtökohtana tällaisessa ajattelussa on näkemys, jonka mukaan ihmisen motivaatioperusta pohjautuu taloudellisen hyödyn maksimointiin. Kyseinen ajattelumalli korostaa, että kaikki ihmisen toiminta perustuu preferenssien kautta lopulta taloudellisen hyödyn tavoitteluun. (Hakovirta 2008, 92.)

Viime vuosina tehdyissä yksinhuoltajien työllisyyttä ja työmarkkinavalintoja käsittelevissä tutkimuksissa on kuitenkin alettu enenevässä määrin kyseenalaistaa edellisen kaltaisia taloudelliseen itsekyyteen ja laskelmointiin perustuvia rationaalisen valinnan malleja ja niiden riittävyyttä yksinhuoltajaäitien toiminnan kuvaamisessa. Esimerkiksi Mia Hakovirran (2006; 2008) yksinhuoltajaäitien palkkatyövalintoja käsittelevien tutkimusten mukaan yksinhuoltajaäitien valinnoille on taloudellista motivaatiota oleellisempaa jonkin arvopäämäärän saavuttamiseen tähtäävä arvorationaalinen toiminta. Hakovirta on todennut, että keskeisinä arvoina yksinhuoltajaäitien valinnoissa korostuvat työ ja lapset, joskin äitien valintatilanteet eivät aina ole yksiselitteisiä, vaan he joutuvat valinnoissaan arvottamaan erilaisia asioita ja asettamaan niitä tärkeysjärjestykseen. Toisaalta tulee muistaa, että omien

arvojen mukainen toiminta ei aina edes ole mahdollista, koska sosiaaliset rakenteet muodostavat kontekstin, jonka puitteissa yksilö tekee valintojaan. Ihmisten toiminta tapahtuu aina tietyssä kulttuurisessa ja institutionaalisessa ympäristössä ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Ja lopulta kaikkia ihmisten valintoihin vaikuttavia tekijöitä ei edes pystytä mittaamaan; monenlaiset sattumat, elämän käännekohtat ja yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat työmarkkina-aseman muotoutumiseen.

2.2 Kuntoutuksesta

Kuntoutuksen määrittely ja luokittelu

Kuntoutuksen käsitettä käytetään ainakin kolmessa rinnakkaisessa merkityksessä. Usein kuntoutus ymmärretään *erilaisten toimenpiteiden muodostamaksi* koordinoituksi *kokonaisuudeksi*, jolla tähdätään yksilöllisesti määriteltyihin tavoitteisiin. Toiseksi kuntoutus voidaan määritellä prosessiksi, joka etenee kohti ennalta asetettuja tavoitteita. Tähän määrittelyyn sisältyy ajatus, että kuntoutuksen eri toimenpiteistä tulisi muodostua loogisesti etenevä tai *katkeamaton prosessi*. Toisaalta näkemykseen kuntoutuksesta prosessina voi liittyä myös ajatus kuntoutuksesta *kuntoutumisena, aktiivisena muutosprosessina*, jonka tavoitteena on toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen. Kolmanneksi kuntoutusta voidaan kuvata *yhteiskunnallisten sopimusten ja säädösten määrittelemänä toimintajärjestelmänä*. Tässä näkökulmassa korostuu erityisesti kuntoutuksen merkitys lisätöyövoiman tuottajana. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 17-20.)

Kuntoutus on perinteisesti luokiteltu eri osa-alueisiin. Yleensä kuntoutus on jaettu neljään toimintalohkoon: lääkinnälliseen, ammatilliseen, kasvatukselliseen ja sosiaaliseen. Näistä ensimmäisellä viitataan usein kuntoutuksen edellyttämiin lääketieteellisiin tutkimuksiin ja niiden pohjalta käynnistettäviin yksilön fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä parantaviin toimenpiteisiin. Ammatillisella kuntoutuksella taas tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka tukevat kuntoutujan mahdollisuuksia saada työ: tyypillisiä toimenpiteitä ovat tällöin esimerkiksi uudelleen- tai täydennyskoulutus sekä työ- ja koulutuskokeilut. Kasvatuksellisella kuntoutuksella puolestaan voidaan viitata muun muassa vammaisen tai vajaakuntoisen lapsen tai aikuisen kasvatukseen ja koulutukseen ja niiden edellyttämiin erityisjärjestelyihin, ja sosiaalisella kuntoutuksella usein tarkoitetaan muun muassa prosessia, jolla pyritään parantamaan yksilön sosiaalista toimintakykyä eli kykyä selviytyä arkipäivän välttämättömistä toiminnoista, vuorovaikutussuhteista ja oman toimintaympäristön rooleista. Sosiaalista toimintakykyä pyritään parantamaan muun muassa helpottamalla asumista, liikkumista ja yleistä osallistumista, huolehtimalla taloudellisesta turvallisuudesta sekä tukemalla sosiaalisia verkostoja. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 23-24.)

Edellisen kaltainen kuntoutuksen eri osa-alueiden luokittelu antaa karkean yleiskuvan siitä, millaista toimintaa kuntoutukseen voi sisältyä. Yleensä jaottelun tarkoituksena on selkiyttää tai jäsentää kokonaisuudesta koostuvaa kuvaa tai muodostaa perusta eri osa-järjestelmien tai ammattiryhmien työnjaolle. Viime vuosina kuntoutuksen alueella on kuitenkin yhä enemmän alkanut korostua ns. kokonaisvaltaisen kuntoutuksen näkökulma: monet kuntoutuksen yksittäisistä toimenpiteistä muodostuvat sekä toimintakykyä kohentavista, ammatillisista, kasvatuksellisista että sosiaalisista osa-alueista. (Mt., 23-24.)

Kuntoutuksen palvelujärjestelmä ja projektit osana sitä

Aila Järvikoski ja Kristiina Härkäpää (2004, 56) ovat todenneet, että kuntoutus on muutaman viime vuosikymmenen aikana kehittynyt suppean erityisryhmän palvelusta laajaksi ja monipuoliseksi toimintakokonaisuudeksi. Samalla kuntoutuksen palvelujärjestelmästä on muodostunut monimutkainen kokonaisuus, jonka hahmottaminen on tullut yhä vaikeammaksi niin kuntoutuksesta päättävälle kuin itse kuntoutujille. Kuntoutuksen ympärille on Suomessa syntynyt monipuolinen, monitahoinen ja monimutkainen järjestelmä lainsäädäntöä, palvelujen toteuttajia, rahoittajia ja tuottajia.

Suomalaista kuntoutusjärjestelmää voidaan kuvata kolmen sektorin mallina. Kuntoutustoiminta jakautuu paitsi julkisen sektorin myös yksityisen ja niin sanotun kolmannen sektorin, eli kansalaistoiminnan sektorin, tehtäviin. Julkishallinnolla on ollut ja on edelleen päävastuu kuntoutuksesta. Yksityissektorin toimijatahoihin kuuluvat yksityinen vakuutusjärjestelmä ja yksityiset palveluntuottajat, kuten kuntoutuslaitokset. Myös kolmannen sektorin rooli kuntoutuksen toteutuksessa on aktiivinen, ja itse asiassa viime vuosina on havaittu jopa sellainen vaara, että julkisen sektorin vastuu kuntoutuksessa vähitellen hämärtyy ja yhä useammin julkisen hallinnon tehtäviä siirtyy kolmannelle sektorille. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 56-57.) Suomessa Raha-automaattiyhdistys (RAY) sekä Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ovat kansalaisjärjestöjen ja säätiöiden toteuttaman – sekä usein myös ideoiman ja suunnitteleman – kuntoutuksen keskeisiä rahoittajatahoja. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 57; Wrede 2006, 88-89.) Etenkin kolmannella sektorilla kuntoutus toteutetaan usein erityyppisille kuntoutusta tarvitseville kohderyhmille (kuten maahanmuuttajille tai nuorille päihde- ja mielenterveyskuntoutujille) suunnatuissa projekteissa.

2.3 Arvioinnista

Kuntoutukselta odotetaan nykyisin tehokasta toimintaa sekä kykyä vastata asiakkaiden ja muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksiin. Samalla kun kuntoutus on tuotteistettu määrämittäisiksi palvelutuotteiksi, on näiden tuotteiden ohjaamisessa ja kehittämisessä tullut arviointitoiminta yhä keskeisemmäksi. Kuntoutuspalveluiden laatua ja tehokkuutta arvioidaan nykyään eri tavoin; aina laajamittaisista kuntoutuksen vaikuttavuutta tarkastelevista rekisterianalyyseista tarkasti kohdennettuihin ja toimintamallien vaikutuksiin kohdistuviin tapaustutkimuksiin. Arviointitutkimusten määrän lisääntyessä keskeiseksi kysymykseksi on noussut ensinnäkin se, millainen arviointikulttuuri kuntoutuksessa vallitsee eri toimijoiden välillä, toiseksi se, millainen on arvioinnin ja siitä saatavan tiedon hyödynnettävyys sekä kolmanneksi se, miten arviointituloksia sovelletaan ja juurrutetaan kuntoutustoiminnan kehittämiseen. (Lindh & Suikkanen 2008, 68.)

Suomessa ovat kuntoutuksen arviointitutkimuksissa 2000-luvulla usein olleet arvioinnin kohteina projektit, jotka ovat voineet käyttää ja kehittää kuntoutuksen keinoja (esim. Nouko-Juvonen 2001; Suikkanen ym. 2004). Projektien ja sitä kautta kuntoutuksen arvioinnin lähtökohtana näissä tutkimuksissa on usein käytetty Ray Pawsonin ja Nick Tilley'n 1990-loppupuolella luomaa realistista arviointiteoriaa. Kyseisessä arviointiotteessa nojaututaan teoreettisen taustan ja yleisen metodiikan osalta sosiologiseen tieteenperinteeseen, mutta suhtaudutaan erilaisten metodien käyttöön pluralistisesti. Arviointiprosessin lähtökohtana Pawsonin & Tilley'n teoriassa pidetään sosiaalisen todellisuuden kerrostuneisuutta. (Ks. esim. Nouko-Juvonen 2001, 10.)

Realistisen arvioinnin keskeisimpänä tehtävänä on selvittää, mitkä ovat ohjelmaan tai projektiin sisältyvät vaikutusmekanismit ja miten ne toimivat. Lisäksi huomiota kiinnitetään hankkeen toimintaympäristöön, toisin sanoen niihin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, joissa vaikutuksia tapahtuu. Menestyksellisessä (hyviä tuloksia saavuttavassa) projektissa on kyse toimintamallien osuvuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta: ne on osattu oivaltavasti suunnitella ja toteuttaa sosiaalista todellisuutta ja kohderyhmän tarpeita vastaaviksi, eli ottaen huomioon toimintaympäristön mahdollisuudet ja rajoitukset. Siten Pawsonin & Tilley'n arviointiasetelman ydin on vaikuttavuusyhtälö: toimintamekanismi + toimintaympäristö = tuloksellisuus. Yksinkertaisesti arviointia toteutettaessa pyritään vastaamaan kysymyksiin *mikä toimii, kenen kohdalla ja missä olosuhteissa*. (Ks. esim. Rajavaara 2001, 60.)

Esimerkiksi Asko Suikkanen, joka on omissa kuntoutusta hyödyntäviin projekteihin kohdistuvissa arviointitutkimuksissaan pyrkinyt seuraamaan realistisen arvioinnin tietä, näkee realistisen arviointiasetelman suurimmaksi ansioksi erilaisten interventtioiden sisältöjen ja merkitysten avaamisen ja järjestelmällisen tutkimisen. Se on vaatinut selkeästi systematisoimaan kuntoutuksen käytäntöjen, toimintatapojen, keinojen ja kokeilujen osuutta niin kuntoutuksen tuloksellisuudessa, tuotoksissa kuin seurauksissakin. Sen sijaan pulmallisena realistisen arviointiotteen soveltamisessa voi pitää muun muassa toimintaympäristön osuuden erottamista ja rajaamista niin itse arviointiasetelmissä kuin vaikuttavuutta selittävässä tekijöissäkin. Lisäksi realistisen arviointitutkimuksen voi sanoa paljolti yksinkertaistavan vuorovaikutusta ja sen merkitystä vaikuttavuuden tai tuloksellisuuden realisoitumisessa. (Suikkanen 2008; ks. myös Rajavaara 2001, 62-63.) Tämä väite näyttäisikin esimerkiksi Jari Lindhin (2007) ammatillisen kuntoutuksen suunnittelua ja sen toteutumista käsittelevän tutkimuksen tulosten valossa perustellulta, sillä niiden mukaan kuntoutuksen suunnittelussa on yhä enenevässä määrin kyse kommunikatiivisuuden ja vuorovaikutuksen hallinnasta. Se on vuorovaikutusta kuntoutujan ja kuntouttajan välillä, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen välillä, ihmisen ja ympäristön välillä sekä yksilön ja yhteiskunnan välillä.

Jari Lindhin ja Asko Suikkasen (2008) mukaan kuntoutustoiminnan ja -ohjelmien tuloksia arvioitaessa onkin viime aikoina alettu enenevässä määrin kiinnittää huomiota toiminnan prosessuaalisiin, vuorovaikutuksellisiin ja kommunikatiivisiin ulottuvuuksiin. Kun kuntoutusprosessiin osallistuu sen eri vaiheissa käytännössä eri organisaatioita ja toimijoita, joilla kullakin on omat toimintakulttuurit, -tavat ja intressit, tulisi tällöin myös kuntoutuksen arvioinnissa kiinnittää huomiota ns. yksiselitteisten indikaattoreiden lisäksi eri toimijoiden tulkintoihin ja näkemyksiin kuntoutusprosessista sekä välittää ja reflektoida niitä arviointiprosessin kautta toiminnan kehittämiseen. Tämä edellyttää arvioinnin tilaajan, toteuttajan ja arviointikohteen välistä dialogisuutta ja vuorovaikutusta. Lindhin ja Suikkasen mukaan olisikin tärkeää, että arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, minkälaiseen teoreettiseen ja filosofiseen (tiedostettuun tai tiedostamattomaan) ajatteluun kuntoutustoiminta perustuu, ja tämä puolestaan edellyttää tiivistä vuorovaikutusta tutkijoiden ja käytännön toimijoiden välillä. Kun kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämistoiminnan keskeisiä osa-alueita ovat käytännön toimijoiden ja arvioitsijoiden välinen yhteinen kuntoutustoiminnan kehittäminen ja arviointi – ja sen myötä oppimis- ja muutosprosessien tukeminen – , tulisi kuntoutuksen arvioinnissa nostaa keskeiseksi arviointikohteiksi kuntoutuksessa vallitsevat toimintakonseptit ja –kulttuurit sekä vuorovaikutusprosessit.

3 TUIKKU-PROJEKTIN TOIMINTA-AJATUS

Oulun Diakonissalaitoksen säätiössä tehtiin vuosien 2007-2008 välisenä aikana Tuikku-esiselvitys-projektin puitteissa kysely- ja haastattelumenetelmin tutkimus yksinhuoltajaperheiden lisätuen tarpeellisuudesta työllistymisen ja kouluttautumisen näkökulmasta Oulun, Raahen ja Ylivieskan seutukunnissa. Tuikku-esiselvityksen tutkimustulokset osoittivat, että työttömät yksinhuoltajat haluavat työelämään, mutta kokevat usein työn ja lastenhoidon yhteensovittamisen vaikeaksi. Esiselvityksen perusteella työttömät yksinhuoltajat tarvitsevat niin taloudellista kuin psykososiaalista tukea sekä apua työllistymisensä edistämiseen.

Esiselvityksessä esiin nousseisiin haasteisiin on lähdetty vastaamaan Tuikku-projektilla, joka toteutetaan Oulun Diakonissalaitoksen Säätiössä ajalla 1.6.2008-31.3.2011. Rahoittajina Tuikku-projektissa ovat Euroopan sosiaalirahasto ja Oulun kaupunki. Projektin tavoitteina on parantaa Oulun seudun työttömien yksinhuoltajien valmiuksia selviytyä muuttuvista työelämän tilanteista sekä edistää heidän valmiuksiaan käyttää voimavaroja oman elämänsä aktiiviseen hallintaan (työmarkkinavalmiuksien ja arjen hallinnan parantuminen). Näiden taitojen kohentumisen toivottavana seurauksena ja projektin yhtenä keskeisenä tavoitteena on yksinhuoltajien kiinnittyminen projektin aikana työelämään tai koulutukseen. Lisäksi Tuikun tavoitteiksi on asetettu paikallisen kumppanuuden syventyminen ja verkostoyhteistyön lisääntyminen.

Tuikun kohderyhmänä ovat Oulun seudun työttömät ja työttömyysuhan alaiset yksinhuoltajat, joilla on huollettavanaan vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi ja joiden kotitalouksissa on tosiasiallisesti vain yksi aikuinen. Työttömyysuhan alaisiksi yksinhuoltajiksi lasketaan esimerkiksi pätkätyötä tekevät ja hoitovapaalta palaavat yksinhuoltajat. Välillisiksi kohderyhmiksi on lisäksi nähty projektiin osallistuvien yksinhuoltajien perheenjäsenet sekä paikallinen palveluverkosto ja yritysmaailma. Tuikku-projekti palvelee asiakkaitaan pääasiassa ammatillisen ja sosiaalisen kuntoutuksen toimenpitein.

Yhtenä Tuikku-projektin keskeisenä tehtävänä on luoda projektin aikana yksinhuoltajien erityistarpeet huomioiva palvelukoordinoinnin toimintamalli. Lähtökohtana on ollut ajatus, että toiminta perustuu henkilökohtaisen palvelukoordinaattorin palveluihin ja palvelukoordinointiin (yhteistyöhön) niin julkisen, yksityisten kuin kolmannen sektorin palveluntuottajien välillä. Tuikku-projektia suunniteltaessa palvelukoordinoinnin ja palvelukoordinaattorin työtavan keskeisiksi ”punaisiksi langoiksi” on verkostoyhteistyön lisäksi kirjattu asiakkaan kuuleminen sekä kokonaisvaltainen työote. Tarkoituksena on ollut, että palvelukoordinaattori keskittyy yksilötapaamisissa saamaan asiakkaan luottamuksen, hahmottaa yhdessä asiakkaan kanssa hänen elämäntilanteensa laajasti – ilman tiukkoja ammatillisia raja-aitoja – sekä ohjaa asiakasta Tuikun taipaleella ja elämässä ylipäätään eteenpäin yhteistyötä muun palveluverkoston kanssa tehden.

Tuikku-projekti tarjoaa kohderyhmälleen yksilö- ja vertaisryhmätukea kahden eripituisen Tuikun taipaleen – taipaleiden 1 ja 2 – mukaisesti. Se, kumpi taival toimintaan mukaan aikovalle asiakkaalle olisi mahdollisesti sopivampi, selvitetään jokaisen asiakkaan kanssa käytävän yksilöllisen alkukartoitustapaamisen aikana. Lähtökohta-ajatuksena on, että Tuikun taipaleelle 1 sijoittuvat ne työttömät yksinhuoltajat, jotka tarvitsevat ennen työllistämisen tukea

kokonaiselämäntilanteen tasapainottamista, ja taipaleelle 2 osallistuvat työttömät yksinhuoltajat, joiden arki on muilta kuin työllistymisen osalta pääosin kunnossa.

Tuikun taival 1 kestää noin puoli vuotta ja se pitää sisällään ryhmätapaamisen (asiakkaita yhdessä ryhmässä 6-8 henkilöä) kerran viikossa sekä henkilökohtaiset tapaamiset niin ikään noin kerran viikossa. Vertaisryhmäpäivien teemat vaihtelevat ja niiden tarkoituksena on tarjota sekä psykososiaalista että työllistämisen tukea. Ryhmissä keskitytään aluksi yksinhuoltajien arjen hallinnan parantamiseen ja voimaantumiseen muun muassa jaksamiseen, itsetuntoon, perhe- ja työelämän yhteensovittamiseen sekä talousasioiden suunnitteluun liittyvien aiheiden kautta. Kun arjen asioiden selkiyttäminen on lähtenyt käyntiin, ryhmissä aletaan toteuttaa työelämä tietoutteen ja –valmiuksiin liittyvää toimintaa. Vertaisryhmien kanssa samanaikaisesti rinnalla kulkevassa yksilöllisessä palvelukoordinoinnissa jokaiselle asiakkaalle laaditaan yksilöllinen työllistymis-, kouluttautumisen- ja /tai kuntoutumissuunnitelma.

Tuikun taipaleelle 2 osallistuvilla yksinhuoltajilla on 10-15 henkilökohtaista käyntikertaa projektissa yksilöllisen tarpeen mukaan. Heidän kohdallaan tapaamisten asiasisällöissä on pääpaino koulutus- ja tulevaisuuden suunnittelussa. Tuikun kahden taipaleen lisäksi projektissa on tutkimusajankohtana pyörinyt kahden viikon välein avoin Tuikku-tupa, kaikille projektin asiakkaille kokemusten ja ajatusten vaihtoon tarkoitettu kohtaamispaikka, sekä Tuikku-chat, joka on toiminut vertaistuen kanavana projektissa mukana oleville. Tuikun toiminta on asiakkailleen maksutonta; osallistuminen toimintaan ei vaikuta työttömyysturvaan ja asiakkaille maksetaan matkakulut ja ryhmätapaamispäivien lounaat projektin taholta. Työntekijöitä Tuikku-projektissa on kaksi: projektipäällikkö ja kuntoutusohjaaja, molemmat 100 prosentin työajalla. He toimivat vertaistukiryhmien – sekä ykköstaipaleen ryhmätapaamisten että Tuikkutuvan – ohjaajina yhdessä, ja molemmat tekevät yksilötason asiakastyötä erikseen.

Kaiken kaikkiaan Tuikku-projektin toiminta-ajatuksesta voidaan sanoa, että siinä toteutettavan kuntoutuksen keskeisenä perusajatuksena on asiakaslähtöisyys. Tätä voidaan pitää tärkeänä lähtökohtana, sillä kyseinen periaate ei aiempien kuntoutukseen kohdistuvien tutkimusten valossa useinkaan kuntoutuksessa toteudu. Esimerkiksi ammatillisen kuntoutuksen suunnittelua ja toteutusta tutkinut Jari Lindh (2007) on tutkimuksessaan osoittanut, että kuntoutuksen suunnittelua luonnehtii enemmän toimenpide- kuin tavoitekeskeisyys. Lindhin mukaan ammatillisten kuntoutuspalveluiden käyttäjät kokevat – kuntoutuksen asiakaslähtöisyyttä ja yksilöllisyyttä korostavista puheista huolimatta – kuntoutusprosessiinsa liittyvien suunnitelmien merkityksen vähäiseksi ja he tuntevat olevansa pikemminkin tiedon tuotannon ja arvioinnin kohteita kuin oman kuntoutumisensa suunnittelun tasavertaisia subjekteja.

Edelleen Lindhin (2007) tutkimuksen tulosten perusteella se, että ammatillinen kuntoutussuunnittelu tehdään – kuten lähtökohtana on – mahdollisimman laajassa vuorovaikutuksessa, toteutuu vain osittain. Kuntoutussuunnitteluun sisältyy suhteellisen vähän kommunikatiivista vuorovaikutusta etenkin ulkoisen vuorovaikutuksen eli ns. verkostotyön osalta, toisin sanoen kuntoutuksen tilaajan ja tuottajan välillä, kuntoutuslaitosten ja työpaikkojen välillä sekä kuntoutuslaitoksen, työhallinnon ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden välillä. Tuikku-projektin toimintasuunnitelmissa yhdeksi asiakaslähtöisen työtteen keskeiseksi ”menetelmäksi” on kirjattu yhteistyön tekeminen asiakkaan muun palveluverkoston, kuten työvoimahallinnon, sosiaalitoimen ja järjestötoimijoiden (esimerkiksi Oulun seudun yksin- ja yhteishuoltajat ry:n) kanssa, ja niinpä Tuikun toiminta-ajatusta mietittäessä on tiedostettu vuorovaikutuksen merkitys kuntoutuksen vaikutusten ja yksilöllisen toteutumisen parantajana. Käytännössä kyseistä yhteistyötä on Tuikussa toteutettu etupäässä siten, että asiakas on yksilöllisiä suunnitelmia tehtäessä ollut yhdessä projektityöntekijän kanssa

yhteydessä – joko käymällä tai puhelimitse – siihen viranomaistahoon, johon yhteydenotto on katsottu tarpeelliseksi. Niin sanotut verkostopalaverit, joihin osallistuisivat yhtäaikaaisesti asiakkaan ja projektityöntekijän lisäksi asiakkaan tilanteen – joko kuntoutuksen suunnitteluvaiheessa tai projektissa tehtyjen suunnitelmien päätösvaiheessa – kannalta keskeisten palveluiden tuottajien edustajat, ovat ainakin toistaiseksi jääneet projektissa harvalukuisiksi. Tällaisten verkostopalaverien järjestämisen ongelmana ovat ajalliset resurssit ja niiden puute: kiireinen työelämä ei kovinkaan helposti mahdollista ihmisten osallistumista ”ylimääräisiin” palavereihin ja useiden eri tahoilta tulevien henkilöiden aikataulujen yhteensovittaminen on varsin haasteellista.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET -AINEISTO JA -MENETELMÄT

Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida Tuikku-projektin palvelumallin toimivuutta. Arviointikysymykset voidaan esittää seuraavasti:

1. Miten yksinhuoltajien arjen hallinta, työnhakuvalmiudet ja työmarkkinatilanne Tuikku-projektin aikana muuttuvat?
2. Mitkä ovat Tuikku-projektin toimintamallin vahvuudet ja mitkä mahdolliset heikkoudet?
3. Miten Tuikku-projektin palvelumallia voisi jatkossa kehittää?

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Tuikku-projektiin, joko Tuikun taipaleeseen 1 tai 2 osallistuvat työttömät tai työttömyysuhan alaiset yksinhuoltajat. Keskeisin tutkimusaineisto koostuu Tuikku-projektiin osallistuneiden yksinhuoltajien teemahaastatteluista. Haastattelut tehtiin toukokuun – heinäkuun 2009 välisenä aikana kaikkiaan 13:lle projektiin osallistuneelle yksinhuoltajalle, jotka olivat juuri päättäneet projektin tai joilla oli enää yhdestä kahteen käyntikertaa projektissa jäljellä. Syksyllä 2009 haastatteluja ei enää tehty, jotta kaikkien haastattelujen purkamiseen ja analysointiin jäisi riittävästi aikaa (tutkimuksen oli määrä valmistua vuoden 2009 loppuun mennessä). Haastateltavista viisi henkilöä oli Tuikun taipaleella 1 – eli ns. ryhmätaipaleella – mukana olleita yksinhuoltajia ja kahdeksan henkilöä oli taipaleen 2 eli ns. yksilötaipaleen läpi käyneitä projektin asiakkaita (kahta taipaleella 1 mukana ollutta yksinhuoltajaa ei tavoitettu haastatteluun ja yksi kyseisellä taipaleella mukana ollut äiti oli lopettanut projektin kesken). Haastatteluihin osallistuivat lähes kaikki projektissa mukana olleet asiakkaat, jotka haastatteluajankohtaan mennessä olivat käyneet projektin omalta osaltaan loppuun ja jotka tavoitettiin haastatteluun. Näin ollen haastateltavien valintakriteerinä oli lähinnä se, oliko asiakas käynyt haastatteluajankohtaan mennessä projektin loppuun vai ei. Haastatelluista kuusi henkilöä oli käynyt Tuikun yksilöohjauksessa projektin projektipäällikön luona ja seitsemän henkilöä projektin kuntoutusohjaajan luona. Laajemman kuvan saamiseksi projektin ryhmätaipaleen toimivuudesta olisi haastatteluihin ollut hyvä ottaa mukaan myös toisen Tuikun taipaleelle 1 osallistuneen ryhmän haastattelut, mutta heidän haastattelemisensa ei tutkimuksen aikataulullisissa puitteissa ollut mahdollista.

Haastattelut toteutettiin Tuikku-projektin tiloissa Oulussa. Ne kestivät noin puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Keskeisinä teemoina olivat yksinhuoltajien projektiin hakeutumiseen, projektin toimintaan ja projektin vaikuttavuuteen sekä toiminnan tarpeellisuuteen ja mahdolliseen kehittämiseen liittyvät aihepiirit. Haastattelurunkoon oli laadittu selkeitä ja melko yksityiskohtaisia kysymyksiä, joiden avulla voitiin varmistaa vastaukset kaikkiin haluttuihin

asioihin sekä palauttaa haastateltavien ajoittain laajakin kerronta takaisin tutkimuksen kannalta keskeisiin aiheisiin. Kaikki haastattelut nauhoitettiin, ja sen jälkeen litteroitiin. Haastattelut purettiin teksteiksi tiedostoihin ilman yksityiskohtaisia merkintöjä, sillä tavoitteena oli tarkastella keskeisiä haastatteluissa esiin nousseita asioita eikä esimerkiksi tulkita haastateltavien puhetapoja. Tutkimuseettisistä syistä haastateltavien taustatietoja, kuten ammattia tai lasten ikiä, ei ole raportoitu tarkasti.

Laadullisen haastatteluaineiston lisäksi tutkimuksessa on hyödynnetty kyselylomakemuotoista eli määrällistä tutkimusaineistoa. Lomakemuotoisena aineistona on käytetty taustatieto-, alkukysely- ja seurantatietolomakkeita, jotka projektityöntekijöiden toimesta kerätään kaikilta Tuikku-projektiin osallistuvilta yksinhuoltajilta. Taustatieto- ja alkukyselyt tehdään asiakkaiden aloittaessa projektin ja seurantatiedot pyydetään projektilaisilta jonkin ajan (noin parin kuukauden) päästä projektin loppumisen jälkeen. Alku- ja seurantakyselyt ovat muodoltaan ja sisällöltään samanlaiset, joten ne mahdollistavat vastausten vertailun ennen ja jälkeen projektin. (Kts. liitteet.) Tutkimuksessa on hyödynnetty taustatieto- ja alkukyselyjen osalta alkukesään ja seurantakyselyjen osalta alkusyksyyn 2009 mennessä, suostumuksen kyselyvastaustensa tutkimuskäyttöön antaneilta, asiakkailta kerättyjä ja aineistonkäsittelyohjelmaan syötettyjä tietoja. Taustatietolomakkeiden vastauksia on tutkimuksessa käytetty projektin asiakkaiden taustatilanteiden kartoituksessa ja alku- ja seurantakyselyiden tietoja asiakkaiden syrjäytymiskokemusten sekä arjen hallinnan, työmarkkinavalmiuksien ja työllisyystilanteiden mahdollisten muutosten tarkastelujen yhteydessä. Lomakemuotoisen aineiston analysoinneissa on tutkimusmenetelmänä hyödynnetty pääasiassa suorita jakaumia ja niiden vertailuja.

Tutkimuksen arviointiasetelmassa lähdetään liikkeelle realistisen arviointitutkimuksen asettamista peruskysymyksistä: mikä toimii, kenen kohdalla ja missä olosuhteissa. Arvioinnissa pyritään tarkastelemaan asiakkaan tilanteessa tapahtunutta muutosta ja ymmärtämään, miksi muutos tapahtui. Koska realistinen arviointi voidaan mieltää tapauskohtaiseksi työkäytäntöjen vaikuttavuusarviointiksi, se soveltuu hyvin juuri kokeiluhankkeiden arviointiin. Realistisen arvioinnin hyödyntämistä tässä tutkimuksessa puoltaa lisäksi se, että kyseisen ajattelumallin periaatteiden mukaan tutkimusaineistojen analysoinnissa voidaan hyödyntää sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. (Ks. esim. www.sosiaaliportti.fi.) Realistisen arviointiotteen ohella tämän tutkimuksen arviointilähtökohdissa voidaan havaita piirteitä Jari Lindhin ja Asko Suikkasen (2008) hahmotteleman kommunikatiivisen arviointikulttuurin periaatteista (ks. luku 2.3), sillä tutkija on tutkimuksen aikana ollut varsin tiiviissä vuorovaikutuksessa käytännön toimijoiden kanssa pyrkien selvittämään Tuikku-projektissa toteutettavan kuntoutuksen toimintakonsepteja, projektin ja sen taustaorganisaation (Oulun Diakonissalaitoksen säätiön) toimintakulttuuria sekä vuorovaikutusprosesseja. Arvioinnista saatuja tuloksia on myös tarkoitus jatkossa hyödyntää Tuikku-projektin toimintamallin kehittämisessä, joten arvioinnissa ja sen suunnittelussa on pyritty kommunikatiivisen arviointiotteen lähtökohtien mukaisesti kiinnittämään huomiota arviointitiedon hyödynnettävyyteen ja sen kehittämiseen.

Sirpa Martin (2000, 29) mukaan vaikuttavuudella tarkoitetaan joko asiakkaiden tarpeiden tyydyttämisen astetta (asiakasvaikuttavuus) tai yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamisen astetta (yhteiskunnallinen vaikuttavuus). Vaikuttavuuden (tai muutosten) arvioinnissa taas joudutaan – kuten tutkimuksessa yleensäkin – pohtimaan, miten saadaan oikeaa ja luotettavaa tietoa. Tässä tutkimuksessa huomio keskittyy havaintojen subjektiivisuuteen. Kyseistä näkökulmaa puoltaa se, että arvioinnin lähtökohtana on asiakaskeskeisyys, vaikka mukana tosin on myös yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ulottuvuus siten, että arvioinnissa kiinnitetään huomiota Tuikku-projektin asiakkaiden työmarkkinavalmiuksien parantamiseen ja työllistymiseen, toisin sanoen yhteiskunnankin kannalta merkityksellisiin asioihin. Muutokset

nähdään tutkimuksessa ensisijaisesti subjektiivisina vaikutustiloina: muutos on pohjimmiltaan subjektiivinen kokemus ja vain sillä on merkitystä kuntoutujan/yksinhuoltajan elämässä. Vaikutustilojen objektiivinen tarkastelu vaatisi pitkäaikaista seurantatutkimusta kuntoutujien elämässä tapahtuviin muutoksiin, ja vaikka muutos yhden kuntoutujan kohdalla olisi objektiivisesti katsottuna kuinka suuri hyvänsä, sillä ei välttämättä ole suurtakaan merkitystä kuntoutujalle itselleen, jos hän ei kaipaa kyseistä muutosta elämäänsä. Toisaalta taas, vaikka muutos objektiivisesti katsottuna olisi kuinka pieni tahansa, sillä saattaa olla valtava merkitys kuntoutujalle. (Ks. myös Martti 2000, 44.)

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivista eli laadullista, joskin mukana on myös kvantitatiivista eli määrällistä aineistoa, jonka tarkoituksena on lähinnä tukea ja täydentää laadullista haastatteluaineistoa. Kvalitatiivisen arviointitutkimuksen keskeiseksi tehtäväksi on katsottu deskriptio eli kuvaus siitä, miten ihmiset tulevat palvelun piiriin, mitä heille siinä tapahtuu ja millaisia vaikutuksia sillä heille on (ks. Martti 2000, 44). Tämä raportti rakentuu haastattelujen analysointien osalta siten, että se sisältää suhteellisen paljon suoria lainauksia teemahaastatteluista. Niiden tarkoituksena on kuvata sitä prosessia, joka on mahdollisesti käynnistynyt ja edennyt Tuikku-projektin asiakkaiden tultua mukaan projektin toimintaan. Toiseksi suorien lainauksien käytön ajatuksena on ollut tuoda raportissa selkeästi esiin asiakkaiden omia näkemyksiä projektin toiminnasta.

5 PROJEKTIN ASIAKKAIDEN TAUSTAT JA SYRJÄYTYMISKOKE- MUKSET

5.1 Asiakkaiden taustatietoja

Sukupuoli, ikä, siviilisääty ja lapset

Kesäkuun loppuun 2009 mennessä oli tutkimuskäyttöön saatavissa kaikkiaan 29 Tuikku-projektissa siihen mennessä aloittaneen asiakkaan taustatiedot. Heistä selkeä enemmistö oli naisia. Asiakkaista suurin osa, 69 prosenttia, oli siviilisäädyltään eronneita. Naimattomia oli 27,6 prosenttia ja leskiä 1 henkilö eli 3,4 prosenttia vastanneista. Iältään projektilaisista kaikki olivat 30-vuotiaita tai sitä vanhempia: noin joka kolmas (31 prosenttia) oli 30-39-vuotias ja noin kaksi kolmesta (69 prosenttia) oli 40-vuotias tai sitä vanhempi.

Tulos asiakkaiden verrattain korkeasta keski-ikästä ja siitä, että alle 30-vuotiaita tarkastelun kohteena olevassa tutkimusaineistossa ei ollut lainkaan, on ehkä hieman yllättävää. Nuorten yksinhuoltajien vähäinen määrä saattaa ainakin osittain selittyä sillä, että heissä – koska ovat vielä opiskeluiässä – ei yksinkertaisesti ole niin paljon työttömiä kuin vanhemmissa ikäryhmissä, eikä heitä ehkä ylipäättäänkään ole määrällisesti niin paljon kuin hieman vanhempia yksinhuoltajaitejä. Toisaalta nuorten työttömien yksinhuoltajien vähäistä kiinnostusta projektia kohtaan voi selittää se, että heidän lapsensa todennäköisesti ovat vielä melko pieniä eikä työhön tai koulutukseen lähtö välttämättä tunnu vielä ajankohtaiselta. Lisäksi nuorilla yksinhuoltajaideillä ystävistä ja vanhemmista muodostuva sosiaalinen verkosto saattaa usein olla vanhempien yksinhuoltajien verkostoa laajempi ja/tai tiiviimpi, ja näin ollen he eivät koe niin suurta tarvetta projektin kautta mahdollisesti saatavaan vertaistukeen tai uusien tuttaviin tai ystävien löytämiseen.

Lapsia projektiin osallistuneilla yksinhuoltajilla oli yhteensä 62 eli keskimäärin 2,1 lasta yksinhuoltajaa kohden. Lapsista suurin osa (40 prosenttia) oli asiakkaiden kanssa asuvia peruskouluikäisiä eli 7-16-vuotiaita lapsia, 24 prosenttia asiakkaiden kanssa asuvia alle 7-vuotiaita ja 13 prosenttia asiakkaiden kanssa asuvia yli 16-vuotiaita lapsia. Yksinhuoltajien lapsista kotoa pois muuttaneita oli 10 lasta eli 16 prosenttia kaikista lapsista, puolison luona asui yksi lapsi eli kaksi prosenttia lapsista ja jossain muualla asui kolme lasta eli viisi prosenttia kaikista lapsista. Projektissa mukana olleiden yksinhuoltajien lasten verrattain korkeat iät selittynevät ainakin osittain vastaajien itsensä korkealla keski-ikällä.

Tyytyväisyys omaan elämään

Tuikku-projektin asiakkailta oli tiedusteltu projektin alussa kerättävissä taustatietokyselyissä heidän tyytyväisyyttä omaan sen hetkiseen elämäänsä usean erityyppisen väittämän avulla. Kokonaisuutena näistä väittämistä esiin nousevat tulokset kertovat, että asiakkaat olivat kohtalaisen tyytyväisiä omaan elämäänsä taloudellista tilannettaan lukuun ottamatta. Väitteen ”taloudellinen tilanteeni on hyvä” kanssa jokseenkin tai täysin eri mieltä oli peräti 90 prosenttia vastaajista (taulukko 1).

Taulukko 1. Tuikku-projektin asiakkaiden (N=29) tyytyväisyys omaan elämään projektin alussa (%). Katgoria ”eri mieltä” sisältää yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”jokseenkin eri mieltä” ja ”täysin eri mieltä” ja katgoria ”samaa mieltä” yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”jokseenkin samaa mieltä” ja ”täysin samaa mieltä”.

	Eri mieltä	En osaa sanoa	Samaa mieltä	Yht.
Elämäntapani ovat terveelliset	10	7	83	100
Olen tyytyväinen asuntooni ja asumismuotooni	42	3	55	100
Olen tyytyväinen perhetilanteeseeni	31	21	48	100
Taloudellinen tilanteeni on hyvä	90	0	10	100
Minulla on luotettavia ihmissuhteita	17	10	73	100
Pidän itsestäni sellaisena kuin olen	45	7	48	100
Tunnen usein oloni rasittuneeksi	31	14	55	100
Tunnen olevani onnellinen	34	21	45	100
Minulla on tulevaisuuden haaveita	14	7	79	100
Tunnen hallitsevani arjen askareet	10	7	83	100
Minulla on sopivasti ihmissuhteita	31	10	59	100
Minulla ei ole hankaluuksia lasteni kanssa	38	17	45	100

Vaikka projektissa mukana olleiden yksinhuoltajien tyytyväisyyttä omaan elämään voi yleisesti ottaen luonnehtia kohtalaisen hyväksi, on kuitenkin syytä huomioida, että varsin monet olivat kuitenkin myös melko tyytymättömiä useisiin asioihin sen hetkisessä elämäntilanteessaan. Esimerkiksi omaan asumiseensa – joka 72 prosentilla asiakkaista tarkoitti vuokralla asumista ja usein kerrostaloasunnossa – oli tyytymätön 45 prosenttia vastaajista. Lisäksi hankaluuksia lasten kanssa koki reilu kolmannes (38 prosenttia) ja tyytymättömäksi oman perhetilanteensa vajaa kolmannes (31 prosenttia) projektin asiakkaista. Edelleen kohtalaisen paljon tyytymättömyyttä koettiin oman minäkuvan, onnellisuuden, jaksamisen ja sosiaalisen elämän suhteen: peräti 45 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa ”pidän itsestäni sellaisena kuin olen” ja noin kolmannes (34 prosenttia) koki olonsa ainakin jossain määrin onnettomaksi. Yli puolet (55 prosenttia) projektin asiakkaista tunsivat itsensä usein rasittuneeksi ja noin kolmannes (31 prosenttia) koki omistavansa liian vähän sopivia ihmissuhteita (taulukko 1.)

Terveydentila

Tuikku-projektissa loppusyksyn 2008 ja kevään 2009 aikana aloittaneiden yksinhuoltajien (N=29) terveydentilaa voi luonnehtia fyysisen ja sosiaalisen toimintakyvyn osalta kohtalaiseksi tai melko hyväksi, kun taas psyykkinen vointi osoittautui jossain määrin huonommaksi. Fyysisen hyvinvoinnin osalta terveytensä melko hyväksi tai erinomaiseksi edellisen puolen vuoden aikana oli kokenut 38 prosenttia ja keskinertaiseksi 45 prosenttia projektin asiakkaista vastaavien lukujen ollessa sosiaalisen toimintakyvyn osalta 55 prosenttia ja 31 prosenttia. Psyykkisen vointinsa melko hyväksi tai erinomaiseksi taas oli kokenut vastaajista noin joka kolmas (34 prosenttia), kohtalaiseksi vähän useampi kuin joka kolmas (38 prosenttia) ja melko tai erittäin huonoksi peräti useampi kuin joka neljäs (28 prosenttia) projektin asiakas. (Taulukko 2.) Psyykkinen pahoinvointi näkyi aineistossa melko monen kohdalla myös aktiivisuuden ja aloitekyvyn puuttumisena: väitteen ”olen aktiivinen ja aloitekykyinen” kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä oli neljäsosa (24 prosenttia) vastaajista.

Taulukko 2. Tuikku-projektin asiakkaiden (N=29) arvio omasta terveydentilastaan projektin alussa (%). Kattegoria ”huono” sisältää yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”erittäin huono” ja ”melko huono” ja kattegoria ”hyvä” yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”melko hyvä” ja ”erinomainen”.

	Huono	Keskin- kertainen	Hyvä	Yht.
Fyysinen vointi	17	45	38	100
Psyykkinen (henkinen) vointi	28	38	34	100
Sosiaalinen toimintakyky ihmisten kanssa	14	31	55	100

Yleisellä tasolla terveytensä arvioi selvästi suurin osa projektin asiakkaista kohtalaisen hyväksi: 61 prosenttia heistä oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteestä ”terveydentilani on hyvä” neljänneksen (25 prosenttia) ollessa asiasta jokseenkin eri mieltä ja 14 prosentin osaamatta sanoa asiasta mielipidettään. Niinpä myös työ- ja toimintakykyään yleisesti ottaen piti suurin osa asiakkaista (42 prosenttia) melko hyvänä (terveydentila jonkin verran heikentynyt). Kohtalaiseksi (muutamia lievästi haittaavia sairauksia) työ- ja toimintakykynsä arvioi 31 prosenttia vastaajista, erittäin hyväksi (ei rajoituksia) 17 prosenttia vastaajista, melko huonoksi (useita lievästi haittaavia sairauksia) 7 prosenttia (2 henkilöä) ja erittäin huonoksi vain 3 prosenttia (1 henkilö) projektin kesään 2009 mennessä aloittaneista asiakkaista.

Koulutus ja työhistoria

Aiemmissa tutkimuksissa koulutuksella on todettu olevan selvä yhteys äitien työssäkäyntiin. Mitä korkeampi koulutus äidillä on, sitä todennäköisemmin hän käy työssä. Sama pätee myös yksinhuoltajaäitien kohdalla: yksinhuoltajaäidit ovat keskimäärin vähemmän koulutettuja kuin puolisoäidit. Niinpä eräänä syynä yksinhuoltajaäitien puolisoäitejä korkeampiin työttömyysasteisiin onkin pidetty matalaa koulutustasoa. Toisaalta kuitenkin esimerkiksi Ruotsissa yliopistokoulutuksen saaneiden alle kouluikäisten lasten yksinhuoltajaäitien työttömyysriskin on todettu olevan yli kuusinkertainen verrattuna akateemisen loppututkinnon suorittaneisiin puolisoäiteihin. Suunta on samankaltainen muillakin koulutusaloilla, eli saman koulutuksen omaavien yksinhuoltajaäitien työttömyysriski on puolisoäitejä korkeampi. Niinpä koulutuksen puute ei siis yksin voi selittää työttömyydessä esiintyviä ryhmien välisiä eroja. (Ks. Hakovirta 2006; 66, 83.)

Myös Tuikku-projektin taustatietokyselyaineiston tulokset näyttäisivät viittaavan siihen, että puutteellinen koulutus ei ole ollut projektin asiakkaiden merkittävin tai ainoa työttömyyden syy. Tästä kertoo ensinnäkin asiakkaiden kohtalainen niin perus- kuin ammatillisen koulutuksen tasokin. Projektin 29 asiakkaasta noin joka kolmas (31 prosenttia) oli suorittanut lukion ja 62 prosentilla peruskoulutustasona oli peruskoulu. Kansa- tai keskikoulun käyneitä oli yhteensä 2 henkilöä eli 7 prosenttia projektin asiakkaista. Vähintään kouluasteen ammattitutkinto löytyi 85 prosentilta projektin tarkasteluajankohtana aloittaneelta yksinhuoltajalta: ainoastaan yhdellä asiakkaalla ammatillinen koulutus puuttui kokonaan ja 11 prosenttia ilmoitti ammatilliseksi koulutukseksi ammattikurssin suorittamisen. Yleisin projektilaisten keskuudessa suoritettu ammatillinen tutkinto oli kouluasteen tutkinto (46 prosentilla asiakkaista), opistoasteen koulutus löytyi joka neljänneltä, ammattikorkeakoulututkinto 7 prosentilta ja korkeakoulututkinto niin ikään 7 prosentilta projektin asiakkaista.

Toiseksi puutteellisen koulutuksen merkityksen kohtalaiseen vähäisyyteen työllistymisen ehkäisijänä viittaavat aineistossa asiakkaiden omat arviot siitä, mikä tekijä heidän työnsaantiinsa on eniten muutamista valmiiksi annetuista vastausvaihtoehdoista vaikuttanut. Puutteellisen koulutuksen omaan työnsaantiin eniten vaikuttaneeksi tekijäksi oli arvioinut vain yksi projektin asiakas. Niin ikään yksi asiakas oli nähnyt keskeisimmäksi työllistymisensä esteeksi puutteellisen työkokemuksen ja kaksi asiakasta (7 prosenttia) oman ikänsä. Eniten työllistymiseen vaikuttaneena seikkana pidettiin huonoa työllisyystilannetta (29 prosenttia), sopivan työpaikan/työtehtävän löytymistä (18 prosenttia), työllistymistä estävää vammaa tai sairautta (18 prosenttia) sekä raskasta elämäntilannetta (11 prosenttia). 1 henkilö oli ilmoittanut jonkin muun syyn työllistymistä eniten estäneeksi tekijäksi ja kaksi henkilöä vastanneista ei ollut hakenut työtä lainkaan.

Kiinnostavaa edellä esitetyissä tuloksissa on se, että lähes puolet asiakkaista piti omaan työllistymiseensä eniten vaikuttavina asioina rakenteellisia tekijöitä, ja niistä erityisesti työmarkkinoita, eikä niinkään omaan itseen liittyviä yksilöllisiä tekijöitä. Tämä on tietenkin siinä mielessä ymmärrettävää, koska yleinen työmarkkinatilanne oli juuri tarkastelun kohteensa olevien asiakkaiden aloittaessa Tuikku-projektin huonontunut selvästi, ja osa projektiin osallistuneista oli vastikään työpaikkansa irtisanomisten myötä menettäneitä tai kohta menettämässä olevia yksinhuoltajaaiteja. Toisaalta vastaajien arviot yksilöllisten tekijöiden kohtalaisen vähäisestä merkityksestä työllistymiseen saattavat kieliä siitä, että syitä omaan työttömyyteen on kenties helpompi etsiä jostain muualta kuin omasta itsestä: tekijöistä, joihin ei itse juuri voi vaikuttaa ja jotka ovat riippumattomia henkilökohtaisista ominaisuuksista tai itse omassa elämässä tehdyistä valinnoista.

Koska Tuikku-projektiin pääsyn kriteerinä oli yksinhuoltajuuden ja työttömyyden lisäksi työttömyysuhanalaisuus (työsuhde päättymässä 2 kuukauden sisällä), eivät kaikki projektin asiakkaat olleet projektin aloittaessaan työttömänä. Palkkatyössä heistä oli 10 prosenttia (3 henkilöä), koulussa 3 prosenttia (1 henkilö), työttömänä 70 prosenttia (20 henkilöä) ja loput 17 prosenttia olivat jossain muualla (kategoria ”muualla” tarkoitti muun muassa kuntoutustuella tai sairauslomalla olemista). Tyypillisimmin projektin asiakkaiden työhistoriat muodostuivat pätkätöistä. Vastaajista lähes puolet (48 prosenttia) ilmoitti omaavansa runsaasti työkokemusta, mutta työsuhteiden olleen lyhytaikaisia. Vajaa kolmannes (28 prosenttia) puolestaan oli ollut pitkissä työsuhteissa (yli 5 vuotta kestävässä) lähes koko työuransa ajan, 17 prosenttia ilmoitti työurassaan olevan vähän työkokemusta ja paljon työttömyysjaksoja ja 7 prosenttia (2 henkilöä) ilmoitti ettei heillä ole työkokemusta juuri lainkaan, mutta he eivät ole olleet työnhakijoinakaan. Kaiken kaikkiaan työkokemusta tarkastelun kohteena olevilla yksinhuoltajilla oli siis melko paljon, mikä osittain selittynee jälleen heidän verrattain korkealla keski-ikällään.

5.2 Asiakkaiden syrjäytymiskokemukset projektin alussa ja projektin jälkeen

Sosiaalisen syrjäytymisen käsitettä on viime vuosina käytetty paljon kuntoutuksen yhteydessä. Vakavan sosiaalisen syrjäytymisen uhka on alettu vähitellen katsoa yhdeksi kuntoutuksen perusteeksi, ja siten kuntoutuksen yhtenä tavoitteena on syrjäytymisen estäminen – tai kääntäen ilmaistuna sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen. Sosiaalista syrjäytymistä voidaan tarkastella toisaalta yhteiskuntaa tai yhteisöä, toisaalta yksilön tilaa tai muutosta kuvaavana käsitteenä. Yleensä tunnustetaan, että yksilön syrjäytyminen riippuu pitkälti yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta, mutta käytännössä usein keskitytään tarkastelemaan syrjäytymisriskiä lisääviä yksilöllisiä tekijöitä. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 135.)

Syrjäytyminen voidaan mieltää prosessiksi, jossa saattavat painottua niin makro-, meso- kuin mikrotasoiset ilmiöt. Makrotasoisia ilmiöitä ovat sellaiset yhteiskunnan piirteet – kuten korkea työttömyysaste, suuret tuloerot ja ihmisten erilaisuuteen liittyvät ennakkoluulot – jotka aiheuttavat sen, että osa kansalaisista syrjäytyy tahtomattaan ja ilman omaa syytään valtavirrasta – keskustasta periferiaan. Yhteiskunnassa, jossa riski syrjäytymiseen on suuri, on sen toisilla jäsenillä vaara joutua syrjäytymisprosessiin – toisin sanoen heidän kilpailukykynsä puute – on suurempi kuin toisilla. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 135.)

Mesotasoisilla ilmiöillä taas tarkoitetaan erilaisia organisaatio- ja yhteisötasoisia vaikuttajia, kuten sellaisia leimaamis- ja syrjäytymisilmiöitä, jotka perustuvat syrjäytymisen kohteena olevien henkilöiden erilaisuuteen. Leimaamista ja syrjäytymistä voi yhteiskunnassa tai yhteisössä tapahtua muun muassa pitkäaikaistyöttömyyden, köyhyyden, vammaisuuden, etnisen taustan tai maahanmuuttaja-aseman perusteella. Mikrotasoisesta syrjäytymisilmiöstä puolestaan voidaan puhua silloin, kun syrjäytyminen tapahtuu ensisijaisesti yksilöllisten tai pienryhmätasoisien syiden vuoksi. Tällöin voivat tulla kysymykseen erilaiset tarkoitukselliseen vetäytymiseen tai yhteisöihin sopeutumattomuuteen liittyvät tekijät. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 135-136.)

Yksilötasolla syrjäytymistä on yleensä kuvattu useiden eri ulottuvuuksien avulla. Syrjäytymisen ulottuvuuksia ja niiden mittareita on etsitty esimerkiksi seuraavien osa-alueiden piiristä: 1) matala koulutustaso tai kesken jäänyt koulutus, 2) ahdas asuminen ja asumisen puutteellinen varustetaso, 3) työttömyys tai ennen aikainen eläkkeelle siirtyminen, 4) pienituloisuus, toimeentulotuen saaminen, perusturvallisuuden puute ja taloudelliset vaikeudet, 5) ystävien tai luottamuksellisten ihmissuhteiden puuttuminen, vaikeiden ihmissuhteiden suuri määrä, 6) yhteiskunnallisen osallistumisen eli järjestö- ja harrastustoiminnan vähäisyys ja 7) sisäisen elämänhallinnan ongelmat eli rasittavat elämäntapahtumat (kuten läheisen sairastuminen tai kuolema) sekä alkoholin runsas humalakäyttö. (Mannila & Peltoniemi 1997, 6-7.)

Useamman kuin yhden syrjäytymisindikaattorin yhtäaikaisen esiintymisen voi ajatella merkitsevän sellaista vakavaa syrjäytymisen riskiä, jonka pohjalta myös kuntoutusmahdollisuuksien arviointi on perusteltua (ks. Järvikoski & Härkäpää 2004, 137). Pauli Siljanderin (1996, 8) mukaan syrjäytyminen voidaan yksilön näkökulmasta tarkasteltuna nähdä kasautuvana huono-osaisuutena, jolle on tyypillistä moniongelmaisuus, kuten epäonnistuminen koulussa, perheessä, sosiaalisissa suhteissa jne. Tietyllä tavalla sosiaalisessa syrjäytymisessä on hänen mukaansa kyse elämänhistoriallisesta prosessista, jossa eri vaiheet seuraavat toisiaan ja muodostavat eräänlaisen noidankehän.

Tässä luvussa Tuikku-projektin asiakkaiden sosiaalista syrjäytymistä tai sen riskiä tarkastellaan yksinhuoltajien omien syrjäytymiskokemusten näkökulmasta. Projektissa oli kysytty asiakkaiden kokemuksia syrjäytymisestään alku- ja seurantakyselylomakkeissa.

Tutkimuskäyttöön oli saatavissa kaikkiaan 24 projektin asiakkaan alku- ja seurantakyselytiedot, ja heidän syrjäytymiskokemuksiaan oli näissä kyselyissä tiedusteltu kahdella kysymyksellä: syrjäytymiskokemuksilla yhtäältä työelämästä (mm. työnteosta ja opiskelusta) ja toisaalta yhteiskunnallisesta elämästä (mm. harrastuksista ja ihmissuhteista). Asiakkaiden kokemukset omasta syrjäytymisestään työelämästä olivat heidän aloittaessaan projektin melko korkealla tasolla, sillä syrjäytymistä työelämästä koki alkukyselyjen mukaan asiakkaista erittäin paljon tai paljon yhteensä 42 prosenttia kohtalaisesti ja vähän (tai erittäin vähän) näin kokevien osuuksien ollessa 21 prosenttia ja 37 prosenttia. Projektin aikana asiakkaiden kokemukset työelämästä syrjäytymisestä jossain määrin vähentyivät, sillä vastaavat luvut olivat projektin jälkeen kerättyjen seurantakyselyjen jälkeen 25 prosenttia, 21 prosenttia ja 54 prosenttia.

Mainittu tulos selittynee ainakin osittain sillä, että kyseisten kuntoutujien työmarkkinatilanteet olivat projektin aikana jonkin verran muuttuneet. Kun palkkatyössä tai yrittäjänä oli projektin alussa vastaajista 13 prosenttia (yrittäjänä ei yhtään henkilöä), työttömänä 58 prosenttia, koulutuksessa ei yhtään henkilöä, kurssilla tai työhallinnon toimenpiteessä (esim. työharjoittelussa, työkokeilussa tai kuntouttavassa työtoiminnassa) neljä prosenttia ja muualla (esim. sairauslomalla tai kuntoutustuella) 25 prosenttia, olivat kyseiset osuudet projektin lopussa tai vähän projektin loppumisen jälkeen näiden henkilöiden kohdalla 29 prosenttia (yrittäjänä yksi henkilö), 33 prosenttia, 13 prosenttia, neljä prosenttia ja 21 prosenttia (taulukko 3).

Taulukko 3. Projektin asiakkaiden (N=24) työmarkkinatilanteet projektin alussa ja projektin jälkeen (%).

	Projektin alussa	Projektin jälkeen
Työssä	13	29
Työttömänä	58	33
Koulutuksessa	0	13
Kurssilla tai työhallinnon toimenpiteessä	4	4
Muualla (esim. sairauslomalla)	25	21
Yhteensä	100	100

Projektin alussa Tuikun asiakkaista noin joka kolmas (33 prosenttia) koki syrjäytymistä yhteiskunnallisesta elämästä, kuten harrastuksista ja ihmissuhteista, paljon tai erittäin paljon, noin joka viides (21 prosenttia) kohtalaisesti ja vajaa puolet (46 prosenttia) vähän tai erittäin vähän. Työelämästä syrjäytymisen kokemusten tavoin asiakkaat myös kokivat syrjäytymistä yhteiskunnallisesta elämästä projektin jälkeen hieman vähemmän kuin ennen projektia, joskaan muutos ei ollut yhtä suuri kuin työelämästä syrjäytymiseen liittyvien kokemusten kohdalla: asiakkaista noin joka viides (21 prosenttia) koki syrjäytymistä yhteiskunnallisesta elämästä projektin jälkeen paljon tai erittäin paljon, vajaa kolmannes (29 prosenttia) kohtalaisesti ja joka toinen vähän tai erittäin vähän. (Taulukko 4.) Tulokset syrjäytymiskokemuksista yhteiskunnallisesta elämästä (projektin alussa) ovat samansuuntaisia kuin edellisessä alaluvussa esitetyt, taustatietolomakkeissa jokseenkin samaa asiaa mittaavista kysymyksistä saadut tulokset. Niiden mukaanhan esimerkiksi projektin asiakkaista (N=29) oli 59 prosenttia samaa mieltä väitteestä ”minulla on sopivasti ihmissuhteita” eri mieltä asiasta olevien osuuden ollessa 31 prosenttia, ja sosiaalisen toimintakykynsä ihmisten kanssa arvioi hyväksi 55 prosenttia huonoksi arvioivien osuuden jäädessä vain 14 prosenttiin (ensiksi mainitusta väitteestä mielipidettään ei osannut sanoa 10 prosenttia ja sosiaalisen toimintakykynsä arvioi kohtalaiseksi 31 prosenttia vastaajista).

Taulukko 4. Projektin asiakkaiden (N=24) kokemukset yhteiskunnallisesta elämästä (mm. harrastuksista ja ihmissuhteista) syrjäytymisestä projektin alussa ja projektin jälkeen (%). Kategoria ”paljon” sisältää yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”erittäin paljon” ja ”paljon” ja kategoria ”vähän” yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”vähän” ja ”erittäin vähän”.

	Projektin alussa	Projektin jälkeen
Paljon	33	21
Kohtalaisesti	21	29
Vähän	46	50
Yhteensä	100	100

Tuikku-projektin asiakkaiden ”todellista” syrjäytymistä tai syrjäytymisen riskiä on vaikea arvioida pelkkien syrjäytymiskokemusten perusteella, minkä lisäksi projektilaisten syrjäytymisriskin arviointia vaikeuttaa kyselyaineiston pienuus. Käytettävissä oleva aineisto ei esimerkiksi mahdollista ristiintaulukointien tekoa, joiden avulla voisi tarkastella useampien syrjäytymisindikaattoreiden (kuten puutteellisen koulutuksen ja taloudellisen tilanteen erittäin heikoksi kokemisen) välisiä riippuvuuksia eli yhtäaikaista esiintymistä samoilla henkilöillä. Haastatteluaineistosta kuitenkin nousi esiin viitteitä mielenterveysongelmien – etenkin masennuksen – ja puutteellisen sosiaalisen verkoston välisestä yhteydestä (ks. luku 6.5), minkä voi tulkita viittaavan siihen, että psyykinen huonovointisuus ja yhteiskunnallisesta elämästä syrjäytyminen usein kulkevat niin sanotusti käsi kädessä.

6 PROJEKTIN VAIKUTTAJUUDEN ARVIOINTI

6.1 Haastateltujen asiakkaiden taustat

Tuikku-projektin haastatelluista asiakkaista selkeä enemmistö oli jälleen naisia. Eronneita yksinhuoltajia oli yhdeksän ja naimattomia neljä. Haastateltujen iät (iät projektin aloitushetkellä) vaihtelivat 32 vuodesta 50 vuoteen. Alle 40-vuotiaita oli kuusi ja yli 40-vuotiaita seitsemän henkilöä. Lapsia haastatelluilla oli yhdestä viiteen. Yksi tai kaksi lasta oli yhdeksällä ja kolmesta viiteen lasta neljällä yksinhuoltajalla. Alle kouluikäinen lapsi tai lapsia oli viidellä projektin haastatelluissa mukana olleella asiakkaalla. Eriasteisia psyykkisiä ongelmia, etenkin masennusta, oli projektin aloitushetkellä tai oli aiemmin ollut kuudella haastatellulla yksinhuoltajalla. Fyysisen voinnin osalta haastateltujen terveydentila oli kohtalaisen hyvä eli työkykyä huomattavasti alentavia sairauksia ei juurikaan esiintynyt.

Haastatelluista yksinhuoltajista peruskoulutus oli peruskoulutasoinen kahdeksalla henkilöillä, lukion käyneitä oli neljä ja yhden henkilön peruskoulutustaso jäi jälleen taustatietolomakkeen puuttuessa hänen kohdaltaan epäselväksi. Ammatillisen koulutuksen osalta ammattikurssin suorittaneita oli haastateltujen joukossa yksi, kouluasteen käyneitä seitsemän, opistoasteen koulutuksen saaneita kolme ja korkeakoulututkinnon suorittaneita kaksi henkilöä. Haastatelluista työttömänä oli projektin alkaessa seitsemän ja työttömyysuhan alaisessa tilanteessa kuusi yksinhuoltajaa. Työttömyysuhanalaisten joukossa oli muun muassa sairauslomalla olevia ja työstään juuri irtisanottuja tai irtisanomisuhan alla olevia projektin asiakkaita. Yksilökäyntikertoja projektissa oli haastatelluilla yksinhuoltajilla kolmesta kuuteentoista (kahdella henkilöillä käyntikertoja oli vain kolme, koska toinen oli saanut projektin kautta nopeasti työpaikan ja toisen tilanne oli projektin alussa työttömyysuhanalainen

työttömyyden jäädessä kuitenkin toteutumatta, ja hänen projektissa oloaikansa jäi tästä syystä lyhyeksi).

6.2 Projektin toimintaan hakeutuminen

Tuikku-projektia markkinointiin asiakkaille syksyn 2008 aikana muun muassa Oulun työvoimatoimiston, työvoiman palvelukeskuksen, Oulun seudun yksin- ja yhteishuoltajat ry:n, Oulun kaupungin terveysasemien neuvoloiden, Oulun evankelisluterilaisten seurakuntien sekä Oulun kaupungin sosiaalitoimen kautta. Lisäksi huhtikuussa 2009 projektista oli kaksi ilmoitusta Oulun seudun paikallislehti Forum 24:ssä. Haastatelluista asiakkaista neljä henkilöä oli saanut tiedon projektista lehden kautta, neljä ystävän tai työtoverin kautta ja loput viisi joltain viranomais- tai yhdistystaholta, kuten seurakunnasta tai työvoimatoimistosta. Näyttäisi siis siltä, että lehti-ilmoitus ja niin sanottu puskaradio olivat toimineet tiedonvälittäjinä viranomaistahoa hieman paremmin. Se, mitä kautta tämän kaltaiseen toimintaan hakeudutaan mukaan, saattaa kertoa jotain myös hakijan/asiakkaan yleisestä aktiivisuudesta ja sosiaalisesta verkostosta: esimerkiksi lehti-ilmoituksen perusteella toimintaan hakeutuvilla henkilöillä yleinen toimintakyky on ylipäätään sellainen, että he jaksavat lukea lehteä tai ovat niiden lukemisesta kiinnostuneita, ja ystävältä tai työtoverilta projektista kuuleminen saattaa jo sinällään merkitä sitä, että asiakkaan sosiaalinen toimintakyky on ainakin jossain määrin kunnossa.

Haastateltujen asiakkaiden kohtalaisen korkeasta motivoituneisuuden asteesta projektiin osallistumista kohtaan kertonee puolestaan se, että kaikki haastateltavat olivat itse hakeutuneet mukaan projektin toimintaan, eli kenenkään kohdalla mikään viranomaistaho ei ollut asiakkaan puolesta ottanut yhteyttä projektihenkilöstöön. Toiseksi haastateltavien motivoituneisuudesta saattaa kieliä toiminnan maksuttomuuden tärkeydestä koskevista kysymyksistä asiakkailta haastatteluissa saadut vastaukset. Vaikka lähes kaikki haastateltavat pitivät osallistumisensa kannalta erittäin tärkeänä toiminnan maksuttomuutta, olisivat projektin kakkostaipaleen haastatelluista kaikki ja ykköstaipaleen haastatelluista asiakkaista kolme lähteneet kertomansa perusteella toimintaan mukaan, vaikkei bussimatkoja/ryhmäpäivien lounaita olisi projektin taholta heille kustannettukaan. Ryhmä- eli taipaleen 1 asiakkaista kaksi oli sitä mieltä, että ilman näitä korvauksia he eivät välttämättä olisi osallistuneet projektiin. Tosin tulee huomioida, että osa haastatelluista pystyi/halusi kulkea projektikäyntinsä pyörällä, ja tällöin matkojen maksaminen projektin taholta ei heidän kohdallaan välttämättä ollut kovinkaan merkityksellistä. Toisaalta lähes kaikki haastatellut kuitenkin pitivät matkojen/ryhmäpäivien lounaiden kustantamista projektin taholta positiivisena ja tärkeänä asiana. Yksi yksinhuoltaja näki sen myös asiakkaan arvostamisena:

”Että onhan se silleensä vähän niin kun arvostamista sitä että ei oo sitä, niin kun sitä rahaa ja tälleesti. (...)”

Kun tarkastellaan haastateltujen asiakkaiden syitä projektiin osallistumiselle sekä odotuksia, joita Tuikun esite sekä projektissa käyty alkukartoitustapaaminen heissä toimintaa kohtaan herätti, erosivat ryhmä- ja yksilötaipaleisiin osallistuneiden asiakkaiden syyt ja odotukset jossain määrin toisistaan. Ryhmä- eli ykköstaipaleella mukana olleilla korostui odotuksissa vertaistuen saaminen, kun taas kakkostaipaleelle osallistuneet hakivat projektista etupäässä tukea ja apua oman tilanteensa selkeyttämiseen ja työnhakuun sekä linkkejä työelämään, joskin kolme heistä oli lähtenyt hakemaan projektista myös vertaistukea. Vertaistuen lisäksi myös ryhmätaipaleen haastateltavat nostivat odotuksissaan esiin oman tilanteen kartoittamiseen ja selkiyttämiseen liittyvän tuen saamisen, vinkit ja avun työnhakuun sekä pari asiakasta mainitsi

syyksi toimintaan hakeutumislle sen, että haluaa ylipäättään itselle toimintaa, kun on pitkään ollut kotona neljän seinän sisällä. Yksi Tuikun taipaleelle 1 osallistunut yksinhuoltaja kuvasi Tuikun toiminnalle kohdistamia odotuksia näin:

”No hirveesti houkutteli se että täällä on niin kun aikuisten seuraa, vähän samankaltasessa tilanteessa olevia ihmisiä. Ja juuri että sais sitä apua siihen omaan tilanteeseen ja joku muukin kattois niitä asioita. Ja ehkä sais uusia niin kun, että aktivoituis enemmän sinä aikana. (...)”

Ja muutama Tuikun taipaleelle 2 osallistunut yksinhuoltaja seuraavasti:

”No ehkä mä odotin sitä että ois vähän vinkkiä, ja sitten taas tavallaan tän projektin kautta heillä ois niin kun linkkejä siihen työllistymiseen. Että ois niin kun ihan konkreettisia, vaikka työkokeilupaiikkoja, mihin vois mennä. (...)”

”No sitä selkeyttä niihin asioihin ja vähän semmosta tukea, mitä oli ite aatellu niin siihen, että ne ei oo ihan hölmöjä ajatuksia itellä.”

”No just apua niin kun työn hakemiseen. Varsinkin siihen työn hakemiseen. Hakemuksen tekoa ja cv:n. (...)”

”No mää ootin sitä että mää saan tehtyä jonkunlaisen suunnitelman kirjallisesti, ja just se että saa omia papereita vähän järjesteltyä.”

Suurin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että Tuikku-projektin toiminta oli vastannut heidän odotuksiaan tai heidän Tuikun esitteestä ja alkukartoitustapaamisesta saamaansa tietoa. Pari kakkostaipaleen asiakasta koki, että he olivat saaneet projektista enemmän kuin mitä olivat odottaneet. Toinen heistä kuvasi tuntemuksiaan näin:

”Joo siis kyllä vastas, ja siis sillain että se oli niin kun parempaa mitä odotti. Siis sillain että sai niin kun monipuolista, ettei se ollu semmosta yhtä asiaa. (...) Mentiin työasioita ja henkilökohtasia ja silleen, että hirveän monipuolista.”

Muutama projektin kakkostaipaleen haastateltavista ei oikein osannut sanoa, oliko toiminta vastannut heidän odotuksiaan, koska he olivat olleet projektissa mukana vain vähän aikaa tai he eivät olleet osanneet asettaa projektille sen suurempia odotuksia. Kaksi haastatelluista henkilöistä oli tyytyväinen projektin toimintoihin ja sisältöihin osittain, mutta täysin heidän odotuksiaan projekti ei ollut täyttänyt.

6.3 Asiakkaiden arkielämän hallinnan muuttuminen

Elämänhallinnan käsitteestä

Tämän tutkimuksen ensimmäisenä tutkimustehtävänä on selvittää, miten Tuikku-projektin asiakkaiden arjen hallinta on projektissa mukana olon myötä mahdollisesti muuttunut. Niinpä tutkimuksen teemahaastattelujen haastattelurunkoon sisällytettiin arjen hallinnan muutoksiin liittyviä kysymyksiä. Koska haastatteluiden kyseistä aihepiiriä käsittelevät kysymykset muotoiltiin pelkkää arjen hallintaa hieman monipuolisemmiksi – niiden avulla pyrittiin selvittämään arjesta selviytymistä laajemmin koko haastateltavien elämänhallintaan ja sen muutoksiin liittyviä asioita – ja koska myös projektissa kerätyissä alku- ja seurantakyselyissä

asiakkaiden arkielämän hallintaa hahmotettiin muillakin kuin yksinomaan arkipäivästä selviytymistä koskevalla kysymyksellä, käyn tämän luvun aluksi läpi hieman sitä, mitä elämäntilanteilla ylipäätään tarkoitetaan. Toisin sanoen määrittelen ensimmäiseksi elämäntilanteen käsitteen.

Elämäntilanteen käsitettä on kritisoitu siitä, että se sisältää jo peruslähtökohdaltaan mahdottoman oletuksen siitä, että ihminen voisi hallita elämää. Se on muun muassa haluttu korvata vähemmän vaativilla käsitteillä kuten ”arkielämän hallinta” tai ”elämäntilanteen hallinta”. Kritiikistä huolimatta elämäntilanteen käsite on edelleen varsin laajassa käytössä. (Järvikoski & Härkäpää 2002, 128.)

J.P. Roosin (1988, 206-207) mukaan elämäntilanteen hallinta on keskeisin ihmisten elämäntilanteista ilmenevä ulottuvuus. Ulkoisesta elämäntilanteesta on hänen mukaansa kyse silloin, kun ihminen pystyy suurin piirtein ohjaamaan elämänsä kulkua ilman, että sen vaiheisiin vaikuttavat kovin monet hänestä itsestään riippumattomat tekijät. Ulkoinen elämäntilanteen hallinta tarkoittaa siten ihmisen asettamien tavoitteiden ja elämän tarkoituksien lähes katkeamattoman ketjun toteutumista. Aineellisesti ja henkisesti turvatussa asemassa oleminen kertoo Roosin mukaan usein elämän ulkoisen hallinnan olemassaolosta.

Sisäisen elämäntilanteen Roos (1988, 207) näkee puolestaan tarkoittavan sitä, että ihminen pystyy erilaisissa elämäntilanteissa sopeutumaan, ”katsomaan asioita parhain päin” ja sisällyttämään elämäänsä mitä dramaattisimpia asioita. Sisäinen elämäntilanteen hallinta on siis jotakin joka on opittava, vähitellen jo lapsuudessa, ja jota ei kuitenkaan pidä sekoittaa alistumiseen, antautumiseen ja ajopuuna kulkemiseen.

Kun elämäntilanteen käsitettä on käytetty ilmaisemaan yhtä kuntoutuksen keskeistä tavoitetta, on sillä eri yhteyksissä tarkoitettu hyvinkin erilaisia asioita. Usein sitä on hyödynnetty kuvaamaan erityisesti työmarkkinoiden ulkopuolella olevien, esimerkiksi vaikeavammaisten tai vanhusten kuntoutuksen tavoitetta. Aila Järvikosken ja Kristiina Härkäpään (2002, 129) mukaan elämäntilanteen hallinta pitäisi kuitenkin nähdä yleiskäsitteenä, jota ei tule rajata joidenkin erityisryhmien käyttöön, ja joka voi kattaa useita eri osatekijöitä tai ulottuvuuksia. Yhdeksi näistä ulottuvuuksista Järvikoski ja Härkäpää näkevät hallinnan ja pysyvyyden tunteen: luottamuksen omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa omalla toiminnallaan omaan elämään. Ihmiselle on usein tyypillistä pyrkiä muuttamaan maailmaa omien tai sidosryhmien tarpeiden mukaiseksi, pyrkiä niin sanottuun primaariseen tai ulospäin suuntautuvaan kontrolliin. Primaarista hallintaa, oman toiminnan mahdollisuuksien ja rajojen tutkimista, ihminen harjoittelee varhaislapsuudesta lähtien.

Toisentyyppinen hallinnan muoto – niin sanottu sekundaarinen hallinta – koskee Järvikosken ja Härkäpään (2002, 129) mukaan elämäntapahtumien ymmärtämistä ja hyväksymistä sekä yleistä luottamusta siihen, että vaikeistakin tilanteista on mahdollista selviytyä joko omin avuin tai ystävien tai suurempien voimien tuella. Sekundaarisen hallinnan taustalla voidaan nähdä pyrkiä ymmärtämään niin elämää, maailmaa kuin omaa itseäkin osana suurempaa kokonaisuutta, ”sovittautua osaksi maailmaa, elämän virtaa”. Tämänkaltaisen hallintakäsityksen näyttäisi olevan myös Roosin esittämän sisäisen elämäntilanteen taustalla.

Asiakkaiden elämänhallinnan muutokset haastatteluaineiston valossa

Tuikku-projektin haastatteluissa asiakkaiden elämänhallinnan mahdollisia muutoksia lähdettiin hahmottamaan ensinnäkin arjen hallinnan tai arkielämästä selviytymisen muutoksiin liittyvällä kysymyksellä, ts. kysymyksellä kokiko asiakas, että mukana olo Tuikun toiminnassa oli jotenkin muuttanut hänen arjen hallintaansa ja jos koki, niin miten. Melko monet yksinhuoltajat olivat sitä mieltä, tai heidän vastauksensa voidaan tulkita siten, että heidän arjen hallintansa ei juurikaan ollut projektin myötä muuttunut. Joitakin muutoksia joidenkin haastateltujen asiakkaiden arkipäivästä selviytymisessä kuitenkin oli tapahtunut. Kaksi yksinhuoltajaa koki projektin aikana jossain määrin aktivoituneensa ja toinen heistä – joka oli ollut mukana Tuikun ryhmätaipaleella – koki myös, että oli saanut projektista hyviä työkaluja arkipäivänsä hallintaan. Myös yksi kakkostaipaleen asiakas oli sitä mieltä, että projektista sai työkaluja arjen suunnitteluun ja projektiin osallistuminen oli pistänyt hänet ainakin miettimään arjesta selviytymiseen liittyviä asioita. Yksi asiakas taas koki arkensa sujuvan projektin myötä paremmin siksi, koska oli sen ansiosta saanut ”paperijutut” järjestykseen, ts. työhakemuksen ja cv:n tehtyä. Yhden projektillaisen arki oli puolestaan muuttunut (parempaan suuntaan) siksi, että hän oli projektiin osallistumisen kautta saanut varmuutta omien asioidensa eteenpäin viemiseen: asiakas oli projektiin osallistumisensa mahdollistamiseksi rohkaistunut pyytämään lähiverkostoaan osallistumaan enemmän lapsensa hoitoon, ja sitä kautta hänen arkensa ja siitä selviytymisensä oli projektin myötä konkreettisesti muuttunut. Asiakas kuvasi projektin vaikutusta rohkaistumiseensa ja arkensa hallintaan seuraavasti:

”...mä oon saanu semmosta niinkö varmuutta justiin siihen et mää uskallan lähtä niinko ajamaan jotakin asiaa. Että mä koen sen oman, eli tässä oli se mun oma tarve ensin, niin mä oon ruvennu sitä niin kun kunnioittaa, sitä omaa tarvetta. Niin sitä myöten mää pystyn sitte ajamaan jotain muutakin asiaa siinä arjessa. (...)”

Toiseksi haastatteluissa kysyttiin asiakkaiden elämänhallinnan mahdollisista muutoksista kysymyksellä, kokiko haastateltava, että osallistuminen Tuikkuun olisi lisännyt/vähentänyt hänen tyytyväisyyttään omaan elämäänsä ja millä tavalla. Yleisesti ottaen haastateltavat kokivat tyytyväisyyden elämäänsä Tuikun myötä lisääntyneen, ”tai ei ainakaan vähentyneen”, kuten jotkut yksinhuoltajat asian ilmaisivat. Muutama ryhmätaipaleelle osallistunut asiakas koki tyytyväisyytensä lisääntyneen seuraavista syistä: yksi mainitsi osaavansa asettaa oman elämänsä Tuikun jälkeen vähän inhimillisempään suhteeseen, yksi sanoi maailmankuvansa Tuikun myötä avartuneen ja yksi kertoi olonsa helpottaneen, kun oivalsi monien muidenkin ihmisten olevan suurin piirtein samanlaisessa tilanteessa kuin itse on. Kaksi kakkostaipaleelle osallistunutta yksinhuoltajaa koki saaneensa itselleen positiivisemmän tunteen työpaikan menetyksen jälkeisestä selviytymisestä sekä asioiden järjestymisestä – lähinnä työ- tai opiskelupaikan löytymisestä. Yksi asiakas taas mainitsi jaksavansa paremmin eteenpäin kun omat päämäärät olivat Tuikun avulla selkiytyneet ja yksi asiakas koki tyytyväisyyttä siitä, kun oli projektin myötä saanut jotakin konkreettista aikaiseksi, ts. ”paperijutut” eli työhakemuksen ja cv:n tehtyä (viimeiseksi mainittu henkilö oli sama yksinhuoltaja, joka kertoi myös arkensa sujuvuuden kohentuneen hakemuksen ja cv:n tekemisen ja valmistumisen jälkeen).

Kolmanneksi projektin asiakkaiden elämänhallinnan muutoksia tiedusteltiin haastatteluissa kysymyksellä ”voitko sanoa, että luottamukseksi omiin voimavaroihisi ja selviytymiseesi elämässä on Tuikku-projektissa mukana olon myötä muuttunut? Jos on, niin miten?” Melko moni haastatelluista projektin toimintaan osallistuneista yksinhuoltajista oli sitä mieltä, että luottamus kyseisiin asioihin ei projektin kautta ollut juurikaan muuttunut. Muutama asiakas

mainitsi projektiin osallistumisen lisännen jossain määrin itseluottamusta tai uskoa omaan itseensä.

Projekttilaisten arkipäivän tai elämänhallinnan mahdollisia muutoksia hahmotettiin haastatteluissa vielä neljännekin kysymyksen avulla, jolla selvitettiin asiakkaiden kokemuksia siitä, olivatko he alkaneet nähdä oman tilanteensa ja tulevaisuutensa projektin jälkeen jotenkin eri tavoin kuin ennen projektiin osallistumista ja jos kokivat, niin millä tavoin. Kaikilla haastatelluilla ei muutosta ollut oman näkemyksensä mukaan havaittavissa, mutta osa asiakkaista koki jonkinlaisia muutoksia tilanteensa ja tulevaisuudennäkymiensä suhteen Tuikun myötä tapahtuneen. Yksi asiakas mainitsi mukana olon Tuikussa selkiinnyttäneen omaa tilannettaan ja etenkin sen ammatillista puolta eli sitä, mitä haluaa alkaa tulevaisuudessa tekemään. Neljä henkilöä taas koki, että projektiin osallistuminen oli lisännyt uskoa siihen, että asiat järjestyvät tai toisin ilmaistuna negatiivinen suhtautumistapa asioihin oli ikään kuin tasoittunut. Lisäksi yhdellä asiakkaalla projektista saatu apu oli lisännyt hänen rohkeuttaan pitää kiinni omista oikeuksista ja kaksi henkilöä oli sitä mieltä, että projekti oli merkinnyt heille kotoa ja/tai niin sanotusta yksinhuoltajan leimaan liittyvästä huonommuuden tunteesta ”ulos kasvamista”. Yksi yksinhuoltaja mainitsi myös, että oman tilanteen ja tulevaisuuden hahmottaminen oli Tuikun myötä muuttunut siten, että hän oli alkanut paremmin nähdä mahdolliseksi työn ja perheen yhteensovittamisen sekä oivaltaa keinoja sen toteuttamiseen.

Kaiken kaikkiaan haastatteluista saaduista projektin asiakkaiden elämänhallinnan muutoksia koskevista tuloksista voi sanoa, että projektilliset kokivat osallistumisensa Tuikkuun vaikuttaneen heidän elämänhallintaansa melko vähän. Mitään koko elämänsä tai jotakin sen keskeistä osa-aluetta, kuten henkistä hyvinvointia tai konkreettista arkipäivästä selviytymistä, asiakkaat eivät kokeneet projektin merkittävällä tavalla parantaneen. Lisäksi elämänhallintaan liittyvistä haastattelutuloksista käy ilmi, että elämänhallinnan eri ulottuvuudet ovat keskenään limittäisiä tai päällekkäisiä, ts. edellä mainittujen elämänhallintaa hieman eri kanteilta ”mittaavien” kysymysten vastaukset ovat osin samoja tai hyvin samankaltaisia liittyen usein toinen toisiinsa. Edelleen etenkin kolmen viimeiseksi mainitun kysymyksen – tai joidenkin niistä – osalta kaikki haastateltavat eivät osanneet varmuudella sanoa, mistä muutos/muutokset olivat omalla kohdalla johtuneet. Jos asiakas esimerkiksi kävi psykoterapiassa tai oli Tuikun ohella mukana jossakin muussakin vertaistukitoiminnassa, hän saattoi arvella, että sysäys muutokseen oli kenties aiheutunut ainakin osittain myös niistä, Tuikun ulkopuolelta tulleista vaikutteista.

Voidaan olettaa, että edellä mainitun kaltainen ongelma eli se, että on vaikea varmuudella sanoa muutoksen aiheutuneen juuri tarkastelun kohteena olevasta interventioista, on tällä tavalla toteutetulle – asiakkaan subjektiiviselle kokemukselle perustuvalla – ”vaikuttavuustutkimukselle” varsin tyypillinen. Jotta intervention vaikutuksen mielenkiinnon kohteena olevaan ilmiöön, tässä tapauksessa Tuikku-projektin vaikuttavuuden asiakkaiden elämänhallintaan, voisi tarkemmin ja luotettavammin todentaa, vaatisi se vaikutustilojen objektiivista mittaamista. Ja tämä puolestaan edellyttäisi tutkimukselta paitsi tutkimusmenetelmänä ns. ennen – jälkeen –mittausten ja vertailuryhmien käyttöä, myös pidempiaikaista seurantatutkimusta yksinhuoltajien elämässä tapahtuviin muutoksiin.

Asiakkaiden elämänhallinnan muutokset kyselyaineiston valossa

Haastatteluaineistosta saatujen, projektin asiakkaiden elämänhallinnan muutoksia koskevien tulosten tavoin myös kyselyaineistosta saadut tulokset osoittivat, että asiakkaiden elämänhallinnassa oli projektin myötä tapahtunut pientä muutosta parempaan suuntaan, mutta kovin radikaaleja arjen tai elämänhallinnan muutosprosesseja ei asiakkaiden keskuudessa näyttäisi olevan käynnistynyt. Tästä kertovat alku- ja seurantakyselylomakkeissa asiakkaiden arjen hallinnan ja yleisten voimavarojen kokemuksia tiedustelevista kysymyksistä saadut vastaukset, joiden mukaan kokemukset arjen hallinnasta ja yleisistä voimavaroista olivat projektin aikana jonkin verran parantuneet, mutta eivät kovin mainittavasti. Alkukyselyjen mukaan vastaajista (N=24) koki hallitsevansa arkensa huonosti kahdeksan prosenttia eli kaksi henkilöä asiakkaista, kohtalaisesti 42 prosenttia, hyvin 37 prosenttia ja erittäin hyvin 13 prosenttia, kun vastaavat osuudet seurantakyselyissä olivat nolla prosenttia, 42 prosenttia, 33 prosenttia ja 25 prosenttia (taulukko 5). Yleiset voimavaransa puolestaan koki alkukyselyissä huonoiksi asiakkaista 17 prosenttia, kohtalaisiksi 37 prosenttia, hyviksi 46 prosenttia ja erittäin hyviksi nolla prosenttia vastaavasti kokevien osuuksien ollessa seurantakyselyiden osalta nolla prosenttia, 58 prosenttia, 29 prosenttia ja 13 prosenttia (taulukko 6). Kukaan projektin asiakkaista ei kokenut hallitsevansa arkeaan erittäin huonosti tai yleisiä voimavarojaan erittäin huonoiksi.

Taulukko 5. Projektin asiakkaiden (N=24) kokemukset arjen hallinnastaan projektin alussa ja projektin jälkeen (%).

	Projektin alussa	Projektin jälkeen
Erittäin hyvin	13	25
Hyvin	37	33
Kohtalaisesti	42	42
Huonosti	8	0
Yhteensä	100	100

Taulukko 6. Projektin asiakkaiden (N=24) kokemukset yleisistä voimavaroistaan projektin alussa ja projektin jälkeen (%).

	Projektin alussa	Projektin jälkeen
Erittäin hyvät	0	13
Hyvät	46	29
Kohtalaiset	37	58
Huonot	17	0
Yhteensä	100	100

Arjen tai elämänhallintaan kuuluvaksi ulottuvuuksiksi voidaan yleisen arjen hallinnan ja voimavarojen kokemisen ohella pitää asiakkaiden kokemuksia taloudellisesta tilanteestaan ja raha-asioista selviytymisestään. Myös tämän asian osalta projektin asiakkaiden arkielämän hallinta oli alku- ja seurantakyselyiden mukaan projektin myötä jonkin verran parantunut, mikä ainakin osittain voi johtua siitä, että osa vastaajista oli projektin aikana tai pian sen jälkeen päässyt töihin (ks. luvut 5.2 ja 6.4). Alku- ja seurantakyselyistä kävi ilmi, että Tuikku-projektin yksinhuoltajista koki hallitsevansa taloudellisen tilanteensa – ts. koki suoriutuvansa laskujen maksuista ja pystyvänsä suunnittelemaan talouttaan – projektin alussa hyvin tai erittäin hyvin joka toinen (50 prosenttia), kohtalaisesti joka neljäs (25 prosenttia) ja huonosti tai erittäin

huonosti niin ikään joka neljäs vastaavien osuuksien ollessa projektin jälkeen 42 prosenttia, 46 prosenttia ja 12 prosenttia (taulukko 7). Yhteiskunnallisia tukia (mm. toimeentulo- ja asumistukea) puolestaan koki tarvitsevana kyselyihin vastanneista projektin alussa erittäin paljon tai paljon joka toinen (50 prosenttia), kohtalaisesti joka neljäs (25 prosenttia) ja vähän tai erittäin vähän myös joka neljäs, ja projektin jälkeen vastaavasti kokeneiden osuudet olivat 38 prosenttia, 29 prosenttia ja 33 prosenttia (taulukko 8).

Taulukko 7. Projektin asiakkaiden (N=24) kokemukset taloudellisen tilanteen hallinnastaan (mm. laskujen maksuista suoriutumisesta ja oman talouden suunnittelusta) projektin alussa ja projektin jälkeen (%). Kategoria ”hyvin” sisältää yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”erittäin hyvin” ja ”hyvin” ja kategoria ”huonosti” yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”huonosti” ja ”erittäin huonosti”.

	Projektin alussa	Projektin jälkeen
Hyvin	50	42
Kohtalaisesti	25	46
Huonosti	25	12
Yhteensä	100	100

Taulukko 7. Projektin asiakkaiden (N=24) kokemukset yhteiskunnallisten tukien (mm. toimeentulo- ja asumistuen) tarpeestaan projektin alussa ja projektin jälkeen (%). Kategoria ”paljon” sisältää yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”erittäin paljon” ja ”paljon” ja kategoria ”vähän” yhdistettynä vastausvaihtoehdot ”vähän” ja ”erittäin vähän”.

	Projektin alussa	Projektin jälkeen
Paljon	50	38
Kohtalaisesti	25	29
Vähän	25	33
Yhteensä	100	100

6.4 Asiakkaiden työnhakuvalmiuksien ja työllisyystilanteiden muuttuminen

Tuikku-projektin asiakkaiden työnhakuvalmiuksissa ja työllisyystilanteissa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia lähdettiin haastatteluissa hahmottamaan kysymällä ensinnäkin projektilaisten keskeisintä tavoitetta, jonka he toivoivat Tuikku-projektin avulla saavuttavansa. Tavoitteet jakautuivat vastaajilla varsin selkeästi heidän elämäntilanteensa mukaan. Ne asiakkaat, joilla oli tyypillisesti taustalla masennusta ja/tai elämänhallintaan kielteisesti vaikuttavia tekijöitä – kuten ongelmia lasten kanssa tai puutteellinen ystäväverkosto –, pyrkivät projektin avulla ensisijaisesti selkiyttämään omaa tilannettaan, parantamaan arkipäivästä selviytymistään tai ottamaan ylipäätään ensimmäisen askeleen pois kotielämästä. Ne yksinhuoltajat puolestaan, joilla oli arkielämä ja henkinen hyvinvointi muilta kuin työllistymisen osalta melko hyvin kunnossa, olivat usein asettaneet keskeisimmiksi tavoitteikseen työ- tai opiskelupaikan löytymisen (työkokeilut mukaan lukien, 4 henkilöä) sekä työnhakuvalmiuksien parantamisen (3 henkilöä).

Yleisesti ottaen haastateltavat olivat projektin aikana tai pian sen jälkeen saavuttaneet tavoitteensa tai kokivat projektin ainakin auttaneet heitä pääsemään lähemmäs tavoitettaan. Joko haastatteluissa tai haastateltavien seurantakyselyistä saatujen tietojen perusteella myös työhön tai koulutukseen ensisijaisesti tähdänneet henkilöt olivat projektin loppumisen jälkeen joko työssä tai koulutuksessa (tosin yksi näistä henkilöistä oli myös projektin alkaessa työssä eli hänen työmarkkinatilanteensa oli projektin alussa työttömyysuhanalaisuus ja yksi kyseisistä

asiakkaista pääsi heti projektin alkupuolella työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen). Kaiken kaikkiaan haastateltavat myös kokivat, että heidän työnhakuvalmiutensa olivat projektin avulla parantuneet. Etenkin he pitivät projektista saamaansa apua ansioluetteloiden ja työhakemusten päivitykseen ensiarvoisen tärkeänä, joskin osa asiakkaista mainitsi, että niiden tekeminen tai ajan tasalle saattaminen olivat oikeastaan olleet heille ennestään tutujen asioiden kertausta. Yksi yksinhuoltaja, joka koki työnhaussa tarvittavien valmiuksiensa projektin aikana parantuneen, kuvasi tätä muutosta seuraavasti (kysymys kuului ”tuntuuko sinusta, että Tuikku-projekti olisi auttanut sinua parantamaan työnhaussa tarvittavia valmiuksia”):

”No ehdottomasti, miten me saatiin mun hakemus päivitettyä ja vähän ansioluetteloakin, mutta niin kun semmosesta... vaikka mulla ei ne nyt maailman huonoimmat ollu, mutta tota kuitenkin niin kun tämän päivän tyyliin ja ajan tasalle laittamisessa niin ehdottomasti. (...)”

Projektin asiakkaiden erilaiset projektille asettamat tavoitteet näkyivät haastatteluaineiston ohella myös kyselyaineistoista saaduissa tuloksissa siten, että kaikki asiakkaat (N=24) eivät kokeneet haluavansa kiinnittyä työelämään ja/tai koulutukseen yhtä paljon. Eroja halussa kiinnittyä työelämään ja/tai koulutukseen löytyi niin projektin alussa kuin sen jälkeenkin, joskin kyseinen kiinnittymishalu oli projektin aikana yleisesti ottaen noussut. Alkukyselyistä saatujen tulosten mukaan asiakkaista työelämään ja/tai koulutukseen halusi kiinnittyä erittäin paljon joka neljäs (25 prosenttia), paljon 46 prosenttia, kohtalaisesti noin joka viides (21 prosenttia) ja vähän kahdeksan prosenttia vastaajista, ja seurantakyselyistä saatavien tietojen mukaan vastaavat luvut olivat 38 prosenttia, 33 prosenttia, 29 prosenttia ja ei yhtään prosenttia (kummistakaan kyselyistä työelämään ja/tai koulutukseen erittäin vähän haluavia ei löytynyt lainkaan).

Kuten luvussa 5.2 tuli jo esille, alku- ja seurantakyselyjen perusteella projektin asiakkaista muutama oli projektin aikana tai vähän sen jälkeen päässyt työelämään tai koulutukseen, eli muutosta asiakkaiden työmarkkinatilanteissa oli projektin myötä jossain määrin tapahtunut. Kun palkkatyössä tai yrittäjänä oli projektin alussa vastaajista 13 prosenttia (yhteensä kolme henkilöä, yrittäjänä ei yhtään henkilöä), työttömänä 58 prosenttia eli neljätolista henkilöä, koulutuksessa ei yhtään henkilöä, kurssilla tai työhallinnon toimenpiteessä (esim. työharjoittelussa, työkokeilussa tai kuntouttavassa työtoiminnassa) neljä prosenttia eli yksi asiakas ja muualla (esim. sairauslomalla tai kuntoutustuella) 25 prosenttia eli kuusi vastaajaa, olivat kyseiset osuudet projektin lopussa tai vähän projektin loppumisen jälkeen näiden asiakkaiden kohdalla 29 prosenttia (seitsemän henkilöä, yrittäjänä yksi henkilö), 33 prosenttia eli kahdeksan asiakasta, 13 prosenttia eli kolme henkilöä, neljä prosenttia eli yksi vastaaja ja 21 prosenttia eli yhteensä viisi henkilöä. (Ks. taulukko 3 luvussa 5.2.)

Niin ikään alku- ja seurantakyselyistä saatujen tulosten mukaan Tuikku-projektin asiakkaiden työllistymissuunnitelmat olivat projektin aikana selkiytyneet. Kun projektin alussa työllistymissuunnitelmansa koki nolla prosenttia asiakkaista hyvin selkeiksi, kohtalaisen selkeiksi 21 prosenttia, kohtalaisen epäselviksi 54 prosenttia ja täysin epäselviksi 25 prosenttia, olivat vastaavat osuuden projektin loppumisen jälkeen 17 prosenttia, 46 prosenttia, 29 prosenttia ja kahdeksan prosenttia (taulukko 8).

Taulukko 8. Projektin asiakkaiden (N=24) kokemukset työllistymissuunnitelmistaan projektin alussa ja projektin jälkeen (%).

	Projektin alussa	Projektin jälkeen
Hyvin selkeät	0	17
Kohtalaisen selkeät	21	46
Kohtalaisen epäselvät	54	29
Täysin epäselvät	25	8
Yhteensä	100	100

Kuten projektin asiakkaiden arjen hallinnan muutosten kohdalla, myös työelämään ja/tai koulutukseen kiinnittymishalukkuuden, työllisyystilanteiden ja työllistymissuunnitelmien muutosten osalta on vaikea ainakaan pelkän kyselyaineiston pohjalta sanoa, mistä ja missä määrin eri vaikutteista muutokset ovat aiheutuneet. Kuitenkin haastatteluissa saatujen, muun muassa haastateltujen työnhakuvalmiuksien parantumista ja omien suunnitelmien selkiytymistä koskevien, palautteiden perusteella voidaan arvioida, että Tuikku-projekti on ainakin jossain määrin vaikuttanut positiivisesti asiakkaiden työelämään ja/tai koulutukseen kiinnittymishalukkuudessa, työllisyystilanteissa ja etenkin työllistymissuunnitelmissa tapahtuneisiin muutoksiin. Kuten edellisessä luvussa arjen hallinnan ja tässä luvussa työnhakuvalmiuksien muutosta käsittelevien tulosten kohdalla kävi ilmi, haastateltavat usein mainitsivat mukana olon Tuikussa selkiyttäneen omaa tilannettaan ja kohentaneen työmarkkinavalmiuksiaan, ja näiden asioiden voi puolestaan olettaa olevan positiivisessa yhteydessä kyseisiin muutoksiin.

6.5 Vertaistuen merkitys

Vertaistuellla tarkoitetaan vertaisten toisilleen antamaa keskusteluapua. Vertaistukiryhmän jäseniä yhdistää samankaltainen elämäntilanne ja kokemukset. Vertaistuki voidaan määritellä ”omaehtoiseksi ja yhteisölliseksi tueksi sellaisten ihmisten kesken, joita yhdistää tietty, sosiaalisen tuen tarvetta lisäävä, poikkeavaksi määrittelemä kohtalonyhteys”, kuten yksinhuoltajuus. Lisäksi vertaistuki tarjoaa mahdollisuuden jäsentää elämäkokemuksia. Ilman keskustelumahdollisuutta omista kokemuksista vertaistensa kanssa saattavat elämässä koetut asiat jäädä vaivaamaan ja painamaan mieltä, ja tällöin ihminen voi jäädä vatvomaan asioita mielessään saamatta niihin selvyyttä. (Ks. Martti 2000, 83, 86.)

Sosiaalisella tuella ja sosiaalisilla verkostoilla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia terveyteen ja sairaudesta toipumiseen sekä toimintakyvyn ylläpitämiseen ja palauttamiseen. Sosiaalisella tuella on myös merkitystä stressin ja kriittisten elämänmuutosten kielteisten vaikutusten vaimentajana ja poistajana. Näiden asioiden kannalta sosiaalisen tuen laatu on kuitenkin sen määrää merkittävämpi tekijä. (Bäckman 1987, 177-179.) Tuikku-projektin haastatteluaineistosta saadut tulokset näyttävät tukevan näitä havaintoja, sillä haastateltavista lähes kaikki (neljä henkilöä viidestä), jotka haastattelussa kertoivat että heillä ei omasta mielestään ole riittävästi hyviä ystäviä, joiden puoleen tarvittaessa voisi kääntyä, kärsivät erityyppisistä mielenterveysongelmista – pääasiassa masennuksesta. Käytettävissä olevan aineiston perusteella ei toki luotettavasti pysty sanomaan, johtuivatko psyykkiset ongelmat sosiaalisen tuen tai verkostojen puutteesta vai toisin päin – tai oliko asioilla ylipäättään keskenään mitään tekemistä – mutta joka tapauksessa havainto on syytä nostaa esiin.

Koska Tuikku-projektin tupa- ja chat-toiminnoissa ei ollut projektin ensimmäisen toimintavuoden aikana juurikaan kävijöitä, haastatelluista asiakkaista projektin

vertaisryhmätoimintaan olivat siten osallistuneet lähes ainoastaan Tuikun ykköstaipaleella – johon vertaisryhmätapaaminen kerran viikossa kuului – mukana olleet yksinhuoltajat. He kokivat Tuikussa saamansa vertaistuen tärkeäksi, joskaan uusia merkityksellisiä ihmissuhteita ei kenellekään ollut ryhmän myötä muodostunut. Syiksi uusien ystävien löytymättömyydelle projektin kautta haastateltavat arvioivat muun muassa sen, että ryhmässä ei ollut ketään oman persoonan kanssa niin samanhenkistä ihmistä että ystävyystyminen olisi lähtenyt käyntiin. Lisäksi merkityksellisten ystävyys-suhteiden muodostumisen esteeksi nähtiin se, että ryhmätapaamisissa ei kuitenkaan ollut kovin paljoa vapaamuotoista keskustelua, vaan enemmänkin keskustelua käytiin kulloinkin kyseessä olevan aiheen puitteissa, ja niinpä ryhmäläiset eivät tulleet keskenään kovin läheisiksi.¹ Projektista itselleen saamansa vertaistuen merkitystä ryhmäläiset kuvasivat muun muassa näin:

”Vois sanoa varmaan asteikolla vähemmän suuri – enemmän suuri – suuren suuri, et tota kyllä mä panisin aika sinne korkialle kuitenkin. Hyvin suurikin merkitys, että minusta ollu tosi mukava se tosiaan, niin ku tulla siihen ryhmään, ja tuota saanu sen kokea että en oo ihan yksin nyt tämmösessä tilanteessa oleva. Että kuitenkin me ollaan kuta kuinkin kaikki vähän tietyllä lailla samoista lähtökohdista lähdetty, että... Pitkään työstä poissa olleita ollaan ja yksinhuoltajia ja paljo on niitä yhdistäviä tekijöitä sieltä. Mulle se on ollu erittäin suuri merkitys.”

”Niin, no miten sen nyt muotoilis, sanotaanko nyt näin että ehkä sillain niinko sen... Sillä tasolla just että oppinu vähän irrottautuun niistä omista liianki kriittisistä ajatuksista. Et niinkö kuulee toisten saman tyyppisten ihmisten arkea. Kuulee niitä asioita. Että en mä oikeen tiää sitten muuten.”

Vaikka projektin kakkos- eli ns. yksilötaipaleen asiakkaista juuri kukaan ei itse ollut osallistunut vertaistuen periaattein toimivaan Tuikku-tupa toimintaan, pitivät kaikki taipaleen kaksi haastatellut asiakkaat kuitenkin sekä Tupa-toimintaa että ykköstaipaleen kaltaisen ”ryhmätaipaleen” olemassaoloa Tuikun kaltaisessa projektissa tarpeellisina. Kaikki myös arvelivat vertaistuen yleisesti ottaen olevan yksinhuoltajille tärkeää. Tosin on merkille pantavaa, että kolme haastatelluista myös hieman kritisoi vertaistukiajatusta ylipäätään ja näki siinä myös huonoja puolia; muun muassa silloin, kun vertaistukiryhmä on kovin ”ongelmainen” (kuten apaattinen) tai kun esimerkiksi yksinhuoltajien kohdalla ryhmäläisten elämäntilanteet ovat kovin erilaiset, esimerkiksi lapset eri-ikäisiä, vertaistuki ei välttämättä toimi toivotulla tavalla. Kovin apaattinen tai passiivinen ryhmä ei anna itselle ”potkua elämään” ja eri-ikäisten lasten yksinhuoltajilla ongelmat saattavat olla hyvin erilaisia. Yksi haastatelluista pohti, kysyttäessä hänen mielipidettään vertaistuen merkityksestä hänelle itselleen tai ihmisille ylipäätään, seuraavasti:

”(...) Niin tota kyllä mä siihenkin uskon toisaalta että kannattais niin kun hakeutua semmosten ihmisten joukkoon, jotka niin kun nostaa sun itsetuntoa, jos nyt sit yhdellä sanalla vois sanoa. Siis et niin kun semmoseen, toki vertaistuki on tärkeä, mutta tuota mieluummin esimerkiksi nyt kun en oo töissä niin semmosten ihmisten kanssa jotka on

¹ Mainittakoon, että haastatteluissa saatu tulos siitä, että Tuikun ykköstaipaleen asiakkaat eivät olleet löytäneet projektin kautta itselleen uusia ystäviä, saattaa olla jossain määrin riippuvainen haastatteluajankohdasta. Haastattelut tehtiin ryhmäläisille heti viimeisten ryhmätapaamisten ollessa ohitse ja projektin heidän kohdaltaan lopussa/loppusuoralla, ja silloin he siis olivat sitä mieltä että merkityksellisiä ystävyys-suhteita ei ollut projektin kautta heille muodostunut. Myöhemmin projektityöntekijät kuitenkin kertoivat, että kyseisen ryhmän yksinhuoltajat olivat jonkin ajan päästä projektin loppumisen jälkeen olleet yhteydessä toisiinsa ja tavanneet toisiaan, ja näin ollen ainakin jonkinasteinen side on siis ilmeisesti kuitenkin muodostunut ryhmäläisten, tai joidenkin heistä, välille.

töissä, jos silleen vois valita, kun että jotka ei oo töissä. Että tarkoitan että semmoseen niin kun positiiviseen niin kun henkeen, vois niin kun puhua semmosista asioista. Että ei niin kun jos on surkeat olot, ei niin kun hakeutua muitten joukkoon, joilla mennee vielä pahemmin, sitä mä tarkoitan, tai vielä surkeammin. Että yrittää niin kun ammentaa sieltä missä olis jotakin niin kun ammennettavaa itelle. (...)”

7 PROJEKTIN TOIMINNAN ARVIOINTI

7.1 Projektin toimivat käytännöt

Haastattelujen perusteella Tuikku-projektin toimiviksi käytännöiksi tai sisällöiksi toiminnan ensimmäisen reilun puolen vuoden aikana osoittautuivat ryhmätaipaleen osalta niin ryhmätapaamisten pituus, tiheys kuin asiasisällötkin. Tuikun taipaleen 1 eli ryhmätaipaleen pituutta (noin kuusi kuukautta) pidettiin ryhmäläisten keskuudessa yleisesti ottaen hyvänä, joskin pari ryhmäläistä oli sitä mieltä, että taival olisi ehkä voinut olla pidempikin ja he olisivat olleet valmiita vielä tapaamisista jonkin aikaa jatkamaankin. Myös ryhmätapaamisten tiheyttä, kerran viikossa, pidettiin yleisesti ottaen sopivana, vaikkakin kolme henkilöä pohti myös sitä, olisiko tapaamisista voinut olla kaksikin kertaa viikossa, mutta päätyivät kuitenkin lopulta siihen, että kerran viikossa oli ihan riittävä. Yksi heistä mietti ryhmätapaamisten tiheyden sopivuutta näin:

” Se oli kyllä ihan sopiva. Siinä alussa ajattelin että ois useamman kerran viikossa, mutta kyllä se sitten kuitenkin oli vähän niin kun raskastakin asiaa, niin se kerran viikossa oli ihan ok.”

Projektin ryhmäpäivien yksinhuoltajien arkipäivästä selviytymiseen ja voimavarojen kohentamiseen liittyvinä teemoina oli muun muassa arjen hallintaan ja kriiseihin, talouteen ja sosiaalietuuksiin, selviytymiseen ja tukiverkoston sekä onnellisuuteen liittyviä aihe-alueita, ja aiheiden käsitellessä työmarkkinavalmiuksien parantamista ryhmässä käytiin läpi muun muassa asiakkaiden omiin urasuunnitelmiin, itsetuntemukseen ja työnhakutaitoihin, itsensä markkinoimiseen sekä työpaikkahaastatteluun liittyviä asiakokonaisuuksia. Tutkimukseen haastatellut ryhmäläiset pitivät ryhmätapaamisten asiasisältöjä pääsääntöisesti hyvinä. Ainoa asia, jota hieman enemmän kritisoitiin oli se, että työnhakuasiat tulivat useimpien mielestä tapaamisissa liian tiiviisti tai niitä olisi voinut jaksoitella voimaantumis- /arjen hallinta-asioiden kanssa limittäin (nyt ne olivat tulleet ryhmätaipaleen lopussa, arjen hallintaan liittyvien aiheiden jälkeen). Yksi asiakas koki ryhmätapaamisten asiasisällöt näin:

”Oli ne ihan hyvät. Et oikeestaan se työnhakuasiat meni vähän liian tiiviisti, että se ois voinut olla vähän ehkä... Että kun se oli tossa lopussa niin se oli aika tiivis paketti. Liikaa tuli asiaa sitten yhden päivän aikana.”

Ja yksi ryhmäläinen totesi kysyttäessä sitä, kannattaisiko – ja jos kannattaisi niin miten – Tuikun toimintoja ja/tai tapaamisten asiasisältöjä hänen mielestään jotenkin muuttaa, seuraavasti:

”Vois ottaa aikasemmin niitä työllistymiseen liittyviä asioita esille. Että vähän vaikka jaksoitella. Että välillä voimavarakoulutusta ja välillä niitä... (...)”

Ryhmäläiset kokivat, että he olivat itse pystyneet vaikuttamaan ryhmätapaamisten sisältöihin, ja tätä he pitivät hyvänä asiana. Kaksi ryhmäläistä kertoi omista vaikutusmahdollisuuksistaan ryhmätapaamisten asiasisältöihin näin:

”Joo kyllä mä koen että oon pystynyt kyllä vaikuttamaan. Että varsinkin silloin alussa muistan justiin kun ihan eka kaks kertaa niin oltiin tavattu, ja sitte sieltä tuli vähän niin kun semmonen vire, että yks sun toinen on tässä masentunu. Et on niin kun sitä semmosta alakuloa ja keskityttiin niin kun just siihen että kun on niin kurjaa, ja monet siellä itkeskeli ja tämmöstä, niin sitte tuli just semmonen väläys siinä että pitäiskö niinkö yks aihe ollakin nimenomaan nyt masennus, että kun se ei ollu siellä ”lukujärjestyksessä”. Ja tuota niin sitte se otettiin sinne. Että ja niinhän se oli tarkoituskin, että saa sanoa et mitä haluais sinne ja... Et kyllä niinkö täysin ollu semmonen...”

”No se sanottiin siinä alussa, että saa osallistua sen mukaan kun itestä tuntuu. Ja justiin keskusteltiin siitä että tehään semmosia asioita ja puhutaan semmosista asioista mistä me ite halutaan. Ja se oli kyllä, meillä oli tosi semmonen kiva se henki siinä. Tai tuntuu sillain että vapaasti pystyy sannon mitä ajattelee.”

Erityisen positiivisena ja mieltä piristävänä ryhmäpäivien käytänteenä Tuikun ykköstaipaleelle osallistuneet asiakkaat pitivät myös lounastaukoja sekä sitä, että tapaamisissa muodostui ns. ”tasavertaisuuden ilmapiiri”: asiakkaille oli koko päivän ajan kahvia ja kahvileipää tarjolla ja kaikki – niin työntekijät kuin asiakkaat – istuivat tapaamisissa saman kahvipöydän ääressä. Tähän tasa-arvoisuuden toteutumisen kokemiseen sekä myös kokemukseen omista vaikutusmahdollisuuksista ryhmäpäivien asiasisältöihin liittyy niin ikään se, että ryhmäläiset arvostivat ryhmäpäivien aiheiden vuorovaikutteista käsittelyä. Projektin työntekijät eivät esitelleet asioita ryhmässä luennonomaisesti, vaan erilaisten tehtävien kautta sekä asiakkaiden omia näkemyksiä ja toiveita käsiteltävistä asioista kysellen ja kuunnellen.

Muiden kuin ryhmätapaamisten osalta Tuikku-projektin toimiviksi toimintatavoiksi osoittautuivat kaikkien haastattelujen perusteella yksilötapaamisten tiheys (noin kerran viikossa) ja asiasisällöt sekä asiakkaiden ja projektihenkilöstön yhteiset yhteydenotot muihin palveluverkoston tahoihin. Lähes poikkeuksetta haastateltavat näkivät yksilötapaamisten tiheyden ja sisällöt sopiviksi, asiakkaiden omista tarpeista ja asiakkaan ja projektityöntekijän yhteisestä sopimuksesta lähteviksi. Ainoastaan yksi haastateltava kritisoi hieman voimakkaammin yksilötapaamisten sisältöjä etenkin projektin alkupuolella seuraavasti:

”No ne oli ihan hyvät. Silleen että alussa vaan oli silleen että meni kauheesti aikaa siihen että piti täyttää niitä lippulappuja ja kaikkee. Kun mulla ei, mä en muista mikä siinä oli mutta se ei toiminu se lomakkeen täyttö siellä netissä. Mää pääsin aina täyttään ja sitten ne pompautti aina mut edelliselle sivulle sieltä, ja sitten kun oli lähettämässä muka kaikkia niin lähetys ei onnistunut. Sitten mä siellä... Tietotekniikka on ihan asia. Niin ja sitten alussa tuntu siltä että ne meni ne just kaks ensimmäistä kertaa siihen vaan että mä täytän lappuja ja ”joo käytän alkoholia, en käytä runsaasti, en ole alkkis, joo en käytä huumeita, joo olen suht koht järkevä tapaus... Sitten ”en halua tietojani levitettäväni tuonne, joo voitte te kattoo”, kaikkee tämmöstä näin että joka pitää tehdä, mutta tuntuu tosi tylsältä, ja sitten kun sitä on niin kun se kymmenen sivua siinä ja tuntuu että hei, että määhän jo äsken vastasin tähän samaan kysymykseen vähän eri tavalla. Mutta sitten nämä just nämä myöhemmät tapaamiset – kun oli kuitenkin ne taustatiedot jo silleen että mä olin jo täytelly ne kahteen otteeseen varmaan – niin sitten

oli just se että tehtiin sitä että mun cv päivitettiin järkevämmän näköiseksi ja tehtiin pari hakemusta, ja mä sain ne itelle muistitikulle, niin siitä oli silleen hyötyä.”

Kyseinen asiakas myös esitti, kysyttäessä hänen mielipidettään siitä, pitäisikö ja miten Tuikun toimintoja ja/tai tapaamisten asiasisältöjä muuttaa, samaiseen lomakeasiaan viitaten näin:

”Jos vaan mahdollista, niin saisi kyllä ne taustatietolomakkeet joko siellä netissä toimivaksi, ja yleensäkin siellä netissä ja paperillakin, niin jos niitä saisi yhtään lyhyemmiksi.”²

Projektin työntekijät olivat olleet muutaman haastattelun asiakkaan kanssa tai häntä koskevien asioiden tiimoilta – asiakkaan suostumuksella – yhteydessä muihin palveluverkoston tahoihin, kuten työvoima- tai sosiaalitoimistoon. Yhteyttä oli otettu joko puhelimitse, käymällä tai lähettämällä kirjallinen selvitys asiakkaan tilanteesta sille yhteyshaholle, johon yhteydenotto oli katsottu tarpeelliseksi. Yhtä henkilöä lukuun ottamatta kaikki haastatellut pitivät yhteydenottoja/yhteistyötä tärkeänä riippumatta siitä, oliko heidän kohdallaan ollut tarvetta yhteydenottoihin vai ei. Positiivisesti yhteistyöhön suhtautuvat asiakkaat kuvasivat ajatuksiaan siitä muun muassa seuraavasti:

”No ei, kyllähän se on semmonen itseä tukeva asia että... Siis minua tuetaan ja ollaan niinkö yhdessä järjestämässä sitä minun asioita. Ei siinä mittään, minusta se on ihan positiivista, että... Ei ainakaan koe oloansa yksinäiseksi. On siinä ollu kaveria sitten mukana.”

”Kyllä se on varmasti ihan tarpeellista, koska ei sitä aina, jos on semmonen tilanne niin... Että sitähan sitä itekin haki sitä tukea tästä toiminnasta, että jos ei jaksa jostain syystä ite niitä asioita hoitaa niin saa sitten sitä tukea siihen. Ja vaikka kaverin tosiaan käymään siellä kanssa. Että kyllä sitä tarvii.”

”Joo, siis ne on hyviä siis sillain että ne näkkee sen ettei tarvi aina alottaa tavallaan alusta sitä kertomista, ja selvittää jokaiselle erikseen, että siinä tulee tavallaan se apu täältä.”

Koska projektin asiakkaat kokivat yhteydenotot muuhun palveluverkoston varsin positiiviseksi palvelukäytännöksi ja koska viimeaikaisissa kuntoutuksen suunnittelua ja arviointia käsittelevissä selvityksissä ja puheenvuoroissa on yhä enenevässä määrin alettu korostaa kommunikatiivisuuden ja vuorovaikutuksen merkitystä kuntoutusprosessin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa (Lindh 2007; Suikkanen & Lindh 2008), on nähdäkseni erittäin tärkeää, että Tuikku-projektissa tehdään yhteistyötä alueen muun palveluverkoston kanssa. Haastateltujen yksinhuoltajien kanssa ei ns. verkostopalavereja (ks. luku 3) oltu projektin aikana pidetty, mutta syksyn 2009 aikana projektityöntekijöiden aloitteesta on järjestetty, tai ollaan järjestämässä, myös muutaman kuntoutujan kohdalla tällainen palaveri asiakkaiden elämäntilanteiden selvittämiseksi. Voidaan arvioida, että niiden yksinhuoltajien – jotka

² Taustatietolomakkeen kohdalla oli projektin alkuvaiheessa lomaketta internetin kautta täytettäessä todellakin asiakkaan kuvailemia ongelmia. Vika todettiin myös projektin taholta ja lomake korjattiin toimivaksi kevään 2009 aikana. Lomakkeiden lyhentämisestä tai muokkaamisesta olen itse sitä mieltä, että se ei tässä vaiheessa projektia enää ole kovin järkevää, jotta kaikilta asiakkailta saadaan samansisältöiset kyselyt kerättyä. Totta kuitenkin on, että etenkin Tuikun taustatietolomake on melko pitkä ja osin samansisältöinen – joskin hieman eri tavoin muotoilluilla kysymyksillä kysytynä – projektin ns. alkukyselyn kanssa. Taustatieto- ja alkukyselyt olisivat ehkä voinut projektin alussa suunnitella yhteen ja samaan lomakkeeseen, ja pyrkiä välttämään päällekkäisten kysymysten esittämistä ko. lomakkeessa.

esimerkiksi ovat asiakkaina hyvin monella taholla ja joiden elämään sisältyy monenlaisia ongelmia – verkostopalaverien järjestäminen onkin ensiarvoisen tärkeää. Kun kyseisiä palaveria ei todennäköisesti jokaisen asiakkaan kohdalla rajallisten aikaresurssien vuoksi pystytä projektissa toteuttamaan, niitä on hyvä kuitenkin pyrkiä järjestämään valikoidusti tällaista palvelua eniten tarvitsevien yksinhuoltajien kuntoutumisen edistämiseksi.

7.2 Projektin toimimattomat käytännöt

Haastattelujen perusteella Tuikku-projektin toimimattomiksi tai huonosti toimiviksi käytännöiksi osoittautuivat vertaistuen ajatukseen nojaavat Tuikku-tupa ja Tuikku-chat toiminnot. Tuikku-tupaan oli projektin alussa osallistunut etupäässä osa taipaleen 1 asiakkaista, mutta heilläkin käynnit olivat sittemmin jääneet. Syiksi käymättömyydelleen/lopahtaneelle innostukselleen tupatoimintaa kohtaan he mainitsivat muun muassa ajan puutteen, sen että eivät jaksaneet/viitsineet lähteä juttelemaan niitä näitä sekä sen, että ryhmäpäivä yksilökäyntien ohella oli riittävä. Tuikun taipaleella 2 mukana olleista yksinhuoltajista osa olisi periaatteessa ollut kiinnostunut tulemaan tupaan, mutta etenkin ajan puute sekä koko tuvan olemassaolon unohtaminen olivat syitä siihen, miksi toimintaan ei oltu osallistuttu. Tosin nämä syyt ovat hieman sen kaltaisia, että kertonevat jossain määrin siitä, että kiinnostus kyseistä toimintaa kohtaan oli näiden ”periaatteessa kiinnostuneidenkin” kohdalla todellisuudessa melko vähäistä. Toisaalta parissa haastattelussa kävi myös ilmi, että projektityöntekijöiden taholta ei oltu kerrottu eikä muistutettu riittävästi tupatoiminnasta ja -ajankohdista, ja osallistuminen tupatapaamisiin oli osittain sen vuoksi unohtunut. Yksi asiakas arvioi Tuikku-tuvan toiminta-ajatusta ja syitä projektilaisten osallistumattomuuteen kyseiseen toimintaan seuraavasti:

”No kyllä se varmaan ihan hyvä ajatus että tuota, mutta ehkä sitten kaikilla kuitenkin on ne omat kaveripiirit, että ei välttämättä niin hakeneet niitä uusia kavereita tästä projektista. Että niille sitten riitti se ryhmä, se ohjattu toiminta. Niin se varmaan oli sitten.”

Tuikku-tuvan ohella myöskään Tuikku-chatissä ei ollut projektin ensimmäisen toimintavuoden aikana ollut juurikaan kävijöitä. Haastatelluista pari yksinhuoltajaa kertoi projektin alkuvaiheessa käyneensä siellä, mutta paikalla ei ollut ollut ketään. Syiksi sille miksi eivät käyttäneet chatiä – miksi se ei toisin sanoen alkanut toimia – asiakkaat mainitsivat ensisijaisesti sen, että he eivät juurikaan pitäneet tietokoneiden kanssa ”värkkäämisestä” ylipäätään sekä sen, etteivät olleet kiinnostuneita tietokonevälitteisestä kanssakäymisestä, vaan kaipasivat mieluummin juttelua toisten kanssa kasvotusten. Yksi projektin asiakas kritisoi Tuikku-chatia ajatuksena ja sen tarpeellisuutta Tuikun kaltaisessa projektissa melko voimakkaastikin:

”No se chatti on ihan höpön löpön juttu mun mielestä muutenkin siis sillain että... Ja sitten kuitenkin se että kun on semmoset kirjalliset jutut että joo olen vaitiolovelvollinen kaikesta ja tämmösestä näin, niin mieluummin mää – vaikka mulla ei ois yhtään ystävää – niin mää väkisin tekisin jostakin yhestä ihmisestä mulle ystävän, ja sille avautuisin, entä kun menisin sitten sinne chattiin. (...)”

Se, miksi projektilaisista moni ei juurikaan pitänyt ”vapaaehtoisesta” tietokoneen ääressä istumisesta eikä yhteydenotoista muihin ihmisiin tietokoneen välityksellä, saattaa ainakin jossain määrin selittyä projektin asiakkaiden verrattain korkealla keski-ikäällä. Vanhemmat ikäryhmät eivät välttämättä useinkaan ole niin tottuneita ja innokkaita tietokoneen käyttäjiä kuin nuoremmat ihmiset, ja niinpä – kun projektin asiakkaista suurin osa oli yli 40-vuotiaita – ei Tuikku-chat osin tästä syystä herättänyt projektissa mukana olleiden mielenkiintoa. Toisaalta

nykyään on myös käytössä muitakin suuren suosion saavuttaneita yhteisöllisyyden sekä ystävyys- ja kaverisuhteiden muodostamiseen ja ylläpitoon tarkoitettuja tietokonekäyttöisiä kanavia, kuten Facebook, ja mahdollisesti myös monet tuikkulaiset hyödynsivät tai hyödyntävät niitä ystävyysuhteidensa ylläpidossa. Ja tällöin käy helposti varmasti siten, että aika tai innostus ei sitten enää riitä ystävyysuhteiden muodostamiselle tai vertaistuen saamiselle/antamiselle Tuikku-chatissa.

Kolmas mahdollinen syy Tuikku-chatin toimimattomuudelle saattaa olla se, että haastattelut ajoittuivat projektin alkupuolelle, jolloin asiakkaita oli toiminnassa mukana vielä kaiken kaikkiaan aika vähän ja näin ollen projektin asiakaskunta chattailyn onnistumisen kannalta liian pieni. Jos projekti olisi ollut jo pidemmällä ja asiakkaita siten enemmän, chatin toimivuudesta saadut tulokset olisivat voineet muodostua toisenlaisiksi. Toisaalta voidaan pohtia, onko projektissa missään vaiheessa, ainakaan juuri samalla hetkellä toiminnassa aktiivisesti mukana olevia, asiakkaita niin paljon, että chatissa riittäisi kävijöitä. Vaikka chatiä voisi käyttää myös sen jälkeen kun projekti omalta kohdalta loppuu, on paljon mahdollista että kiinnostus sitä kohtaan hiipuu siinä vaiheessa kun ”varsinaiset” käynnitkin omalta osalta projektissa loppuvat.

7.3 Projektin tarpeellisuus

Tuikku-projektin tarpeellisuutta tai mielekkyyttä voidaan ajatella ”mittaavan” ensinnäkin asiakkaiden projektin hyvydestä/huonoudesta antamat arviot. Projektin alku- ja seurantakyselyistä (N=24) saatujen tulosten mukaan Tuikun asiakkaat pitivät projektia todella onnistuneena/hyvästä niin projektin alussa kuin sen päätyttyäkin (projektin loputtua arviot olivat vielä alkuvaihetta paremmat). Projektin alkupuolella sen toiminnan oli arvioinut erittäin hyväksi asiakkaista joka kolmas (34 prosenttia), hyväksi useampi kuin joka toinen (54 prosenttia) ja kohtalaiseksi kahdeksan prosenttia (yksi henkilö eli neljä prosenttia vastaajista ei ollut osannut sanoa asiasta mielipidettään). Seurantakyselyistä saatujen tietojen mukaan epätietoisia vastaajia ei projektin päättymisen jälkeen löytynyt enää lainkaan, ja tällöin projektin erittäin hyväksi arvioivien asiakkaiden osuudeksi muodostui 50 prosenttia, projektin hyväksi arvioivien osuus oli 38 prosenttia ja kolmen asiakkaan eli kahdentoista prosentin mielestä projekti oli ollut kohtalainen.

Tuikku-projektin tarpeellisuus tuli selkeästi esiin myös haastatteluissa: projektin kaikki haastatellut asiakkaat näkivät Tuikun kaltaisen työttömille tai työttömyysuhan alaisille yksinhuoltajille suunnatun projektin ehdottoman tarpeellisena Oulun alueella. Haastatellut asiakkaat kokivat, että työttömät yksinhuoltajat tarvitsevat oman tilanteensa kokonaisvaltaisesti huomioon ottavaa urasuunnittelu- ja elämän hallinnan parantamiseen tähtäävää palvelua, jollaista esimerkiksi työvoimatoimistosta ei heidän mukaansa saa. Työvoimatoimiston työnhakupalveluihin verrattuna Tuikun asiakastyö on heidän mielestään henkilökohtaisempaa ja yksilöllisempää (esimerkiksi työvoimatoimiston järjestämissä työnhakukoulutuksissa on aina kerrallaan mukana useampi työtön), minkä lisäksi Tuikusta muun muassa saa haastateltujen mukaan enemmän henkistä tukea sekä käytännön neuvoja työnhakuun. Yksi yksinhuoltaja vastasi kysyttäessä hänen näkemystään Tuikun kaltaisen projektin tarpeellisuudesta näin:

”No erittäin tarpeellisena, että tota... kyllä on tota monenlaista ongelmaa tämmösessä tuota tilanteessa ihmisillä todellakin. Ja sitte just se että sitä ei kyllä muut niin kun ulkopuoliset ihmiset ei niin kun tajua, miten monenlaista ongelmaa siihen lasten kanssa selviytymiseen liittyy. (...)”

Jos ajatellaan Tuikku-projektin palvelumallin perusajatusta – ajatusta kahdesta erilaisesta Tuikun taipaleesta, niin sanotuista ryhmä- ja yksilötaipaleista – näyttäisi se haastattelujen valossa varsin toimivalta ratkaisulta. Ryhmätaipaleelle mukaan lähteneet asiakkaat kokivat selkeästi halunneensa ja/tai tarvitsevansa muiden ihmisten tukea asioidensa selkiyttämiseen, kun vastaavasti lähes kaikki yksilötaipaleelle osallistuneista projektalaisista olivat sitä mieltä, että he eivät olisi ryhmätoimintaa omalle kohdalleen halunneet tai tarvinneet, vaan pelkät yksilötapaamiset olivat heille sopivampi palvelumuoto. Kahden taipaleen mallissa on myös se etu, että tällöin projekti pystyy palvelemaan useampia asiakkaita kuin esimerkiksi siinä tapauksessa, että kaikki projektilaiset kävisivät projektin läpi ryhmätaipaleen toiminta-ajatuksen mukaisesti ja projekti toimisi esimerkiksi siten, että ryhmiä olisi yhtä aikaa kaksi kummankin ryhmän kokoontuessa kerran viikossa.

Se oliko Tuikun asiakas käynyt projektissa yksilö- vai ryhmätaipaleen, näkyi varsin selvästi haastateltujen vastauksissa kysymykseen, mikä heidän mielestään oli ollut Tuikku-projektissa parasta. Ryhmätaipaleelle osallistuneista lähes kaikki (neljä viidestä) piti projektissa parhaimpana ryhmätapaamisia ja niissä etenkin sitä, että he saivat ryhmässä purkaa omaa mieltään ja vastaavasti kuunnella, mitä muilla oli mielen päällä (vrt. vertaistuki). Erityisen mukavaksi asiaksi ryhmäläiset kokivat ryhmätapaamisissa jaettavat puheenvuorot: jokaisen tapaamisen alussa käytiin läpi ns. kuulumiskierros ja päivän teeman käsittelyn jälkeen – jonka ryhmän vetäjät kävivät läpi – jokainen ryhmäläinen vuorollaan kertoi omia kokemuksiaan/näkemyksiään asiasta. Pari ryhmätaipaleen käynnyttä asiakasta kuvasi ajatuksiaan projektin (ryhmätapaamisten) parhaasta annista seuraavasti:

”(...) Minä oon oottanu niitä hetkiä että kun on ollu joku tietty aihe – totta kai vetäjät sen käsittelee sen aiheen – ja sitte yhessä siitä puhutaan, kun jokainen vuorotellen ollaan saatu sanoa niitä omia ajatuksia. Ja sitte se että kun on annettu kysymyksiä ja jokainen vastaa sitten vuorollaan. (...)”

”No se just että tota niin kun kuulee toisten kokemuksia, ja tota sitten kuitenkin siinä jaetaan niin kun puheenvuorot, niin sitten saa sanoa sen omankin. (...)”

Tuikun taipaleelle 2 osallistuneiden yksinhuoltajien haastatteluissa projektin parhaiksi ”ominaisuuksiksi” tai palvelusta saaduiksi hyödyiksi, ja sitä kautta välillisesti myös projektin tarpeellisuuden perusteiksi, nousivat yksilöllisen/henkilökohtainen palvelun ja asiantuntija-avun saaminen, työpaikan löytyminen, omien suunnitelmien ylöskirjaaminen, työhakemuksen päivittäminen, projektin työntekijöiden projektiin luoma avoin ja luottavainen ilmapiiri sekä työntekijöiden kannustava ohjaus. Yksi asiakas piti projektin yhtenä parhaimpana antina työkykyarvioon pääsyä, kun taas vastaavasti kaksi yksinhuoltajaa hieman harmitteli sitä etteivät olleet projektin kautta työkykyarvioon päässeet, vaikka olisivat itse kokeneet sen kohdallaan tarpeelliseksi. Moni asiakas oli sitä mieltä, että mukana olo Tuikun toiminnassa oli merkinnyt heille mielialan piristymistä. Hyvän mielen saamisen kokemukset johtuivat muun muassa edelläkin esitetyistä projektin myönteisistä vaikutuksista, kuten työnhakuvalmiuksien kohentumisesta sekä omien suunnitelmien ja ajatusten selkiytymisestä, ja niiden myötä itseluottamuksen ja positiivisen suhtautumistavan lisääntymisestä.

Paitsi että projektin haastatellut asiakkaat pitivät Tuikun kaltaista työttömille ja työttömyysuhan alaisille yksinhuoltajille suunnattua projektia Oulun alueella tarpeellisena, he olivat yleisesti ottaen myös sitä mieltä, että kyseisen tyyppiselle toiminnalle olisi kysyntää ihan pysyvänäkin palvelumuotona, joskin osa haastateltavista pohti kuitenkin sitä, riittäisikö toimintaan pidemmän päälle tarpeeksi asiakkaita. Asiakaskunnan riittävyttä tämän kaltaiselle pysyvälle

toiminnalle on tutkijankin, Oulun seudun ja koko maan yksinhuoltajien määriä ja määrien viimeaikaisia kehityssuuntia koskevia tilastoja tarkemmin tuntematta, varsin vaikea arvioida, ja niinpä jätän arvion Tuikun kaltaisen toiminnan tarpeellisuudesta pysyvänä palvelumuotona kyseiset asiat paremmin tunteville tahoille. Asiakkaiden riittävyuden ohella palvelun kysyntään ja tarpeeseen vaikuttavat toki muutkin tekijät, kuten paikallisten työmarkkinoiden kehitys. Yhtenä mahdollisuutena palvelun vakinaistamista ajatellen saattaisi olla se, että toiminta suunnattaisiin esimerkiksi ylipäättään vaikeasti työllistyville työttömille ja työttömyysuhan alaisille henkilöille, eikä pelkästään työttömille yksinhuoltajille.

7.4 Kehittämisehdotuksia

Kuten luvussa 7.2 kävi ilmi, Tuikku-projektin toimimattomiksi käytännöiksi ensimmäisen vuoden aikana osoittautuivat vertaistuen ajatukseen perustuvat Tuikku-tupa ja Tuikku-chat -toiminnot. Haastatteluissa saatujen tulosten valossa Tuikku-tupa voidaan kuitenkin arvioida toiminta-ajatukseksi, jota kannattaa projektissa jatkaa. Haastatellut pitivät vertaistuen saamisen/antamisen mahdollisuutta Tuikun kaltaisessa projektissa tärkeänä ja Tuikku-tuvan toimintaideaa mielekkäänä. Tosin projektihenkilöstön kannattaa miettiä, onko Tuikku-tupa-tapaamisiinkin hyvä ottaa mukaan jokin tapaamisiin etukäteen sovittu teema. Tätä yksi haastateltavista esittikin, minkä lisäksi kahdessa haastattelussa tuli esiin, että asiakkaat eivät olleet käyneet tuvassa muun muassa siksi, että eivät olleet viitsineet lähteä tupaan juttelemaan ”niitä näitä” tai tuvan ”rento jutustelu” ei ollut houkutelut. Edelleen Tuikun työntekijöiden on syytä muistuttaa asiakkaita ja mainostaa heille aiempaa aktiivisemmin Tuikku-tuvan ajankohdista ja toimintaperiaatteesta.

Sen sijaan Tuikku-chat näyttäisi haastattelujen ja kävijämäärien perusteella arvioituna sellaiselta toimintamuodolta, jonka ylläpidon ja asiakkaille mainostamisen kannattavuutta voivat Tuikun työntekijät jatkossa harkita, tai jonka perustamisen mielekkyyttä myöhemmin vastaavan tyyppistä projektia tai mahdollisesti Tuikun toimintaa pysyväksi palvelumalliksi suunnittelevien henkilöiden on järkevää pohtia. Tällä hetkellä Tuikku-projektissa mukana olleiden asiakkaiden kiinnostus chatia kohtaan on ollut niin vähäistä, että on perusteltua arvioida, että mielenkiinto kyseisen kaltaiselle toiminnalle tulisi Tuikussa tai vastaavankaltaisessa palvelussa jatkossakin olemaan varsin vähäinen. Toisaalta jos toiminnassa mukana olevien henkilöiden ikäjakauma hieman nuorentuisi/olisi nuorempi, saattaisi asiakkaiden keskuudesta löytyä innokkaita chattailijöitä enemmän.

Tuikku-projektin käytäntöjä suunniteltaessa ajatuksena sekä Tuikku-tuvan että Tuikku-chatin käynnistämiseksi osaksi projektin toimintaa oli se, että niiden avulla olisi mahdollista ”houkutellessa” projektiin osallistuvia yksinhuoltajia ottamaan itse aktiivisesti vastuuta oman sosiaalisen verkostonsa luomisesta ja ylläpidosta. Käytäntö kuitenkin osoitti nämä toiminnot huonosti toimiviksi johtuen varmasti melko suurelta osin projektin asiakaskunnan pienuudesta. Vaikka Tuikku-tuvan toimintaan liittyy ajatus, että asiakkaat voivat jo projektin omalta kohdalta loputtuakin käydä tuvassa kertomassa kuulumisiaan, ei käytännössä näin ole tapahtunut, vaan kuulumisia on projektihenkilöstön kanssa vaihdettu lähinnä sähköpostitse. Vastaavasti projektin työntekijöiltä saamieni tietojen mukaan esimerkiksi projektin ryhmätaipaleelle keväällä 2009 alkaneeseen ryhmään osallistuvat asiakkaat ovat pitäneet toisiinsa yhteyttä puhelimitse, mutta eivät chatin kautta. Jos chat-toiminto tai siitä ”mainostaminen” päätetään Tuikku-projektissa lopettaa, voisi projektihenkilöstö jatkossa alkaa ohjata asiakkaita muiden – jo olemassa olevien – verkkoyhteisöjen, kuten Facebookin, käyttöön. Facebookissa projektin asiakkaat voivat olla yhteydessä niin toisiinsa kuin muihinkin

ystäviinsä. Etuna Facebookissa chattiin nähden on se, että siellä yhteyttä toisiin ei tarvitse ottaa reaaliajassa vaan palvelun käyttö on mahdollista silloin kun se itselle sopii.

Tuikku-projektin haastatellut asiakkaat kokivat projektin toiminnot ja tapaamisten asiasisällöt pääsääntöisesti hyviksi, eikä heillä juurikaan ollut esittää kehittämisehdotuksia Tuikun palveluun. Kuten aiemminkin tuli jo esille, ryhmäkokoontumisten kohdalla osa yksinhuoltajista mainitsi siitä, että työnhakuasioita olisi voinut tapaamisissa jaksotella arjen hallintaan liittyvien teemojen kanssa limittäin, tai vaihtoehtoisesti ryhmätaival olisi saanut olla vähän pidempi, jotta työnhakuasiat eivät olisi tulleet niin tiiviinä pakettina. Lisäksi kaksi ryhmätaipaleelle osallistunutta äitiä kritisoivat sitä, että ryhmäpäivien ajaksi ei oltu projektin taholta järjestetty toimintaan osallistuvien yksinhuoltajien lapsille hoitoa (yksilötapaamisten osalta alle kouluikäisten lasten hoitojärjestelyt eivät ilmeisestikään olleet niin suuri ongelma, koska lapset oli mahdollista ottaa yksilötapaamisiin mukaan). Lastenhoitoasiaa oli projektin suunnitteluvaiheessa pohdittu, mutta silloin todettu, että Euroopan sosiaalirahaston säädökset kieltävät lasten osallistumisen ESR-rahoitteiseen toimintaan, ja niinpä suunnitteluvaiheessa oli päädytty ratkaisuun, että projektissa pidättäydytään julkisessa ja yksityisessä lastenhoidossa. Lisäksi projektin toimintaa suunniteltaessa oli myös ajateltu, että lastenhoitoa ei siitä syystä ole mielekästä projektin taholta järjestää, että asiakkaiden sosiaaliset verkostot aktivoituisivat.

Koska yksinhuoltajien tuen tarve lastenhoidon järjestelyissä työllistymisensä edistämiseksi on aiemmissa tutkimuksissa noussut keskeisesti esiin (Tuikku esiselvitys-projektin loppuraportti) ja myös tämän selvityksen yhteydessä tehdyissä haastatteluissa osa haastatelluista toivoi lastenhoidon järjestämistä Tuikun palveluihin osallistumisen ajaksi, kannattaa projektissa jatkossa ehkä vielä pohtia lastenhoidon järjestämisasiä toimintaan mukaan tuleville, tai ylipäätään tämän tyyppisen projektin asiakkaiksi tuleville yksinhuoltajille. Yhtenä mahdollisuutena lastenhoitoavun järjestämisessä projektiin osallistuville saattaisi Tuikun kaltaisessa hankkeessa olla vapaaehtoistyön hyödyntäminen. Jos vapaaehtoisuuteen perustuvaa lastenhoitotoimintaa olisi saatavilla, voisi projektissa tarjota asiakkaille juuri esimerkiksi ryhmäpäivien ajaksi vapaaehtoistoiminnan kautta järjestettävää lastenhoitoapua. Lisäksi tämän tyyppisessä projektissa olisi mahdollista kertoa asiakkaille vapaaehtoistoiminnasta ja ohjata heitä hakemaan sieltä apua ja tukea. Koska Oulun Diakonissalaitoksella on vastikään käynnistynyt vapaaehtoistoiminnan suunnittelu- ja kehittämisprosessi, jonka yhteydessä on keskusteltu muun muassa siitä, millaista lisäarvoa vapaaehtoistyön hyödyntäminen toisi Säätiön kehittämisprojektitoimintaan, on vapaaehtoistyön ”käyttämisen” ja merkityksen pohtiminen niin Tuikussa kuin muissakin Oulun Diakonissalaitoksen Säätiön hallinnoimissa projekteissa varsin ajankohtaista.

Haastattelujen muiden kuin projektin ryhmätapaamisiin liittyvien kehittämisehdotuksien osalta yksi haastateltava nosti esiin projektin alussa täytettyjen lomakkeiden lyhentämisen (ks. myös luku 6.3) ja kaksi asiakasta pohti sitä, olisiko projektin tunnettavuutta ja saavutettavuutta hyvä saada parannettua toiminnan julkisuutta esimerkiksi lehtijutun kautta lisäämällä. Lisäksi haastatteluissa mainittiin, että projektihenkilökunta voisi miettiä sitä, miten toimintaan saisi houkuteltua enemmän miehiä sekä kertoa asiakkaille siitä, mistä mahdollisesti löytyisi sellainen vertaistukiporukka, jossa ryhmään osallistuvien lapset olisivat suunnilleen samanikäisiä kuin omat lapset. Yksi yksinhuoltaja, joka esitti myös teemoja tupatapaamisiin, oli sitä mieltä, että projektissa – tarkemmin hän ei eritellyt missä yhteydessä – olisi mielenkiintoista saada tietoa tutkituista faktoista yksinhuoltajuuteen liittyen. Esimerkkinä hän mainitsi ns. viikko-viikko -periaatteen, joka tarkoittaa sitä, että yksinhuoltajan lapsi asuu joka toinen viikko isänsä ja joka toinen viikko äitinsä luona. Hän pohti asiaa, kun haastattelun lopuksi kysyttiin mitä hän muuta haluaisi kertoa, seuraavasti:

”No tää nyt ainakin tää viikko-viikko just niin kun että, siis semmosta tutkittua tietoa tietynlaisista asioista yksinhuoltajuuteen liittyen, niin musta ois tosi mielenkiintosta. Niitä varmasti on, mutta tuota en mä nyt tarkota että hirveesti jaksais paneutua, mutta tota... jotenki että niitä nostettais esille, että niin ku että... Niin kun semmosia tutkittuja faktoja mitä siitä ois esimerkiksi tästä viikko-viikko periaatteesta saatu selville. (...)”

Ajatus yksinhuoltajuuteen liittyvien tutkittujen tosiasioiden kertomisesta projektissa vaikuttaa näkemykseni mukaan ihan hyvältä ehdotukselta. Kuinka toteuttamiskelpoinen tämä ajatus käytännössä on, riippuu tietysti siitä, minkä verran tutkittua tietoa yksinhuoltajuudesta ja siihen sidoksissa olevien käytäntöjen hyvistä ja huonoista puolista on ylipäättään olemassa. Toiseksi tutkimustiedon esiin nosto projektissa on luultavasti sellainen asia, joka toisia asiakkaita kiinnostaa ja toisia taas ei, ja niinpä kyseisiä asioita voisi projektissa – joko yksilö- tai ryhmätapaamisissa tai molemmissa – ottaa tai olla ottamatta esille asiakkaiden omien toiveiden mukaisesti.³

8 LOPPUYHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut arvioida Oulun Diakonissalaitoksen Säätiössä toteutetun, Oulun seudun työttömille ja työttömyysuhan alaisille yksinhuoltajille suunnatun Tuikku-projektin palvelumallin toimivuutta. Tuikku-projektin tavoitteena on parantaa yksinhuoltajien valmiuksia selviytyä muuttuvista työelämän tilanteista sekä edistää heidän valmiuksiaan käyttää voimavaroja oman elämänsä aktiiviseen hallintaan. Tuikku-projekti toimii Oulun Diakonissalaitoksella ajalla 1.6.2008-31.3.2011 ja sen rahoittajina ovat Euroopan sosiaalirahasto sekä Oulun kaupunki.

Tuikku-projektin toiminnan ydinajatuksena on tarjota kohderyhmälleen yksilö- ja vertaisryhmätukea kahden eripituisen Tuikun taipaleen – taipaleiden 1 ja 2 – mukaisesti. Lähtökohta-ajatuksena on, että Tuikun taipaleelle 1 sijoittuvat ne työttömät yksinhuoltajat, jotka tarvitsevat ennen työllistämisen tukea kokonaiselämäntilanteen tasapainottamista, ja taipaleelle 2 osallistuvat työttömät yksinhuoltajat, joiden arki on muilta kuin työllistymisen osalta pääosin kunnossa. Tuikun taival 1 kestää noin puoli vuotta ja se pitää sisällään ryhmätapaamisen (asiakkaita yhdessä ryhmässä 6-8 henkilöä) kerran viikossa sekä henkilökohtaiset tapaamiset niin ikään noin kerran viikossa. Vertaisryhmäpäivien teemat vaihtelevat ja niiden tarkoituksena

³ Sen jälkeen kun tämä luku ja koko tutkimusraportti oli jo pitkälti kirjoitettu, on projektihenkilöstö tehnyt Tuikun toimintoihin Tuikku-tuvan ja –chatin osalta joitakin muutoksia. Chatin kohdalla on projektissa päädytty ratkaisuun, että sen mainostaminen todella lopetetaan ja asiakkaita ohjataan muiden, reaaliaikaista yhteydenpitoa edellyttämättömien verkkoyhteisöjen, kuten Facebookin käyttöön. Sen sijaan Tuikku-tupa-toimintaa aiotaan projektissa jatkaa, mutta sen toimintaperiaate muutetaan avoimesta tuvasta ohjattuun tekemiseen tai teemaan perustuvaksi kohtaamispaikaksi, joka järjestetään kerran kuussa kolmen tunnin mittaisena kaikille projektissa mukana oleville/olleille yksinhuoltajille. Tuvan toimintaperiaateeksi otetaan ensinnäkin toiminnalliset menetelmät, joilla tarkoitetaan muun muassa pienimuotoisia tehtäviä ja niihin liittyvää jutustelua aiheesta. Toisena tuvan toimintatapana tulevat olemaan muun muassa omaan hyvinvointiin ja selviytymiseen liittyvät alustukset ja niiden pohjalta käytävät ryhmäkeskustelut ja kolmantena toimintamuotona erityyppiset tutustumiskäynnit/vierailut sekä tupaan kutsuttavat vierailijat, jotka esimerkiksi tulevat kertomaan tupalaisille jostakin yksinhuoltajuuteen liittyvästä aiheesta. Lisäksi työntekijöiden tarkoituksena on toiminnan pyörähdettyä uudistetulla mallilla käyntiin kysyä myös asiakkailta itseltään heidän toiveitaan ja mielipiteitään tuvan toimintatavoista/tapaamisten sisällöistä. Koska punaisena lankana tuvan toiminnassa tulee jatkossakin olemaan sosiaalisten kontaktien luomisen mahdollistaminen projektin asiakkaille, pyritään toiminta suunnittelemaan siten, että sosiaalisten kontaktien syntyminen teemojen käsittelyn ja erilaisten ”aktiiviteettien” ohella on mahdollisimman luontevaa.

on tarjota sekä psykososiaalista että työllistämisen tukea. Vertaisryhmien kanssa samanaikaisesti rinnalla kulkevassa yksilöllisessä palvelukoordinoinnissa jokaiselle asiakkaalle laaditaan yksilöllinen työllistymis-, kouluttautumis- ja /tai kuntoutumissuunnitelma.

Tuikun taipaleelle 2 osallistuvilla yksinhuoltajilla on 10-15 henkilökohtaista käyntikertaa projektissa yksilöllisen tarpeen mukaan. Heidän kohdallaan tapaamisten asiasisällöissä on pääpaino koulutus- ja tulevaisuuden suunnittelussa. Tuikun kahden taipaleen lisäksi projektissa on tutkimusajankohtana pyörinyt kahden viikon välein kaksi tuntia kerrallaan kestävä avoin Tuikku-tupa, kaikille projektin asiakkaille kokemusten ja ajatusten vaihtoon tarkoitettu kohtaamispaikka, sekä Tuikku-chat, joka on toiminut vertaistuen kanavana projektissa mukana oleville. Tuikun toiminta on asiakkailleen maksutonta; osallistuminen toimintaan ei vaikuta työttömyysturvaan ja asiakkaille maksetaan matkakulut ja ryhmätapaamispäivien lounaat projektin taholta.

Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää 1) miten yksinhuoltajien arjen hallinta, työnhakuvalmiudet ja työmarkkinatilanne Tuikku-projektin aikana muuttuvat, 2) mitkä ovat Tuikku-projektin toimintamallin vahvuudet ja mitkä mahdolliset heikkoudet sekä 3) miten Tuikku-projektin palvelumallia voisi jatkossa kehittää. Tutkimuksen keskeisin aineisto koostuu Tuikku-projektiin osallistuneiden yksinhuoltajien teemahaastatteluista, joihin osallistui kaikkiaan 13 projektissa mukana ollutta yksinhuoltajaa. Heistä viisi henkilöä oli Tuikun taipaleella 1 – eli ns. ryhmätaipaleella – mukana olleita yksinhuoltajia ja kahdeksan henkilöä oli taipaleen 2 eli ns. yksilötaipaleen läpi käyneitä projektin asiakkaita. Laadullisen haastatteluaineiston lisäksi tutkimuksessa on hyödynnetty kyselylomakemuotoista eli määrällistä tutkimusaineistoa. Lomakemuotoisena aineistona on käytetty taustatieto-, alkukysely- ja seurantatietolomakkeita, jotka on projektityöntekijöiden toimesta kerätty jokaiselta Tuikku-projektiin tutkimusajankohtaan mennessä osallistuneelta yksinhuoltajalta.

Tutkimuksen arviointiasetelmassa on lähdetty liikkeelle realistisen arviointitutkimuksen asettamista peruskysymyksistä: mikä toimii, kenen kohdalla ja missä olosuhteissa. Arvioinnissa on pyritty realistisen arviointiotteen mukaisesti tarkastelemaan projektin asiakkaiden tilanteissa tapahtuneita muutoksia ja ymmärtämään, miksi muutos tapahtui (muutosten ymmärtämiseen/syiden tulkintaan paneudutaan ensisijaisesti tässä luvussa). Lisäksi tutkimuksen arviointilähtökohdissa voidaan havaita piirteitä ns. kommunikatiivisen arviointikulttuurin periaatteista, joiden mukaan arviointia tekevän tutkijan on tärkeää tutustua ja kiinnittää huomiota arvioinnin kohteena olevan kuntoutustoiminnan taustalla vaikuttavaan teoreettiseen ja filosofiseen ajatteluun olemalla tiiviissä vuorovaikutuksessa kuntoutusta toteuttavien käytännön työntekijöiden kanssa.

Sekä tutkimuksen haastattelu- että alku- ja seurantakyselyaineistoista saatujen tulosten mukaan Tuikku-projektin asiakkaiden arjen hallinnassa – tai elämönhallinnassa laajemmin – oli projektin aikana tapahtunut pieniä muutoksia parempaan suuntaan, mutta kovin radikaaleja arjen tai elämönhallinnan muutosprosesseja ei asiakkaiden keskuudessa näyttänyt olleen käynnistyneen (suurten elämänmuutosten vähäisyys saattaa ainakin osittain johtua siitä, että projektissa ei olla ajallisesti kovin pitkiä aikoja mukana.) Haastateltavat nostivat positiivisiksi arkielämän hallinnan muutoksiksi muun muassa arjen paremman sujumisen projektin myötävaikutuksesta siksi, kun ”paperijutut” eli työhakemus ja cv oli tullut projektissa tehtyä sekä arjesta selviytymisen helpottumisen sen vuoksi, kun projektin kautta oli tullut varmuutta omien asioiden eteenpäin viemiseen. Lisäksi osa haastateltavista koki tyytyväisyyden elämäänsä/uskonsa tulevaisuuteen lisääntyneen, kun omat päämäärät olivat projektin myötä selkiytyneet ja/tai usko asioiden järjestymiseen oli projektiin osallistumisen avulla voimistunut.

Niin ikään tutkimuksen kyselyaineistoista kävi ilmi, että projektin asiakkaiden työllistymissuunnitelmat olivat projektin aikana selkiytyneet ja haastatteluissa nousi esiin, että asiakkaat kokivat työnhakuvalmiuksiensa projektin myötä kohentuneen. Ensiarvoisen tärkeänä työllistymisvalmiuksiensa kannalta haastateltavat pitivät projektista saamaansa apua ansioluetteloiden ja työhakemusten päivitykseen. Lisäksi asiakkaiden työmarkkinatilanteissa oli projektin aikana tapahtunut kyselyaineistojen valossa muutoksia: kun projektin alussa työssä tai koulutuksessa oli projektin yksinhuoltajista 13 prosenttia, oli jompikumpi kyseisistä työmarkkinatilanteista projektin jälkeen heistä 42 prosentilla (työttömänä projektin alussa oli 58 prosenttia ja projektin jälkeen 33 prosenttia vastaajista).

Jokaisen asiakkaan kohdalla muutosta työmarkkinatilanteessa ei toki voi projektin ”ansiosta” olettaakaan tapahtuvan, etenkin, kun haastattelujen perusteella kaikkien asiakkaiden projektille asettamana keskeisimpänä tavoitteena ei edes ollut työhön tai koulutukseen kiinnittyminen tai työnhakuvalmiuksien kohentuminen, vaan ensisijaisesti oman tilanteen selkiyttäminen tai arkipäivästä selviytymisen parantaminen. Näillä asiakkailla oli tyypillisesti taustalla masennusta ja/tai elämänhallintaan kielteisesti vaikuttavia tekijöitä kuten puutteellinen ystäväverkosto, kun puolestaan niillä yksinhuoltajilla, jotka olivat asettaneet keskeisimmiksi tavoitteikseen työ- tai opiskelupaikan löytymisen sekä työnhakuvalmiuksien parantamisen, oli arkielämä ja henkinen hyvinvointi muilta kuin työllistymisen osalta melko hyvin kunnossa. Haastattelujen perusteella asiakkaat yleisesti ottaen olivat projektin aikana tai pian sen jälkeen saavuttaneet tavoitteensa, tai kokivat projektin ainakin auttaneen heitä pääsemään lähemmäs tavoitettaan.

Tuikku-projektin perusajatus – ajatus kahdesta erilaisesta Tuikun taipaleesta, niin sanotuista ryhmä- ja yksilötaipaleista – osoittautuivat haastattelujen valossa projektin kohderyhmälle varsin toimivaksi ratkaisuksi. Ryhmätaipaleelle mukaan lähteneet asiakkaat kokivat selkeästi halunneensa ja/tai tarvitsevansa muiden ihmisten tukea asioidensa selkiyttämiseen, kun vastaavasti lähes kaikki yksilötaipaleelle osallistuneista projektalaisista olivat sitä mieltä, että he eivät olisi ryhmätoimintaa omalle kohdalleen halunneet tai tarvinneet, vaan pelkät yksilötapaamiset olivat heille sopivampi palvelumuoto. Lisäksi projektin toimivia yksittäisiä käytänteitä tai sisältöjä toiminnan ensimmäisen reilun puolen vuoden aikana näyttivät olevan ryhmätaipaleen osalta niin ryhmätapaamisten pituus, tiheys kuin asiasisällötkin, ja muiden kuin ryhmätapaamisten osalta yksilötapaamisten tiheys (noin kerran viikossa) ja asiasisällöt sekä asiakkaiden ja projektihenkilöstön yhteiset yhteydenotot muihin palveluverkoston tahoihin, kuten työvoima- tai sosiaalitoimistoon.

Projektin toimimattomiksi tai huonosti toimiviksi käytännöiksi osoittautuivat haastattelujen ja vähäisten osallistujamäärien valossa puolestaan vertaistuen ajatukseen nojaavat Tuikku-tupa- ja Tuikku-chat-toiminnot. Syiksi Tuikku-tupaan osallistumattomuudelleen projektin asiakkaat mainitsivat muun muassa ajan puutteen sekä taipaleen 1 eli ryhmätaipaleen haastateltavat etenkin sen, että he eivät jaksaneet/viitsineet lähteä tupaan juttelemaan niitä näitä sekä sen, että ryhmäpäivä yksilökäyntien ohella oli riittävä. Tuikku-chatin toimimattomuus puolestaan johtui todennäköisesti pitkälti projektin asiakaskunnan pienuudesta sekä haastattelujen perusteella myös siitä, että useimmat asiakkaat eivät omien sanojensa mukaan juurikaan välittäneet tietokoneen kanssa ”värkkäämisestä”.

Koska kävijämäärät niin Tuikku-tuvassa kuin -chatissakin jäivät vähäisiksi, haastatelluista asiakkaista olivat projektin kautta saaneet muilta/antaneet muille vertaistukea lähes ainoastaan Tuikun ykköstaipaleelle – ja sitä kautta siihen kuuluviin ryhmätapaamisiin – osallistuneet yksinhuoltajat. He olivat kokeneet ryhmätapaamisissa saamansa vertaistuen tärkeäksi, mutta

uusia merkityksellisiä ihmissuhteita ei kenellekään ollut ryhmän myötä muodostunut. Syyksi uusien ystävien löytymättömyydelle ”ryhmäläiset” arvioivat muun muassa sen, että ryhmässä ei ollut ketään oman persoonan kanssa niin samanhenkistä ihmistä, että ystäväystyminen olisi lähtenyt käyntiin.

Kaiken kaikkiaan Tuikku-projekti osoittautui niin lomake- kuin haastatteluaineiston perusteella ehdottoman tarpeelliseksi projektiksi Oulun alueella. Haastatteluissa kävi ilmi, että työttömät yksinhuoltajat tarvitsevat oman tilanteensa kokonaisvaltaisesti huomioon ottavaa urasuunnittelu- ja elämän hallinnan parantamiseen tähtäävää palvelua, jollaista esimerkiksi työvoimatoimistosta ei heidän mukaansa saa. Haastatellut asiakkaat olivat myös yleisesti ottaen sitä mieltä, että kyseisen tyyppiselle toiminnalle olisi kysyntää ihan pysyvänäkin palvelumuotona, joskin osa haastateltavista pohti sitä, riittäisikö toimintaan pidemmän päälle tarpeeksi asiakkaita. Yhtenä mahdollisuutena palvelun vakainaistamista ajatellen saattaisi olla se, että toiminta suunnattaisiin esimerkiksi ylipäätään vaikeasti työllistyville työttömille ja työttömyysuhanalaisille henkilöille, eikä ainoastaan työttömille yksinhuoltajille.

Projektin haastatteluissa mukana olleet asiakkaat kokivat projektin toiminnot ja tapaamisten asiatisällöt pääsääntöisesti hyviksi, eikä heillä näin ollen ollut juurikaan kehittämisehdotuksia Tuikun palveluun. Pari asiakasta tosin kritisoi hieman sitä, että ryhmäpäivien ajaksi ei oltu projektin taholta järjestetty toimintaan osallistuvien yksinhuoltajien lapsille hoitoa ja pari haastateltavaa pohti sitä, olisiko projektin tunnettavuutta ja saavutettavuutta hyvä saada parannettua toiminnan julkisuutta esimerkiksi lehtijutun kautta lisäämällä. Yksi yksinhuoltaja myös esitti tupatapaamisiin teemoja sekä sitä, että projektissa voisi ottaa esiin yksinhuoltajuuteen liittyvää tutkittua faktatietoa.

Itse esittäisin sekä haastattelujen että projektin työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella Tuikun toiminnassa muutoksia etenkin Tuikku-tupa ja –chat-toimintoihin. Chatin olemassaolon ”mainostamisen” asiakkaille voisi projektissa kokonaan lopettaa, ja ohjata heitä muiden verkkoyhteisöjen kuten Facebookin käyttöön, ja Tuikku-tupaann kannattaisi liittää jokin tapaamisiin etukäteen sovittu tema. Projektihenkilöstön tämän hetkisten suunnitelmien mukaan Tuikku-tuvan toimintaperiaatetta ollaankin muuttamassa siten, että tupa järjestetään kerran kuussa kolmen tunnin mittaisena, ja sen toimintatavoiksi otetaan toiminnalliset menetelmät, kuten alustusten pohjalta työstettävät pienimuotoiset tehtävät ja ryhmäkeskustelut, sekä erityyppiset tutustumiskäynnit/vierailut ja tupaann kutsuttavat vierailijat, jotka esimerkiksi tulevat kertomaan tupalaisille jostakin yksinhuoltajuuteen liittyvästä aiheesta. Lisäksi työntekijöiden tarkoituksena on toiminnan pyörähdettyä uudistetulla mallilla käyntiin kysyä myös asiakkailta itseltään heidän toiveitaan ja mielipiteitään tuvan toimintamuodosta/tapaamisten sisällöistä.

Jos tutkimuksen tuloksia vielä tarkastellaan mahdollisimman selkeästi realistisen arviointiotteen lähtökohtien näkökulmasta, eli kysymysten mikä toimii, kenen kohdalla ja missä olosuhteissa, kautta ja pyritään ymmärtämään tai tulkitsemaan projektin asiakkaiden tilanteissa tapahtuneiden muutosten syitä, voidaan ensinnäkin sanoa, että kokonaisuutena Tuikku-projekti toimii oikeastaan kaikkien yksinhuoltajien kohdalla. Tuikun kaksi erilaista taivalta tarjoavat urasuunnittelu- ja työllistymisapua yhtäältä niille yksinhuoltajille, jotka eivät kaipaa vertaistukea tai apua muiden henkilökohtaisten asioidensa selvittämiseen ja toisaalta niille yksinhuoltajille, jotka tarvitsevat ryhmän tukea sekä pelkkää työllistymiseensä liittyvää apua syvällisempää paneutumista elämäntilanteensa selkiyttämiseen. Tosin ryhmätaipaleelle haluavia asiakkaita saattaisi olla tulossa projektiin mukaan enemmänkin kuin heitä pystytään siihen ottamaan, mutta toisaalta Tuikun yksilötaival yhdistettynä Tuikku-tuvan

vertaisryhmätoimintaan mahdollistaa varsin toimivan taipaleen varmasti myös ryhmään mahtumattomille yksinhuoltajille. Lisäksi yksilötaivalkäyntejä voidaan projektissa järjestää erityistilanteissa kakkostaipaleelle osallistuville asiakkaille enemmänkin kuin 10-15 käyntikertaa henkilöä kohden.

Kun Tuikku-projektin toimivuutta tarkastellaan vertaistuen antamisen/saamisen lähtökohdista käsin, voidaan projektin sanoa olleen toimivan lähinnä Tuikun ryhmätaipaleelle osallistuneiden yksinhuoltajien osalta, koska kuten todettu, ovat Tuikku-tuvan ja -chatin osallistujamäärät jääneet projektissa vähäisiksi. Voidaan arvioida, että projektin alkuvaiheessa toteutettu tupakäytäntömalli sekä Tuikku-chat eivät ole olleet toimivia käytäntöjä Tuikku-projektin kaltaisissa olosuhteissa, joissa yhtä aikaisesti projektissa mukana olevien asiakkaiden määrät ovat kohtalaisen pieniä, ja joissa esimerkiksi pienten lasten kanssa ”ylimääräisiin” tapaamisiin lähteminen tai hoidon saannin järjestäminen heille tupatapaamisten ajaksi voi olla asiakkaiden keskuudessa vaikeaa. Aika näyttää, alkavatko uudistetulla toimintamallilla käynnistettävät tupatapaamiset kerätä enemmän osallistujia, ja näin ollen vertaistuen saamisen ja sosiaalisen verkoston luomisen mahdollisuus projektin kautta toteutua myös yksilötaipaleelle osallistuvien tuikkulaisten kohdalla.

Kun Tuikku-projektin toimivuutta arvioidaan puolestaan asiakkaiden tilanteissa tapahtuneiden muutosten näkökulmasta, voidaan todeta, että projekti on kokonaisuutena toiminut asiakkaiden arjen hallinnassa tapahtuneiden muutosten osalta kohtalaisesti ja työnhakuvalmiuksien ja työmarkkinatilanteiden muutosten osalta kohtalaisen hyvin. Arjen hallinnan parantumisen kannalta projekti on ollut toimiva etenkin niiden yksinhuoltajien kohdalla, jotka ovat projektiin tullessaan kaivanneet apua kokonaiselämäntilanteensa selkiyttämiseen, kun taas työllistymisen/koulutukseen pääsyn näkökulmasta projekti on toiminut parhaiten niiden asiakkaiden osalta, joiden keskeisin avun tarve on liittynyt urasuunnitteluun ja työllistymiseen. Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella Tuikku-projektin tarjoama työnhakuvalmiuksiin liittyvä apu on toiminut projektin kaikkien asiakkaiden kohdalla hyvin.

Jos tutkimuksessa kerätyn haastatteluaineiston pohjalta pyritään pohtimaan syitä projektin asiakkaiden tilanteissa tapahtuneisiin muutoksiin, nousee keskeiseksi työllisyystilanteiden kohentumiseen vaikuttaneeksi tekijäksi projektin työntekijöiden ammatilliseen kuntoutukseen ja sen toteuttamiseen liittyvä ammattitaito. Heidän asiantuntemuksensa muun muassa työnhakuasiakirjojen teosta sekä työpaikkojen etsimisestä ovat selvästi edistäneet useimpien projektissa mukana olleiden yksinhuoltajien työnhakuvalmiuksia sekä työnhakuun liittyvien päämäärien selkiytymistä. Toiseksi työntekijöiden ystävällinen asenne, asiakkaiden ja heidän tilanteidensa huomioiminen esimerkiksi matka- ja lounaskulut projektin taholta maksamalla sekä henkilökohtainen ja yksinhuoltajien elämäntilanteet kokonaisvaltaisesti huomioon ottava palvelu ovat todennäköisesti olleet tekijöitä, joilla on ollut positiivinen merkitys asiakkaiden mielialojen piristymiseen sekä sitä kautta myös arjen hallinnan pieniin edistysaskeliin.

Kolmanneksi haastattelujen perusteella voidaan olettaa, että useilla projektin ryhmätaipaleelle osallistuneella yksinhuoltajalla projektin myötä tapahtuneeseen aktivoitumiseen/psykkisen hyvinvoinnin kohentumiseen ja sen myötä arjen hallinnan parantumiseen on osaltaan vaikuttanut projektin sosiaalisen kuntoutuksen – kuten vertaistuen ja sosiaalisten verkostojen luomisen tukemisen – periaatteisiin nojaavat toimenpiteet. Haastatteluissa kävi esimerkiksi ilmi, että lähes kaikki ryhmätaipaleella mukana olleet yksinhuoltajat pitivät Tuikku-projektin parhaimpana antina ryhmätapaamisia ja niissä jaettavia puheenvuoroja, jolloin he saivat itse purkaa omaa mieltään ja vastaavasti kuunnella, mitä muilla oli mielen päällä. Ja lopulta neljänneksi syytekijäksi etenkin asiakkaiden kohentuneisiin työllisyystilanteisiin voidaan

arvioida yksinkertaisesti olevan heidän kohtalaisen korkean motivoituneisuuden työelämään pääsemistä sekä erityisesti projektiin mukaan lähtemistä kohtaan. Haastatteluisissa saadut tulokset sekä projektihenkilöstön asiakkaiden projektiin hakeutumisesta pitämät tilastot osoittavat, että lähes kaikki projektin asiakkaat ovat itse hakeutuneet mukaan toimintaan, eli juuri kenenkään kohdalla mikään viranomaistaho ei ole asiakkaan puolesta ottanut yhteyttä projektihenkilöstöön ja ”tarjonnut” häntä mukaan projektiin. Lisäksi lähes kaikki haastatellut asiakkaat olisivat kertomansa perusteella osallistuneet projektin toimintaan, vaikkei bussimatkoja/ryhmäpäivien lounaita olisi projektin taholta heille kustannettukaan.

Jos luvun lopuksi vielä esitän näkemykseni siitä, miten tutkimuksessa käytetyt arviointinäkökulmat soveltuivat Tuikun kaltaisen kuntoutushankkeen arviointiin, olen ensinnäkin sitä mieltä, että realistinen arviointiote *mikä toimii, kenen kohdalla ja missä olosuhteissa* oli varsin toimiva lähtökohta niin Tuikku-projektin palvelumallin arvioinnin suunnittelussa kuin sen toteutuksessa. Menetelmä soveltuu hyvin nimenomaan tämän tyyppiseen arviointiin, jossa palvelun *toimivuutta* – sen toimivia ja toimimattomia käytäntöjä – pyritään kartoittamaan ja arvioimaan sekä niiden pohjalta suunnittelemaan ja kehittämään toimintaa jatkossa. Näkökulma on myös konkreettisuutensa ja hyvän kohdennettavuutensa ansiosta mielestäni mainio työväline käytännönläheisten ja ylipäättään varsin spesifien kokeiluhankkeiden arviointiin, joskin ongelmalliseksi menetelmää hyödynnettäessä saattaa usein muodostua arvioinnista saatujen tulosten yleistettävyys.

Toisena lähtökohtana tämän tutkimuksen arvioinnissa on ollut niin sanotun kommunikatiivisen arviointikulttuurin periaatteet siinä mielessä, että olen itse tutkijana ollut varsin tiiviissä vuorovaikutuksessa etenkin projektin/kuntoutuksen toteuttajien kanssa sekä tutustunut käytännössä niin Tuikku-projektissa kuin Oulun Diakonissalaitoksen Säätiössä ja sen projekteissa ylipäättään vallitseviin toimintakonsepteihin ja –kulttuureihin (vuorovaikutus ja sen toteutuminen Tuikun asiakkaiden, työntekijöiden ja muun palveluverkoston välillä ei sen sijaan varsinaisena tutkimuskohteena tässä tutkimuksessa ole ollut). Tiiviistä vuorovaikutuksesta huolimatta pyrin kuitenkin säilyttämään tietyn ulkopuolisuuden tutkimuskohteeseen koko prosessin ajan, eli esimerkiksi kovin moneen ryhmätapaamiseen en tutkimuksen aloitteluvaiheessa Tuikun toimintaan tutustuessani osallistunut, jotta ryhmässä tuolloin mukana olleet ja haastatteluihin siitä jonkun ajan päästä osallistuvat haastateltavat eivät tulisi ”liian” tutuiksi, eikä esimerkiksi ryhmätapaamisten asiasisällöistä ja käytännöistä muodostuisi liian voimakkaita ennakkokäsityksiä.

Realistisen arviointiotteen ohella koin myös tämän tyyppisen, osittain kommunikatiiviseen arviointikulttuuriin perustuvan lähestymistavan varsin hedelmälliseksi arviointimalliksi kyseessä olevan tutkimuskohteen arvioinnissa. Jotta hankkeen ja sen taustaorganisaation toiminnasta muodostuu tutkijalle oikeanlainen ja riittävä kuva, on mielestäni erittäin tärkeää, että tutkijalla on kohtuullisen helposti toteutettava kasvotusten tapahtuvan keskustelun mahdollisuus kuntoutusta toteuttavan tahon kanssa. Mielenpitoisten kohtalaisen tiheä, spontaani ja kasvokkain tapahtuva vaihto tutkijan ja kuntoutusta toteuttavien asiantuntijoiden välillä laajentaa tutkijan omia ajatuksia tutkimuskohteesta, ja antaa myös kirja-/kirjoitettuun tietoon perustuvaa näkemystä konkreettisemmän käsityksen tutkimuskohteena olevan kuntoutustoiminnan ja siihen osallistuvan asiakaskunnan todellisuudesta.

LÄHTEET

- Bäckman, Guy, 1987. Yksilö, lähiympäristö ja terveys. WSOY, Juva.
- Haataja, Anita (2005): Äidit ja isät työmarkkinoilla 1989-2002. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:29, Helsinki.
- Hakovirta, Mia (2008): Yksinhuoltajaäitien palkkatyövalinnat. *Sosiologia* 45:2, s. 91-103.
- Hakovirta, Mia (2006): Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavalinnat. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos D 45/2006, Helsinki.
- http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hyvakaytanto/prosessi/realistinen_arviointi/
- Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina (2004): Kuntoutuksen perusteet. WSOY, Helsinki.
- Kaipainen, Ulla (2008): Tuikku esiselvitys projekti. Esiselvitys työttömille yksinhuoltajille ja heidän nuorille perheenjäsenilleen sekä palveluverkoston virkailijoille. Loppuraportti. Oulun diakonissalaitos, Oulu.
- Lindh, Jari (2007): Ammatillisen kuntoutussuunnittelun vuorovaikutteisuuden ja toteutumisen haasteet. *Kuntoutus* 4/2007, s. 3-26.
- Lindh, Jari & Suikkanen, Asko (2008): Kommunikatiivisen arviointikulttuurin jäljillä. Puheenvuoro. *Kuntoutus* 3/2008, s. 68-74.
- Mannila, Simo & Peltoniemi, Jyri (1997): Köyhiä ja kipeitä. Terveystila ja syrjäytyminen 1986-94. *Tutkimuksia* 57/1997. Kuntoutussäätiö, Helsinki.
- Martti, Sirpa (2000): Hyvän mielen tiedotuskeskus – paikka, johon tulla. Arviointitutkimus Tiedotuskeskuksen vaikuttavuudesta mielenterveyskuntoutujien elämään. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita, Rovaniemi.
- Nouko-Juvonen, Susanna (2001): Turvassa? Turva-asumisprojektin loppuraportti. Kuntoutussäätiön työselosteita 22/2001, Helsinki.
- Perheet (2006): Tilastokeskus, Helsinki.
- Rajavaara, Marketta (2001): Realistisen arviointiotteen mahdollisuuksia. Teoksessa Järvikoski, Aila, Härkäpää, Kristiina & Nouko-Juvonen, Susanna (toim.): *Monia teitä kuntoutuksen arviointiin*. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 69/2001, Helsinki.
- Roos, J.P. (1988): Elämäntavasta elämäkertaan. –Elämäntapaa etsimässä 2. Tutkijaliitto, Jyväskylä.
- Siljander, Pauli (1996): Syrjäytyminen – aatteiden murroksen kriisi. Teoksessa : Siljander, Pauli & Ulvinen, Veli-Matti (toim.): *Syrjäytymisestä selviytymiseen – vaikeuksien kautta elämänhallintaan*. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 66. Oulun yliopisto, Oulu, s. 7-14.
- Suikkanen, Asko (2008): Arvioinnin avaimia kuntoutuksen lukkoihin. Teoksessa *Vaikuttavuus muutoksessa*. Verve, Oulu, s. 99-108.
- Suikkanen, Asko, Martti, Sirpa & Linnakangas, Ritva (2004): *Homma hanksaan*. Nuorten kuntoutuskokeilun arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:5, Helsinki.
- Wrede, Georg Henrik (2006): Kuka omistaa aatteellisen yhdistyksen projektit? Projektiarviointi aatteellisen yhdistyksen näkökulmasta. Teoksessa Rantala, Katri & Sulkunen, Pekka (toim.): *Projektityhteiskunnan kääntöpuolia*. Gaudeamus, Helsinki, s. 87-104.

YHTEYSTIEDOT

Etunimet *

Sukunimi *

Sähköposti

Postiosoite *

Postinumero *

Postitoimipaikka *

syntymäaika *

Puhelin *

1. Perhesuhteenne

- a. Eronnut b. Leski c. Avoliitossa d. Naimaton

2. Ikänne

- a. Alle 20 vuotta b. 20 - 29 vuotta c. 30 - 39 vuotta d. 40 vuotta tai yli

3. Olen tällä hetkellä: (ympyröikää oikea vaihtoehto a, b tai c jne.)

- a) palkkatyössä
- b) työstäni sairauslomalla (merkitse alkamis ja päättymispäivä)
- c) koulussa. Missä?
- d) työtön. Mistä lähtien?
- e) muualla. Mikä?

4. Lapsenne (merkitkää vastauksen perään lasten lukumäärä):

- a. kotona asuvat alle 7-vuotiaat
- b. kotona asuvat 7-16-vuotiaat
- c. kotona asuvat yli 16-vuotiaat
- d. kotoa muuttaneet lapset
- e. puolison luona
- f. yhteishuoltajuustilanne
- g. yksinhuoltajuustilanne
- h. muualla, missä?

5. Asumismuotonne (kirjoittakaa valintanne perään asumismuoto kerros/rivi/ok-talo):

- a. vuokralla
- b. omistusasunnossa
- c. vanhempien/huoltajan luona
- d. muualla, missä?

ELÄMÄNTILANNE

6. Kuinka tyytyväinen olette tällä hetkellä elämäänne?

Arvioika seuraavia väittämiä.

	täysin eri mieltä	jokseenkin erimieltä	en osaa sanoa	jokseenkin samaa mieltä	täysin samaa mieltä
a. Elämäntapani ovat terveelliset.	☐	☐	☐	☐	☐
b. Olen aktiivinen ja aloitekykyinen.	☐	☐	☐	☐	☐
c. Olen tyytyväinen asuntooni ja asumismuotoon.	☐	☐	☐	☐	☐
d. Olen tyytyväinen perhetilanteeseeni.	☐	☐	☐	☐	☐
e. Taloudellinen tilanteenne on hyvä.	☐	☐	☐	☐	☐
f. Minulla on luotettavia ihmissuhteita.	☐	☐	☐	☐	☐
g. Terveydellinen tilanteeni on hyvä.	☐	☐	☐	☐	☐
h. Pidän itsestäni sellaisena kuin olen.	☐	☐	☐	☐	☐
i. Tunnen usein oloni rasittuneeksi.	☐	☐	☐	☐	☐
j. Tunnen olevani onnellinen.	☐	☐	☐	☐	☐
k. Minulla on tulevaisuudenhaaveita.	☐	☐	☐	☐	☐
l. Tunnen hallitsevani arjen askareet.	☐	☐	☐	☐	☐
m. Minulla on sopivasti ihmissuhteita.	☐	☐	☐	☐	☐
n. Minulla ei ole hankaluuksia lasteni kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐

ELINTAVAT

7. Harrastatteko liikuntaa?

- a. en lainkaan
- b. harvemmin
- c. 1-3 kertaa viikossa
- d. yli kolme kertaa viikossa

8. Millaista liikuntaa harrastatte?

9. Mitä muita harrastuksia teillä on?

10. Syöttekö päivittäin säännöllisesti ja monipuolisesti?

- a. kyllä
- b. en, koska

11. Onko teillä ruoka-aine allergioita?

- a. ei ole
- b. kyllä, mitä?

12. Tupakoitteko?

- a. en
- b. kyllä, kuinka monta savuketta/vrk?
- c. olen lopettanut, milloin?

13. Oletteko koskaan käyttäneet huumeita, liuottimia tai lääkkeitä muuhun kuin lääkärin määräämän tarkoitukseen?

- a. en
- b. kyllä, mitä?

14. Kuinka usein käytätte alkoholia?

- a. en koskaan
- b. 1-5 kertaa vuodessa, mitä ja kuinka paljon?
- c. kerran kuukaudessa, mitä ja kuinka paljon?
- d. 2 kertaa kuukaudessa, mitä ja kuinka paljon?
- e. joka viikko, mitä ja kuinka paljon?

15. Onko alkoholinkäyttöenne mielestänne kohtuullista?

- a. ei, koska
- b. kyllä, koska

16. Oletteko olleet päihdekuntoutuksessa?

- a. en
- b. kyllä, milloin ja missä?

17. Onko elintavoissanne jotain, mitä haluaisitte muuttaa?

TERVEYDENTILA

18. Arvioikaa terveydentilaanne viimeisen puolen vuoden aikana. Ympyröikää parhaiten tilannettanne kuvaava vaihtoehto.

	erittäin huono	melko huono	keskinkertainen	melko hyvä	erinomainen
Millaiseksi koette fyysisen vointinne?	☐	☐	☐	☐	☐
Millaiseksi koette psyykkisen (henkisen) vointinne?	☐	☐	☐	☐	☐
Millaiseksi koette sosiaalisen toimintakykyne ihmisten kanssa?	☐	☐	☐	☐	☐

19. Arvioikaa työ- ja toimintakykyne yleisesti.

- a. erittäin hyvä, ei rajoituksia
- b. melko hyvä, terveydentila jonkin verran heikentynyt
- c. kohtalainen (muutamia lievästi haittaavia sairauksia)
- d. melko huono (useita lievästi haittaavia sairauksia)
- e. erittäin huono (sairauden rajoittavat toimintakykyä)

20. Arvioikaa opiskelukykyänne?

- a. hyvä (opin uudet asiat nopeasti)
- b. kohtalainen (joudun tekemään töitä tavallista enemmän oppiakseni uusia asioita)
- c. heikko (minulla on vaikeuksia oppia uusia asioita)

21. Kärsittekö seuraavista ongelmista?

- a. nukahtamisvaikeuksista b. unettomuudesta c. painajaisunista d. jännitys/ahdistuneisuusoireista e. en mistään

22. Mitä lääkärin toteamia sairauksia teillä on?

sairaus:

toteamisvuosi:

sairaus:

toteamisvuosi:

sairaus:

toteamisvuosi:

23. Miten edellä mainittuja sairauksia on hoidettu tai kuntoutettu?

- a. ei ole
- b. epäsäännöllisesti
- c. säännöllisesti

24. Mitä lääkkeitä käytätte säännöllisesti?

a.

b.

c.

d.

e.

f.

25. Mitä lääkkeitä käytätte tarvittaessa?

a.

b.

c.

d.

26. Oletteko tällä hetkellä sitoutunut johonkin hoitoon? (mihin, missä? Esimerkiksi kuntoutuslaitos, perheneuvola, mielenterveystoimisto tms.)

27. Aikaisemmat hoitajaksonne? (syy, missä ja milloin?)

KOULUTUS

28. Peruskoulutus

- a. kansakoulu
- b. keskkoulu
- c. peruskoulu
- d. lukio

29. Ammatillinen koulutus:

- a. ammattikurssi
- b. kouluasteen ammattitutkinto
- c. opistoasteen koulutus
- d. ammattikorkeakoulu
- e. korkeakoulututkinto
- f. ei ammatillista koulutusta

30. Keskeytyneet opinnot:

- a. minulla ei ole keskeytyneitä opintoja
- b. minulla on keskeytyneitä opintoja

Oppilaitos/linja?

Opiskeluvuosi:

Keskeytymisen syy:

31. Koulutukset, joihin olette pyrkineet

a. en ole pyrkinyt

b. olen pyrkinyt. Mihin?

TYÖHISTORIA

32. Työuranne

- a. Olen ollut pitkissä työsuhteissa lähes koko työurani ajan (yli 5 v. kestävät).
- b. Minulla on runsaasti työkokemusta, mutta työsuhteeni ovat olleet lyhytaikaisia.
- c. Minulla on vähän työkokemusta ja paljon työttömyysjaksoja.
- d. Minulla ei ole työkokemusta juuri lainkaan, mutta en ole ollut työnhakijanaakaan.

33. Työkokemus vuosina yhteensä:

34. Mikä seuraavista tekijöistä on mielestäsi vaikuttanut eniten työnsaantiisi?

Valitse yksi vaihtoehto.

- a. puutteellinen koulutus
- b. puutteellinen työkokemus
- c. sopivan työpaikan / työtehtävän löytyminen
- d. huono työllisyystilanne
- e. raskas elämäntilanne
- f. ikä
- g. minulla on vamma/sairaus, joka on ollut esteenä työllistymiselle
- h. jokin muu, mikä
- i. en ole hakenut työtä, koska

35. Työsuhteet:

a. vakituisia työsuhteita yht.

b. tilapäisiä työsuhteita yht.

c. joista työllistämiskipaikkoja yht.

Työnantaja 1:

Työtehtävä:

Aika:

Työnantaja 2:

Työtehtävä:

Aika:

Työnantaja 3:

Työtehtävä:

Aika:

Työnantaja 4:

Työtehtävä:

Aika:

Työnantaja 5:

Työtehtävä:

Aika:

TULEVAISUUS

36. Mitkä ovat tämän hetkiset suunnitelmanne tulevaisuuden suhteet?

- a. oman alan työ
- b. uusi työ
- c. kouluttautuminen uuteen ammattiin
- d. ammatillinen täydennyskoulutus
- e. lasten-/kodinhoito
- f. yrittäjyys
- g. minulla ei ole suunnitelmia
- h. muu, mikä

37. Mitä seuraavista vaihtoehtoista haluaisit tehdä?

- a. lyhytaikaisia töitä ns. keikkatöitä
- b. osapäivätyötä
- c. kokopäivätyötä
- d. perustaa oman yrityksen
- e. vapaa-ehtoistyötä
- f. olla työttömänä
- g. kouluttautua
- h. aloittaa työkokeilu tai työharjoittelu
- h. siirtyä eläkkeelle
- i. jotakin muuta, mitä?

38. Työ, johon ajattelette soveltuvan parhaiten?

1.
2.
3.

39. Mihin asioihin olette tyytyväisiä elämässänne ja mikä tuo teille iloa?

40. Kertokaa asioita, joihin haluaisitte muutosta tai apua?

41. Mitä voisitte itse tehdä tilanteenne parantamiseksi?

42. Mitä odotatte toisten tekevän tilanteenne parantamiseksi?

43. Mitä muuta haluaisitte kertoa tulevaisuuttenne suunnitelmista?

SUOSTUMUKSET

Suostun, että tietojani voi luovuttaa projektin aikana *

	kyllä	ei
Työhallinnon virkailijoille *	☐	☐
Sosiaalitoimen virkailijoille *	☐	☐
Työkykyarvioiden toteuttajille (ODL) *	☐	☐

Päiväys:

pp.kk.vvvv

Lähetä

Tämä kysely on suunnattu Tuikku-projektiin osallistuville yksinhuoltajille ja kyselyn tiedot ovat täysin luottamuksellisia. Kyselyn tarkoitus on palvella sinua ja projektityöntekijöitä koko Tuikku-projektin ajan.

1) Koen hallitsevani arkeni

Arjen hallinnalla tarkoitetaan sitä, kuinka selviydyt arjen rutiineista kuten ruoanlaitosta, kodin kunnossapidosta, asiakirjojen hoidosta, rahankäytöstä, ajan käytöstä, omista ja lasten tarpeista.

- Erittäin hyvin Hyvin Kohtalaisesti Huonosti Erittäin huonosti

2) Koen yleiset voimavarani

- Erittäin hyvinä Hyvinä Kohtalaisina Huonoina Erittäin huonoina

3) Haluan kiinnittyä työelämään ja/tai koulutukseen

- Erittäin paljon Paljon Kohtalaisesti Vähän Erittäin vähän

4) Työmarkkinatilanteeni tällä hetkellä

- Työssä
 Työhallinnon toimenpiteessä (esim. työharjoittelu, työkokeilu, kuntouttava työtoiminta)
 Työttömänä
 Koulutuksessa
 Kurssilla
 Yrittäjänä
 Muussa missä (esim. sairauslomalla)

5) Olen hakenut työtä ensisijaisesti viimeisen 3 kk:n aikana

(Valitse vain yksi vaihtoehto)

- Seuraamalla lehtien työpaikkailmoituksia
 Yhteistyössä työvoimavirkailijan kanssa
 Seuraamalla internetistä avoimia työpaikkoja
 Olemalla itse yhteydessä työnantajiin
 En ole hakenut työtä, koska
 Muuten, miten

6) Koen syrjäytymistä työelämästä (mm. työnteosta tai opiskelusta)

- Erittäin paljon Paljon Kohtalaisesti Vähän Erittäin vähän

7) Koen syrjäytymistä yhteiskunnallisesta elämästä (mm. harrastuksista ja ihmissuhteista)

- Erittäin paljon Paljon Kohtalaisesti Vähän Erittäin vähän

8) Koen hallitsevani taloudellisen tilanteeni (suoriudun laskujen maksuista ja pystyn suunnittelemaan talouttani)

- Erittäin hyvin Hyvin Kohtalaisesti Huonosti Erittäin huonosti

9) Koen tarvitsevani yhteiskunnallisia tukia (mm. toimeentulo- ja asumistuki)

- Erittäin paljon Paljon Kohtalaisesti Vähän Erittäin vähän

10) Odotan Tuikku-projektilta

- Tulevaisuuden suunnitelmien ja elämäntilanteen selkiyttämistä
 Tiedon saamista (työllistymis- ja kouluttautumismahdollisuudet, toimeentulo jne.)
 Työpaikan löytymistä ja työhön pääsemistä
 Ammatilliseen koulutukseen pääsemistä
 Lyhyelle kurssille pääsemistä
 En mitään erityistä
 Kerro itse

11) Tämän hetkinen arvio Tuikku-projektista

- Erittäin hyvä
 Hyvä
 Kohtalainen
 Huono
 Erittäin huono
 Miksi, toiveet ja kehittämissuhteukset

12) Koen työllistymissuunnitelmani tällä hetkellä

- Hyvin selkeinä Kohtalaisen selkeinä Kohtalaisen epäselvinä Täysin epäselvinä

13) Uskon työllistyväni vuoden sisällä

- Täysin varmasti Melko varmasti Epävarmasti En usko työllistyväni, koska

14) Suostun, että tietojani saa välittää Tuikku-projektin aikana yhteistyöverkostossa.

- Työvoimaviranomaisten ja projektityöntekijöiden välillä
 Sosiaaliviranomaisten ja projektityöntekijöiden välillä
 Työkykytutkimuksen tekijöiden (ODL) ja projektityöntekijöiden välillä
 Tietojani ei saa välittää yhteistyöverkostossa
 Aika ja paikka

Laita yhteystietosi tähän ole hyvä.

Yhteystietolomake

Etunimi *
Sukunimi *
Sähköposti
Postiosoite *
Postinumero *
Postitoimipaikka *
Puhelin *

Lämmin kiitos vastauksistasi.

Tämä kysely on suunnattu Tuikku-projektiin osallistuneille yksinhuoltajille ja kyselyn tiedot ovat täysin luottamuksellisia. Kyselyn tarkoitus on palvella projektityöntekijöitä koko Tuikku-projektin ajan tilanteesi seurantamielessä. Käytä siis muutama minuutti aikaa vastataksesi kyselyyn. Sinä voit olla tarvittaessa yhteydessä meihin koko projektitoiminnan ajan 3/2011 asti.

1) Koen hallitsevani arkeni

Arjen hallinnalla tarkoitetaan sitä, kuinka selviydyt arjen rutiineista kuten ruoanlaitosta, kodin kunnossapidosta, asiakirjojen hoidosta, rahankäytöstä, ajan käytöstä, omista ja lasten tarpeista.

- Erittäin hyvin Hyvin Kohtalaisesti Huonosti Erittäin huonosti

2) Koen yleiset voimavarani

- Erittäin hyvinä Hyvinä Kohtalaisina Huonoina Erittäin huonoina

3) Haluan kiinnittyä työelämään ja/tai koulutukseen

- Erittäin paljon Paljon Kohtalaisesti Vähän Erittäin vähän

4) Työmarkkinatilanteeni tällä hetkellä

- Työssä
 Työhallinnon toimenpiteessä (esim. työharjoittelu, työkokeilu, kuntouttava työtoiminta)
 Työttömänä
 Koulutuksessa
 Kurssilla
 Yrittäjänä
 Muussa missä (esim. sairauslomalla)

5) Olen hakenut työtä ensisijaisesti viimeisen 3 kk:n aikana

(Valitse vain yksi vaihtoehto)

- Seuraamalla lehtien työpaikkailmoituksia
 Yhteistyössä työvoimavirkailijan kanssa
 Seuraamalla internetistä avoimia työpaikkoja
 Olemalla itse yhteydessä työnantajiin
 En ole hakenut työtä, koska
 Muuten, miten

6) Koen syrjäytymistä työelämästä (mm. työnteosta tai opiskelusta)

- Erittäin paljon Paljon Kohtalaisesti Vähän Erittäin vähän

7) Koen syrjäytymistä yhteiskunnallisesta elämästä (mm. harrastuksista ja ihmissuhteista)

- Erittäin paljon Paljon Kohtalaisesti Vähän

8) Koen hallitsevani taloudellisen tilanteeni (suoriudun laskujen maksuista ja pystyn suunnittelemaan talouttani)

- Erittäin hyvin Hyvin Kohtalaisesti Huonosti Erittäin huonosti

9) Koen tarvitsevani yhteiskunnallisia tukia (mm. toimeentulo- ja asumistuki)

- Erittäin paljon Paljon Kohtalaisesti Vähän Erittäin vähän

10) Tämän hetkinen arvio Tuikku-projektista

- Erittäin hyvä
 Hyvä
 Kohtalainen
 Huono
 Erittäin huono
 Miksi, toiveet ja kehittämissuhteet

11) Koen työllistymissuunnitelmani tällä hetkellä

- Hyvin selkeinä Kohtalaisen selkeinä Kohtalaisen epäselvinä Täysin epäselvinä

12) Uskon työllistyväni vuoden sisällä (jätä vastaamatta, jos olet työsuhhteessa)

- Täysin varmasti Melko varmasti Epävarmasti En usko työllistyväni, koska

13) Allekirjoitus

- Aika ja paikka

Laita yhteystietosi tähän ole hyvä.

Yhteystietolomake

- Etunimi *
Sukunimi *
Sähköposti
Postiosoite *
Postinumero *
Postitoimipaikka *
Puhelin *

Lämmin kiitos vastauksistasi.

OULUN DIAKONISSALAITOS

www.odl.fi

ISO 9001
ISO 14001

KUNTOUTUKSEN JA DIAKONIAN ERITYISPALVELUT

Projektikulma

Postiosoite: PL 365, 90100 Oulu

Käyntiosoite: Kauppurienkatu 8 B, 3 krs, 90100 Oulu

Projektitutkija Sanna Sanaksenaho

Yhteistyössä

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

